

К. П. МИСИРКОВ

ЗА МАКЕДОНЦКИТЕ РАБОТИ

(Под редакција на Димка Митева)

Скопје 2019

Според изданието:
КРСТЕ П. МИСИРКОВ

ЗА МАКЕДОНЦКИТЕ РАБОТИ

ЛУБИЛЕЈНО ИЗДАНИЕ ПО ПОВОД НА
СТОГОДИШНИНАТА ОД РАЃАЊЕТО НА АВТОРОТ

Предговор
на
БЛАЖЕ КОНЕСКИ

Прилози
на
ТОДОР ДИМИТРОВСКИ

ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК „КРСТЕ
МИСИРКОВ“ – СКОПЈЕ
L'INSTITUT DE LA LANGUE MACÉDONIENNE „K.
MISIRKOV“ – SKOPJE
Посебни изданија, книга 8 – Éditions spéciales, livre 8

СКОПЈЕ
1974

ПРЕДГООР

Секој чоек, како член на некоја община или некоје другарство, имат извесен долг и извесни праа кон и од ниф.

Народот не јет нишчо друго, осим једно големо другарство, осноано на крвно родство, на обшч произлез, на обшчи интереси.

Паметуајн'ето на тоа родство, тоја произлез и тије интереси, заставаат секој член од некој народ, да се одречит од некоји своји праа и интереси за да посветит част от своите сили на обшчата арнотија.

Тоа јет долгот кон народните интереси, за шчо членот од народноста добијат зашчита на својите лични интереси тамо, каде не сет доста само негоите сили.

Долгот кон народот јет тесно врдзан со долгот кон таткоината, зашчо пон'атјето народ јет тесно врдзано со пон'атјето таткоина.

Долгот кон народот и таткоината зависит от приликите историјцки, који преживуат једен народ и једна страна. Тој се применуат кон приликите.

Долгот кон таткоината и народот, до негоото осашчествуајн'е, се велит народен идеал и кон негоото осашчествуајн'е требит да се стремит секој свесен чоек.

Народнијот идеал се применуат кон историјцките прилики и тоа, шчо денеска било народен идеал, утре, по негоото осашчествуајн'е, ке отстапит место на друг, за кој по напред мало се мислело.

Често пак од једен народ исторјицките прилики требаат или корено изменуајн'е на народните идеали, коренен обрат на идеалите во друг праец, или угрожаваат нему со полно унишчожаајн'е.

Народните идеали, или долгот кон таткоината, се разбираат од разни членои на народот различно.

Кој нај верно јет разбрал истинцкијот и нај праијот народен идеал, се видит со порамнуајн'ето на разбирајн'ето на народнијот идеал од разни лица.

За да можит да бидит по-

IV

рамнуајн'е и оценуајн'е на различно разбраните народни идеали, требит, тије да бидат искажани устно или на книга.

Искажуајн'ето на својето разбирајн'е на народните идеали и критиката на таквија не јет праздна работа, зашто идеалите сет душата на обшчата народна работа и од здравоста на таја душа зависит и здравоста и плодоитоста на самата обшчена-родна работа.

Лошо разбраните народни идеали само уголемуат народните нестреки, без да донесат полза на народот.

Така разбирајки долгот кон таткоината, јас се решиф, прво, да изложам мојето разбирајн'е на народните идеали на Македонците во једен ред расудуајн'а, прочитани во петроградцкото Македонцко словенцко научнолитературно другарство „Св. Климент“, а после и да 'и напечатам во таја книга, каде сет поместени и расудуајн'а, не прочетени во упоменатото другарство.

Со тоа мисл'ам да исполнуам, спроти мојите сили, једен дел од мојот долг кон народот мој и кон таткоината ми.

Мнозина од македонцките читачи ке бидат удивени от појавуајн'ето на таја книга.

За удивуајн'е ке им бидит во неја много.

Некоји ке речат: зашто отцепуајн'е од Бугарите, кога није до сега сме се велеле Бугари и соединејн'ето, а не расцепуајн'ето праит силата?

Друзи ке расудуат, оти со полното отцепуајн'е, од једна страна, ке восторжествуваат нашите непријатели, који шчо направуат сите своји сили да ослабат балканцките Словени, за да си подготват почва за раздел'уајн'е на балканцките земји

помег'у ниф, а од друга страна, оти оно ке нè натерат нас Македонците, да се откажеме от нашијот прв долг, да се бориме за политична слободија, да разрушиме сè, до сега напраено и да зафатиме сè одноо, така да се речит, од азбука.

Треки ке најдат, оти јас проповедуам некаков надеж на попрауајн'е на Турците спроти нас и на европејцки реформи во таткоината ни, кога до сега јасно било докажано, оти ни Турција сакала,

V

сакат и ке сакат реформи во Македонија, ни држаите сет наклонени да је принудат Турција, за да ни дајит некакви, па и нај мали реформи.

Држаите, вел'ат мнозина, само играат дипломатична игра со реформи, за да нè склонат нас, да се откажеме от вооразена борба со Турција, от која се нарушаат нивнијот мир, а пошчо се одречиме от таја борба, тије ке ослабат да бараат от Турција реформи за Македонија.

Тија сет нај главните возразуајн'а, шчо очекуам од мнозина од мојите сонародници.

Ми се чинит, оти они не сет праи и ето зашчо: Во ноата книга се зборуат, вистина, и за отцепуајн'е и за соединуајн'е, но за отцепуајн'е от тије, шчо сме веке отцепени и со који никој пат не ке ни позвол'ат да се сојединиме, а за сојединуајн'е со тије, со који сме морално задолжени да се сојединиме, и со који сојединејн'ето јет возможно.

Ако со нашето отцепуајн'е од балканцките словенцки народи достигнине сојединуајн'ето на сето македонцко словенцко населејн'е во једно цело, није, не ке ослабнине, туку ке се усилиме, така да од исполнуајн'ето на идејите, шчо сет развијени во таја книга само ке се оправдат послоицата, да јет силата во сојединејн'ето.

Сега се питат: дали од нашето отцепуајн'е од балканцките народи, ке се восползуат нашите неприатели и који сет тије? Сега во Бугарија јет мода да зборуат, да сет нај големи неприатели на балканцките Словени: Русите и Австро-Унгар-

ците, који сакаат на почва на македонцкото прашајн'е да се зафатит и продолжит једна борба меѓу Србите и Бугарите, која ќе ослабит, силите и на једните и на друзите до таква степен, шчо ќе требит да се набркаат во балканцките работи Русија и Австро-Унгарија и првата ќе завојуват Бугарија и Стамбул, а втората Србија и Солун.

Јас ќе си позвол'ам да не се согласам со такво глабоко политично „далековидејн'е“.

Можит, Бугарите и сет праи, кога мисл'ат, оти Русија без

VI

Бугарија не можит да сашчествуат, ни политично, ни економцки, но тоа јет бугарцка политика, а јас не сум намерен да политиканствуам бугарцки.

Јас сум Македонец и интересите на мојата таткоина ми се предстауат така: не Русија и Австро-Унгарија сет непријателите на Македонија, а Бугарија, Грција и Србија.

Само енергична борба со тија три држаи ќе избаит од погубуајн'е нашата таткоина.

Борбата со трите балканцки држаи не протиоречит на нашите интереси, који се достигаат и со револ'уција и со евол'уција, или постепено развијајн'е на нашијот народ во морално-религиозен праец.

Револ'уцијата стана и, ако има најужасни последици за нас, пак даде некоји благодатни резултати, со кои шчо можат да бидат задоолени нашите борци за национална слободија: тоа сет Мјурштегцките реформи, који ќе бидат раширени спроти нуждите, шчо ќе се покажат со време.

Идејите за полно отцепуајн'е на нашијот народ од друзите балканцки народи, не сет протиоречје на досегашното работејн'е на нашијот народ за слободија, а само продолжејн'е на негоото досегашно работејн'е, на почва евол'уцијна.

До сега нашијот народ се интересуал поеке само со полна политична автономија, а во националните наши интереси допушк'ал башибузукцки да му се набркуат разни неканени гости, како: Бугари, Грци и Срби.

По политичната борба идит значит националната. Но борбата со пропагандите во Македонија не јет чекор назад, туку напред, зашто и тука имаме работа со борба за слободија, со борба со мрачните сили, шчо не дозвол'уат на таткоината ни сама со свои очи да гледат своите интереси, ами и наврзуат дзрдзала, шчо омрачуат истината и ѝ придаат бугарцка, србцка и грцка боја. Време јет да отфрлиме од очите наши мрежите, шчо ни ѝ кладоа националните и верцки пропаганди во Македонија.

VII

За нашите односи ком Турците јас можам да речам само једно: није сме задолжени да напраиме сè, шчо се барат од нас, за да докажиме на Турција, оти нејното остаајн'е како европејцка држаа стрек'ат во нас полно сочувство.

Није сме задолжени да бидиме лојални поданици на Н. Ц. В. Султано.

Но при тоа бараме и ке бараме од Негоото праителство цел ред реформи, који ке ни сочуваат нај главните интереси на нашето национално и културно развијајн'е.

Јас мисла'м, оти није требит да бидиме лојални ком Турција, но предполагајки, оти турцкото праителство и народ ке разберат нај после, оти интересите на нивната држаа во Европа совпадаат со нашите и зависат нај много од ниф, а не си противоречат, и затоа Турците први ке требит да докажат искреното сакајн'е да сет во мир со нас и со тоа да заслужат нашата поддржка на нивните интереси.

Ако пак тије мисл'ат со нас да не се церемонат, и да лажат Европа и нас со реформи, који не ји исполнуат, то не ке се удивит Турција, ако и није обрниме нашите возгледи кон Европа и од неја бараме, да се воведат во таткоината ни со сила тија реформи, шчо се признаваат от силите европејцки за истинцка требност за успејајн'ето на религиозно-националното и културно развијајн'е на македонцките рисјани.

Европа ке обрнит возгледите на нашите барајн'а зашто она јет задолжена да напраит тоа со два мег'ународни актои: про-

екто за реформи во Македонија од февруар и мјурцштегцкијот проект.

Тије два мег'ународни актои ни обек'аваат постепено рашируајн'е на реформите во Македонија, и со тоа даат ни прао да се обрак'аме до двете реформаторцки држаи со меморандуми и по друзи патишча, за да им покажеме на нашите религиозно-национални и економцки нужди, како и на тоа, шчо праит Турција, за да се исполнат тија наши нужди.

VIII

Знам многу арну, оти мнозина со иронија ке се однесат кон мојите надежи за европејцки реформи.

Но на тија иронји ево со шчо јас ке одгоорам: не јет истина кажуајн'ето, да не ке излезит нишчо од усил'ата на Русија и Австро-Унгарија да се уредат работите во Македонија.

Проектите за реформи и усил'ата да се воведат тија не сет, како мисл'ат мнозина, само игра да поминит време и да си останит сè, како шчо си било.

Проектите за реформи на Русија и Австро-Унгарија сет мег'ународни актои, не исполнуајн'ето на који от Турција јет насмешка и оскрбуајн'е за реформаторцките држаи и им даат полно прао за репресалији против нарушаачот на мег'ународното прао.

Да било така лесно и безнакажано престапуајн'ето на мег'ународното прао, до сега држаите, денеска ке приимаа на себе разни задолжејн'а и утре ке се откажуаа од ниф. Но не било така.

Реформите руско-австријцки, једно сет мег'ународен акт, ке даат прао секога на Македонците да настојаваат пред Големите Сили да се исполнат во полност.

Нека не мисл'ат, оти они можат да бидат закопани, како шчо јет закопан Берлинцкијот трактат со негоијот 23 член за Македонија.

Берлинцкијот догоор вистина јет закопан, но не од Европа, а од Бугарија, која изврши соединуајн'ето со Источна Румелија со насилствен преврат – без согласије на држаите, шчо пот-

писаа Берлинскијот трактат; а со нарушаајн'ето на једен параграф се нарушаат и сет трактат.

Сегашните руско-австријцки реформи силно се разликуваат од Берлинскијот трактат со тоа, шчо сет они само мег'ународен акт закл'учен мег'у три држаи.

Осим ниф важен фактор се јавуае само није Македонците.

Вол'ата на двете сојузени држаи: Русија и Австро Унгарија можит да стретит протиодејство само от Турција и од нас, но нај поеке од нас, зашчо со реформите се бараат, не од нас, а от Турција задолжејн'а и ако није со нашите работи покажигме,

IX

оти тија задолжејн'а, шчо се бараат от Турција, не нè удовлетворуат, то није само ке поможигме на Турција, нишчо да не воведат од реформите, шчо се бараат од неја.

Турција ке велит, оти она сè, шчо можит да напраит, ке напраит и напраила, а поеке не можела да напраит за тоа, шчо комитетите не даат на населејн'ето да се успокоит, а во једна страна, каде јет сè на воено положејн'е, сите добри намерејн'а на праителството се рушат от сопотивујан'ето на немирното населејн'е; а ако военото положејн'е се продолжит поеке од једна година, реформите ке се состарат по наша вина и ке се закопат.

Таква једна служба није сослужифме на Турција по објавуајн'ето на февруарцките реформи.

Исто така, ако не сакаме никакви реформи, можигме да ѝ послужигме и за однапред.

И после, како и до сега, пак ке фрлиме вината на Големите Сили, који секој пат излегуваат криви за нашите грешки.

Собитјата, шчо се развија до сега ни покажаа јасно, колко није сами можигме да си напакостигме, мислејки, оти постапуаигме праилно.

За да се предупредат жртвите од једно секадешно востаајн'е, се изработи февруарцкјот руско-австријцки проект за реформи, вистина не совршен, но со огоорка, оти тој ке бидит

постепено раширен. Поминаа месец, 2, 5, 7 и ништо од него не излезе.

Се прашат: зашто? Ке одгоорат нашите: зашто Турција и Европа не сакаат серјозно реформи. Но не јет така.

Турција, можит, и не сакат реформи, но сакаат тије, шчо го изработија проектот.

Се прашаше само: кому приликите ке дозвол'ат да надделит? А во тије прилики нај важен фактор бефме није.

Да се склонефме пред вол'ата на Европа и четите, или да се предадеа, или да се оттргнеа во Бугарија, или барем да се напраија некои прегоори со реформаторцките држаи, во који просто можеше да се речит, оти четите, или ке се оттргнат, или ке се

X

предадат, но нека се не мачит од Турците мирното населејн'е, за тоа, шчо, можит, некаде се имаат пушки, то ке настапеше во Македонија мирно време, кога ке се бараше от Турција да се воведат во полност реформите и да се оттегл'ат војските од Македонија.

Но шчо напраи комитетот. Тој реши 4½ месеци да чекат резултатите од воведуајн'ето на реформите и после објави со „чиста совест“ востаајн'ето.

Во време на објавуајн'ето на востаајн'ето, комитетот можеше да речит, оти тој не бркал на држаите да воведат реформите. Но тоа не јет токму.

Вистина четите избегуаа стражејн'ата, но тоа ушче не значит да не бркаа да се воведат реформите.

Тије избегуаа, но Турците бараа стражејн'а и успеа поеке од комитето.

Комитетот кажуаше да немаат чети, немаат протиодејство на реформите од негоа страна, а пак Турците кажуваа да имат чети, населен'ето да имат оражје и се готвит за востаајн'е, војската имат постојани столкнуајн'а со четите, четите убиваат мирните жители, шчо не 'и слушаат и сет верни слуги на Падишаот.

Ако земиме ноините од времето на публикуајн'ето на февруарцките реформи до и после објаун'ето на востаајн'ето во Битолцко на 20 Јули и прегледаме во ниф телеграмите од Стамбул, то ќе видиме, оти Портата постојано предстауат на рускијот австро-унгарцкијот амбасадери списоци од стражејн'а на турцкијот аскер со четите, списоци од најдено при обиските оражје у населејн'ето, списоци од убијства, совршени от четите над мирното населејн'е.

И најпосле списоци од воведени реформи.

Шчо сакаше да речит Турција со тије списоци, јет многу јасну: „јас сакам да воведам реформите во Македонија, но наместо реформи сега за сега ќе воведам аскер и маки, зашчо страната се готвит за револ'уција, подготвуана от престапното работејн'е на комитетите, који шчо состауат како држаа во држаа: ќе

XI

ми позволите, прво, да усмирам страната и да воведам мир, а после ќе се воведат нужните реформи“.

Со друзи зборои: комитетот ми даат можност за једна година да се извинуам за неисполнуајн'ето на реформите, а после не ќе ѝ воведам, зашчо они ќе остарат.

Ја каква услуга није напраифме на Турција, со нашето недоверуајн'е ком австро-рускијот проект од реформи.

Сакаме ли ушче једнаш да не послужиме на Турција, и пак да не напраиме криви друзите за нашите грешки?

Јас мисл'ам, оти нишчо друго не ни остаат да напраиме, осим да се однесеме со полно доверје ком реформаторцките усил'а на двете заинтересуани Сили, и со тоа да ѝ ангажираме, час по скоро да се воведат обек'аните реформи.

Со тије неколку зборои јас сакаф да појаснам содржајн'ето на предложената на македонцките читачи книга за најважните за нас прашајн'а.

Како последуач на идејата за полно отдел'ајн'е на нашите интереси од интересите на балканцките народи и за самостојно културно-национално развијајн'е, јас и је написаф на цен-

тралното македонско наречје, које за мене от сега на тамо имат да бидит литературен македонски јазик.

Нерамностите, шчо ке се окажат во јазикот на мојата книга, сет сосим природни и ке можеа да се отстранат само при једно по глабоко знајајн'е на централното македонско наречје, со шчо не можам да се пофал'ам.

Но и при тоа се надејам, оти за Македонците таков јазик ке бидит по пријатен и по звучен, од јазико на нашите суседи, со који није сега за сега се дигаме на големо.

Шчо напраифме и шчо требит да праиме за однапред?*)

стр. 1

Долгоприготвуаното и многоочекуаното возстаајн'е напоследок излезе на јава.

Нашите земјаци си покажаа сета јунашчина и готовност да се пожртвуат за интересите на својата таткоина.

Борбата беше и јет отчајана.

Сијот европејцки свет обрна своите возгледи на неја.

Новините се преполнија со известја от театрот на возстаајн'ето.

Редом со известјата за борбата меѓу четите и Турците, во ноините се печатаат и известја за турцките зверства над мирни жители.

Европејците се потресоа и ужасија от тија известја и зафатија да окажуат нужното влијајн'е на своите праителства за да се пресечит колејн'ето на мирното населејн'е и да се помогнит на нестрек'ното македонско жителство.

Во Бирмингем ворстерцкијо владика напраи во црквата молебен за спасејн'ето на македонцките рисјани.

Кентерберијцкијо архијепископ се обрна кон англијцкијо министер-президент Бал'фур со молба од името на англиканцката црква, да се помогнит на Македонците.

Европејцкото обшчество зафајкат да наредуат помоки за македонцките страдал'ци.

На патуањето на Германцкијо император се придаат политично значејн'е, меѓу другото и за македонцките работи.

Турција, како што се видит, како да се најде на тесно, и предложи на Бугарија да се дојдот меѓу ниф до едно согласуајн'е за македонцкото прашајн'е.

Разни праителства праат официјални декларации по нашите работи.

От Стамбул телеграфируат во разни европејцки ноини (Стандард),

*) Прочетено на 21-и септември таја година во 1-та седница на петроград. Македон. научно-литературно другарство „Св. Климент“

стр. 2

оти англијцката и френцка стредиземни флоти добиле повел'а, да се наог'аат блиско до македонцките води.

Пак от тамо телеграфируат, оти војната меѓу Бугарцко и Турцко јет неизбежна.

От Софија телеграфируат, оти тамошнијо военен министер зел од офицери на разни европејцки и американцки држаи предложејн'е да се зачисл'ат они во бугарцката армија.

Шчо покажуваат сите овије фактои?

Дали покажуваат, оти движејн'ето достигна својта цел'а?

Дали можат раководците на движејн'ето да се пофал'ат со успеф?

Дали принесените жртви за ослободуајн'е не сет напразно?

Можит да бидит, некој, а можит и мнозина измеѓу нас, кје речат, оти уште јет рано да се судит за резултатот на возстаајн'ето.

Главната работа на комитето и четите јет напред.

До сега можит не јет исполнена, ни полоината, ни четвртината от сет план, изработен от комитето и главнијо му штаб.

Да. Секоаш, по секоје прашајн'е јет имало разни возгледи. Така ке бидит и во даденијо случај.

Јас од моја страна ке си позвол'ам, со чистосрдечно прискрбије да видам во сегашното движејн'е полно фијаско.

Сите тија дополнуајн'а, који шчо ке се придаат до понапреднијо руско-австријцки проект от реформи, но само нè чинат 100,000 обездомени души, 3–5,000 чоечки жртви и полно обескуражуајн'е на жителството во Македонија, ами не чинеа и 100 чоечки жртви. Тија приложејн'а ке се добијеа и без капка крв.

По резултатите, који шчо ке се добијат от сегашното востаајн'е, последното ке можит да се наречит једна од најголемите, ако не и најголема нестрекја за нашијо народ.

Не јет рано да се предвидат резултатите и крајо на нашето востаајн'е.

Тија можеа да се предвидат ушче пред зафатоко негов.

стр. 3

Ушче во време на февруарцкото руско официално известуајн'е беше јасно, оти Европа никој пат не ке удовлетворит во полна степен барајн'ата на комитето.

За да се исполнат нашите сакајн'а требуаше да се војуват со Турција; само после наддел'уајн'е ке можеше да се натерат Турцко да исполнит нашите сакајн'а.

А се наддел'уат Турцко не од нас и не од Бугарцко, ами или от Голема Сила, или от нас и Бугарско, Србцко и Црна Гора заедно, при неутралноста на друзите држаи.

А ни једното, ни другото тогај за тогај не беше мислимо.

Комитетот тоа требаше да знаит и мисл'ам го знаеше.

Но негоите раководци мислеа друго: они во биднината, как и во сегашното, видеа само тоа, шчо им јет пријатно да видат.

Они велеа: „није не сакаме, ни једна држаа да војуаат за нас: они можат просто да отпраат своите флоти во Солун и да принудат Турцко да ни даит реформи. Није сакаме да напраат и со Македонија, шчо напрааја со Крит“.

Не једнаш сме спориле, оти имат разлика мег'у Крит и Македонија, оти имат држаи, који сет заинтересуани во Statu quo и ке напраат сè возможно да немаат набркуан'е во наша полза.

Та и да имат набркуајн'е, имат ли се основа да се мислит, оти тоа набркуајн'е ќе бидит во наша имено полза, а не на наша пакост?

Се покажуаше, оти сегашнијо момент јет најнеблагопријатен за востаајн'е.

Но нашите раководци замижеа пред вистината и востаајн'ето се зафати; се зафати славно, за да се довршит плачевно и пагубно.

Не беф јас сам, шчо гледаф на предвременоста на востајн'ето. Така гледаа и мнозина друзи.

Но никој не си креваше гласот против.

Критиката на држајн'ето на комитето беше само во домашните крагои.

Но она беше и бесполезна па и опасна, не само за тије, који се критикуваат, ами нај после за тије шчо критикуваат: Комитетот беше сесилен; он имаше во своите раци

стр. 4

живото и смртта на сите граг'ани и не приемаше никаква критика на своите постапоци.

Тије, шчо не сет со него, сет против него и сет негои непријатели, који требит да се истребат.

Да критикуат работите на комитето можеше само друг' комитет, кој шчо располагаат со сила.

Организација пак на контр – комитет беше и доцкна и бесполезна.

Мег'у комитетите тогај ќе се зафатеше погубна мег'уусобна борба.

И така борбата се зафати против требајн'ето на секо благоразумје.

Она даде многу, резултати, само не тије, шчо се очекуваа.

Мег'у сите јавуајн'а, који сопроводуат движејн'ето, нај-големо вниманије заслужаат руското „праителствено соопшчуајн'е“ от 11 септем- т. г.

После него представуајн'ата от рускијо и австро-унгарскијо посланици до Портата и во Софија и писмото на англјискијо

министр-президент Бал'фур до Кентерберијскијо архијепископ.

„Праителственото сообшчуајн'е“ зајавуат, оти руското праителство, ке барат за Македонија тија реформи, који сет изработени во месец февруари од Зиновјев и Каличе и оти тије реформи сет само зафатокот и ке бидат развијени понака сообразно со нуждите на жителството.

Тоа место беше и во февруарцкото праителствено сообшчуајн'е.

Не покажуат ли оно, оти по широки реформи от тије, шчо ни беа дадени ке можефме да добиеме и без револ'уција, а само со ловки мали народни движејн'а?

Ако јет така, то сегашното востаајн'е ни на једна јота не измени положејн'ето.

Но во праителственото сообшчуајн'е имат ушче једно много важно место: револ'уционерните комитети, по изражуан'ето на руското праителство, сакаат да создадат „бугарска Македонија“ а Русија, за која сет блиски и интересите на друзите рисјанцки народности во Македонија, не можит да пожртвуат нивните интереси на Бугарите.

стр. 5

Разбраа ли во Бугарија, шчо означуваат тије зборои?

Разбраа ли во Македонија?

Разбрафме нај напкон није?

Русија отворено ни изкажуат, зашчо она не работит и не можит да работит инак.

Да ли јет праа Русија во своите утврдуајн'а?

Да ли можит она да постапит инак.

Ако се постаифме во положејн'ето на руското праителство, и није не ке можефме да постапиме инак.

До 1878 год. сите, па и руското праителство, велеа, оти Македонците сет Бугари.

После Берлинцкијо догоор истапија со своите претенцији на Македонија Србите.

Праи ли сет они, или не, не јет важно за дипломатите.

Србите во течејн'е на 25 години, особено последните 20 години успеа, ако не да напраат Македонците Срби, то барем да создадат во европејцкото обшчествено мнежн'е убедејн'е, оти во Македонија имат и Срби.

Ако селцкото население и сега си зборуат, како шчо си зборуало и по-прег'е, и зборуат одред низ цела Македонија само на једен словенцки јазик, – во градоите, редом со бугарцките машки и женцки гимназији и основни сколији, на секаде ке најме и србцки.

Једни села имаат србцки, друзи бугарцки сколији.

Едни сел'ани со нивните учители и попои признаваат патриархјата и сет под покровителството на србцки или грцки консули, а друзи признаваат бугарцкијо екзарх и слушаат бугарцкијо трговцки агент.

Сè тоа сет факти за дипломатијата, која шчо имат да се бројит со дејствителноста, а не со теоријата за народноста на Македонците.

Политиката немаат работа со науката.

Па и да имат работа, зар јет докажано, како два и два 4, оти сет Македонците Бугари?

До Руско-турцката војна имаше само једна теорија за народноста ни. Сега сет две.

Кон ниф се прибауат и трек'а, оти Македонците сет нешчо стредно мег'у Србите и Бугарите.

Приврженците на таја теорија, пак се подраздел'уат: 1, на

стр. 6

који шчо кажуваат, оти тоа стредно јет једнакво далеко и от Србите и од Бугарите; 2, оти оно јет по блиско до Србите; 3, оти јет по блиско до Бугарите; 4, оти част јет по блиска до Србите, част – до Бугарите.

Не јет важно за дипломатите, каде јет истината.

Важен јет факто, оти во македонцкото прашајн'е сет заинтересуани етнографцки, редом со Бугарите и Грците, ушче и Србите.

Осем тоа и политично Србија јет не по малу заинтересуана во судбите на Македонија.

Последната за Србија имат по големо значејн'е, от колку за Бугарија, оти Бугарија можит да излезит на Егејцкото Море и преко Кавала и Деде Агач.

Ако јет така зар можеме да се чудиме на поведејн'ето на руското праителство во македонското прашајн'е и на неговото зајавуајн'е, оти Русија не ке помагат на комитето да се создадит „бугарцка Македонија“?

Некој од нас, можит наивно ке забележит: „Комитетот не сакат да напраит Македонија бугарцка; тој сакат праина за сите Македонци без разлика на вера и народност“.

Како можит комитетот да докажит, оти он работит во таква смисл'а? Со једни зборои не се докажуат.

Поведејн'ето на самијо комитет зборуат против негоите утврдуајн'а.

За да се дигнит револ'уција во полза на сите народности во Македонија, требит комитетот да бидит образуан от предстаители на сите македонцки народности.

Инак кој му јет дал прао на комитето да работит од името на сите Македонци и во полза на сите ниф?

Комитетот можеше да работит и од името и во полза на једна громаднa част на Македонци, т. е., од нај силната народност.

Но требаше да имат цел ред докажуачки, оти работата на комитетот не јет врзана со интересите на саседните држаи и народности, а

стр. 7

протиоречит им и јет во полза не само на господствујуките, но и на сите друзи националности.

Нишчо подобно немаат.

Организацијата јет тесно врзана со Бугарија.

Шумот од организационото движејн'е отпрво се дигна во самата Бугарија.

Тоа покажа, кој нај многу јет заинтересуан во македонцкото движејн'е, за тоа пренесоа центрот негов во Македонија, и напраија ушче једен цел ред фокуси, за да се покажит, оти брканицата јет од натре и јет самородно јавуајн'е. Но кого излажаа со тоја маневр?

Не јет ли јасно, како бел ден, оти брканицата јет тесно врзана со Бугарија, со бугарцкото име и со бугарцките пари? Ке речите, оти народо јет напраил нај големи пожртвуајн'а во полза на движејн'ето.

То јет така, но не требит да се забораат, оти организаторите на движејн'ето во поекето случаи беа чиновници, екзархијцки.

Се разбират само от себе, оти они со своето учестије во револ'уциони работи идеа во разрез со интересите на екзархијата; но при сè тоа, они беа бугарцки чиновници.

И така револ'уционијо комитет беше чисто македонцка организација по произлез и по состаот му, но тоа беше само работа на једна част од једна од македонцките нацјоналности, врзана по име и по црковносколијцките работи со бугарцкијо народ и држаа и нивните интереси.

Тоја комитет, во сашност македонцки, за надворешнијо свет и за рисјаните во Македонија не екзархисти, беше комитет *буѓарцки*.

Комитето, не можа да докажит ни на надворешнијо свет, ни на самите Македонци не екзархисти, оти он не јет бугарцки.

Радев со својо „Mouvement Macedonien“ мислеше да убеди Европа, оти движејн'ето јет чисто македонцко, и немаат нишчо обшчо со Бугарија.

Истото сакаа да докажат и „Право“ и друзите македонцки и бугарцки ноини.

Но достигнаа ли они цел'ата? – Не.

стр. 8

Покојнијо А. А. Ростковцки не једнаш кажуаше: „Бугарите мисл'ат, оти само они имаат ум на светов, а сите друзи сет будали.

Кого мисл'ат они да излажат со статијите во „Право“ и другите ноини, оти Македонците сакаат Македонија за Македонците?

Знаеме није многу арну, шчо сакаат они“!

А како впечатлејн'е праеа на дипломатцкијо свет ноинарцките уверуајн'а на комитето и Бугарите за македонцкото движејн'е?

Не требит да се забораат и то, как се изразуваа во европејцките ноини за стражејн'ата на четите со Турците: четите се викаа банди и то *буџарцки* а не македонцки.

За убитите четници не кажуваа: „убити сет толку души Македонци, ами толку души *Буџари*“.

Се прашат кого убедија: „Mouvement Macedonien“, „Право“, „Автономија“ и др. во тоа, оти ратуваат за слободија Македонците, а не, тије, шчо се викаат „Бугари“ и сет от Македонија и Бугарија? – Никого.

Можит да бидит, комитето успе во самата Македонија да се чинит обшче македонцки, само не доби признајн'е од надвор, во Европа? – Одвај ли.

Револ'уцијата требит да бидит работа на сите Македонци, или на болшинството од ниф, за да можит да се наречит обшча.

Во самијо комитет требит да бидат застапени сите, или неколку народности.

Интелегенцијата на тије народности требит да си подадит једна другиму рака и секоа од ниф да земит да попул'аризират идејата во својо народ.

А шчо видиме во дејствителност.

Не само интелегенцијата на сите народности, не и на болшинството од ниф, ами па и интелегенцијата на нај силната македонцка народност – Словените, не сета беше застапена во комитето: сrbоманствујук'ата и гркоманствујукаата македонцка словенцка интелегенција беше на страна от комитетот па и враждебна.

Значит комитетот во патриархистките села и градои, и части от села и градои, беше не канен гост.

Патриархистите сло-

стр. 9

вени можеа и да му сочувствуат, но за тоа, шчо нивната интелегенција беше против комитетот, то немаат сомнуајн'е, оти и самите сел'ани тро му сочувствуваа, но тоа сочувство беше побркано со неувереност и со сомнејн'е во обешчајн'ата на комитето.

Кон тоа неопределено чувство се присоједини и страф. Сел'аните се најдоа мег'у два огнои: војската и комитетцките чети.

Кога едно движејн'е, во едни места се распространуало со убедијн'е, а во друзи со сила, можит ли да се наречит обшчо. Није можеме да го велиме како сакаме, но во дејствителност оно беше само частично.

Оно беше и јет работа на екзархистите, који се величаат „Бугари“, а следователно, тоа јет бугарцки маневр, да се решит македонцкото прашајн'е само во бугарцка полза; то јет да се создаит једна „бугарцка Македонија“.

Можит да не јет ушче јасно, оти, ако се удовлетворат сакајн'ата на комитето, Македонија и на вистина ке се чинит бугарцка?

Ке се постарам да покажам по јасно, како реформите можат да побугарат Македонија.

Се питат: кој јазик ке бидит официјален? – Одговараат – јазикот на „болшинството“. – На које болшинство? – Тогај ке се видит.

Не се запитуваат по тамо: како ке узнајат, које јет болшинството.

Да си предстаиме није сега, оти ја каде Митров-ден идит мег'ународен отред и окупираат страната.

Он мег'у другото, ке треби да решит и прашајн'ето за официјалнијо јазик, а пак да остаиме официјалнијо, прашајн'ето за јазико во сколијите.

За некоји тоа прашајн'е јет многу лесно: нека се признајат неколку официјални јазици т. е. и турцки, и бугарцки, и

србцки, и грцки, и влашки, и албанцки, според населејн'ето на областа.

Зборуваат при тоа: како шчо беше во Источна Румелија (Јужна Бугарија), а

стр. 10

тамо ке се видит, каде имат Грци, каде – Срби, Бугари, Турци, Власи и Арнаути.

Некоји ушче прибавуат: и за Источна Румелија кажуваа, оти имало Грци во неја, но после ослободуајн'ето се покажа колку Грци имат тамо.

Со друзи зборои дајте вије властта во раците на Македонците, тоа требит да се разбирит, на тије од ниф, шчо се викаат Бугари, да од неколку години после вије ке видите, оти и во Македонија од друзите народности ке останит тоа, шчо остана од Грците во Источна Румелија, по ослободуајн'ето на последната.

Со друзи зборои цела Македонија ке станит бугарцка.

От тука не јет ли јасно, оти Бугарија и комитето сакаат да создадат „бугарцка Македонија“ во вреда на друзите рисјанцки македонцки народности?

Ама зашчо бугарцка, зашчо не србцка? ке станит бугарцка, зашчо и јет таква; да имаше во неја поеке Срби, ке станеше цела србцка и бугарцкијо елемент ке ослабнеше.

Сè тоа јет јасно и спраедливо од бугарцко гледишче.

Но нека не се забораат да имат и друго, и при тоа многу друзи гледишча на македонцкото прашајн'е, катог: србцкото, грцкото, влашкото, руското, словенцкото, австрјицкото и на друзите западно европејцки држаи.

Ако јет така, то предполаганијо окупацијонен отред на чије гледишче ке требит да станит?

Немат сомнуајн'е, да нај лесно он ке решит прашајн'ето за јазико во сколија и местна упраа во тије места, кај шчо живејат патриархисти со грцки јазик, Арнаути мусулмани и католици и Турци мусул'мани.

По мачно ќе можит да се решит прашајн'ето во тија места, кај шчо имат: 1, патриархисти Арнаути, 2, патриархисти Власи, 3, патриархисти Словени, 4, Словени мусулмани и 5 екзархисти Словени.

Сакајки да напраат по големо значејн'ето на словенцкијо јазик во Македонија, Словените, ќе бараат од окупацјонијо отред, да се признаит за официален во

стр. 11

местијн'ата со Словени мусул'мани – словенцкијо јазик; а самите Словени мусул'мани, по религиозни сообразуајн'а можат да бараат турцкијо јазик.

Окупационите власти кого по скоро да удовлетворат?

Ако постапат праилно без сообразуајн'е со религиозните требности, ќе напраат насил'е.

Истото затруднејн'е и во ушче по-силна форма ќе се стретит при решејн'ето прашајн'ето, кој јазик требит да се признаит за во сколијите и обшчественото управуајн'е во патриархијцките рајони.

Влашкото праителство ќе барат за Власите влашки јазик, а патриархијата со видните прихожани, ќе бараат грцки.

Ако се не удовлетворат барајн'ата на влашкото праителство, ќе се постапит непраилно и не праедно; ако пак се удовлетворит барајн'ето на влашкото, праителство против желајн'ето на прихожаните, ќе се напраит насил'е.

Патриархијата ќе барат грцки јазик и за праославните Арнаути – Тоските.

Самите Тоски немаат дозрејано до национално самосознаајн'е, за тоа патриархијата ќе успеит.

Но друзите македонцки народности, заједно со друзите Арнаути, ќе позаидуат на усилејн'ето на грцкијо јазик на есап на друзите и ќе организуат партија против грцкијо јазик. Немат сомнуајн'е, да тука не ќе бидит така лесно окупационите власти да се ориентираат.

Но нај мачно јет прашајн'ето за официалнијо и сколијцкијо јазик во словенцките части на Македонија.

Тука сет: једни патриархисти, друзи екзархисти по вероисповедуајн'е, ако се не гоорит за католиците и мусул'маните.

Патрјархистите се признаваат от Турците за Грци – „Урумилет“, а от Србите и Бугарите за Срби и за Бугари.

Екзархистите, сами, и от турцките власти, се бројат за Бугари, Србите пак ѝ бројат Срби.

И така, патриархијата ке сакат во поголемата част на Македонија со словенцко населејн'е да устаноит грцкијо јазик за во сколијите и управлејн'ето.

Во својите пожелан'а патриархијата ке стретит отпор от Србите и Бу-

стр. 12

гарите.

Но последните, оспоруајки праото на грцкијо јазик во словенцките краини, сами не ке можат да се разберат и да определ'ат, каде ке требит да бидит бугарцкијо и каде србцкијо јазик.

Мислит ли комитетот, оти, ако он сакат да игнорират прашајн'ето за јазикот во разни делои на фантазираната, барем сега за сега, автономна Македонија, игнорираат истото прашајн'е и заинтересуаните балканцки народности, особено Србите?

Мислит ли он, оти Србите му веруваат да се работит на „Македонија за Македонците“, ако се игнорират прашајн'ето за јазикот на македонцките Словени, и да тоа прашајн'е лесно и праедно ке се решит со добијајн'ето на автономни праа? Ако мислит така много се лажит.

Ако автономијата на Македонија се јавит како резултат на сегашното востаајн'е, то македонцкото прашајн'е ке се решит не во полза на Македонците, а во полза на Бугарите, зашчо комитетот, како шчо видофме по горе, работит под бугарцка фирма.

Тије од Македонците, шчо добија образуајн'е во Бугарија зедоа иницијативата за ослободуајн'е и они до сега играа,

можит да се речит, не само главната, ами и искл'учител'на рол'а.

Ако нивното работејн'е се увенчат со успеф, они, а со ниф заједно и бугарцките интереси, ке земат врф над чуздите интереси во Македонија. Ако востаајн'ето восторжествуат, не јет ли јасно, оти за него ке имат да се благодарит на Бугарите и за тоа тамо, каде сега Србите конкурираат со својите пари и својата пропаганда, со бугарцките пари и пропаганда, ке изгубат секоје влијајн'е на својите клиенти?

Зар не му мисл'ат Србите, оти со успеот на востаајн'ето, ако се питат: на кој јазик ке требит да зборуат судијата, да речиме, во Тетово? – автономното правителство, које ке бидит од „бол'шинството“, ке одгоорит – на бугарцкијо; истото ке одгоорат и местните жители, зашто во нивните очи, Бу-

стр. 13

гарите, а не Србите, излезоа герои.

Исто така, во полза на Бугарите, ке се решит и прашајн'ето за јазикот во градцките и селцки сколији.

А пошто во автономна Македонија ке немаат место за пропагандите, то Србите ке требит да отстапат местото на Бугарите. Но ке се согласат ли на тоа Србите?

Они, можит, и би се согласиле да јет тетовцкијот гоор много близок со бугарцкијот литературен јазик.

Но они знајат, оти не јет така.

Они знајат, оти во тоја гоор вистина се имаат особини обшчи со бугарцкијот јазик, но исто така се имаат и особини обшчи со србцкијот јазик, па и таквија, шчо се немаат, ни во србцкијот, ни во бугарцкијот јазици, а сет својствени само на македонцките наречја.

Се питат: ке дозволит ли, и можит ли да дозволит Србија во тетовцкијот гоор да се развијат на место македонцките и србцки – бугарцки особини, а заједно со јазикот да се развијат во Тетовцко на место македонцки и србцки – бугарцките интереси?

Имат ли она прао да протестуат против бугаризуајн'ето на Тетовцко и да барат зашчита на својите интереси тамо против бугарцките посегуајн'а?

Имат ли Русија морално прао да зашчишчаат нарамно со бугарцките и србцките интереси?

От тука јасно се видит да јет прашајн'ето за јазико, особено за јазико во областите со словенцко населениеј'е једно од нај важните при разрешуајн'ето на македонцкото прашајн'е.

Да имаше мег'у Словените во Македонија национално и религиозно единство, и да имаше сознаајн'е за ниф во жителството, до сега на полоина ке беше решено македонцкото прашајн'е.

А до кога, једни Македонци се кажуат патриархисти, друзи екзархисти; едни Бугари, друзи Срби, треки Грци и бараат покроителство у различни балканцки држаи, давајки им со тоа прао да се бркаат во македонцките работи, до тогај не можит да се мислит за обшо востаајн'е; до тогај ке бидит

стр. 14

само частично: со бугарцки, србцки, или грцки, но никак не, со чисто македонцки характер.

Тоа нешчо јет јасно за сите, само не за нас Македонците и за раководците на сегашново востаајн'е.

Тије раководци праат сите усилија да покажат мотивите и самото движејн'е, како шчо се сакат ним; ама работата јет, оти не само није, ами и друзите имаат разум и очи да видат и разберат, како јет истината.

Комитето се срдит, зашчо консулите не осветуат работите, како шчо сет.

Но ако се осветат тије како шчо сет, то не ке се аресат на комитето.

Комитето, со друзи зборои, барат, европејцките праителства да гледаат на работите во Македонија со македонцки очи т. е. со очите на комитето; а да беше така работата, немаше зашчо европејцките праителства да имаат свои агенти во Македонија.

Но ако имафме није морално прао да бараме от предстајтелите (претстаителите) на европејцките држаи во Македонија точно и беспристрасно да осветл’уат своите праителства и европејцкото обшчествено мнејн’е за работите во Македонија, то наш морален долг беше, да сме и није осветени во европејцките интереси во таткоината ни, особено во интересите на балканцките држаици.

Није требаше да знаеме, оти против нашето востајн’е ке бидат: и Кара-Влашко, и Србија, и Грција.

Кара-Влашко не можит равнодушно да гледат на усилејн’ето на Бугарија со даан’ето на Македонија автономна управија.

На автономијата се гледат, како на преодна степен кон сојединуајн’е на Македонија со Бугарија.

Кара-Влашко не можит да допушчит на нејните граници создајн’ето на једна голема Бугарија, која, можит, после ке барат од неја Добруджа!

По тија политични сообразуајн’а, и да имат во Македонија чисто бугарцко и само бугарцко население, она не ке допушчит сојединејн’ето мег’у турцки и бугарцки

стр. 15

Бугари, она не можит да допушчит во своја пакост нарушејн’ето на територијалната целост на Турција.

А Кара-Влашко јет во сојуз со тројнијот сојуз, кој шчо ке покроителствуат Кара-Влашките интереси на Балканцкијот Полуостров.

Интересите на Грција во Македонија сет ушче по големи.

И ако немат многу Грци во Македонија, пак Грција јет не по малу заинтересуана во нашите работи од друзите балканцки држаици.

Секоа држаа се мачит, ако не да праит нои завладуајн’а, политични економцки и културни, то да сочуат тије, шчо сет напраени од по напред.

Грците со својата цариградцка патриархија имаат наложено грцкијот јазик во сколијите и црквите на много македонцки краишча, кај шчо немаат Грци.

Природно јет, да ке употребит Грција сите дипломатични патишча, за да се задржит во Македонија на тија позицији, кај шчо се наог'ат от средните векои, особено од времето на турцкото завладуајн'е на Македонија, а грцките интереси во Македонија се бранат, не од једна Грција, а и од големите сили, шчо не сакаат да се усилят словенцкијот елемент.

Но нај много јет заинтересуана во македонцките работи Србија.

Она предјавуат етнографцки и историјцки претензји на Македонија.

Но осим ниф, имат и политични причини, који никој пат не ке дадат на Србија да допушчит, да се решит македонцкото прашајн'е во полза на једна од балканцките држаи, особено во полза на Бугарија.

Автономна Македонија, како пат, по кој шчо ке се дојдит до сојединуајн'ето на Македонија со Бугарија, Србија никој пат не ке допушчит.

Уголемуајн'ето на Бугарија от присојединуајн'ето на Македонија не можит да бидит допушчено от Србија не само за то, шчо со тоа ке се нарушит рамновесјето на Балканцкијот Полуостров, а нај много за то, шчо по негоото извршуајн'е Србија ке се најдит мег'у две по силни од

стр. 16

неја држаи: Австро-Унгарија и Бугарија; она ке бидит од ниф политично и економцки задушена, и ке требит да се подчинит, или на једната, или на другата.

Значит, државните интереси на Србија никој пат не ке допушчат да се образуат бугарцка Македонија.

Немат сомнуајн'е, оти и србцките интереси, како и интересите на Кара Влашко и Грција, си имаат свој покровител'.

Значит, малите балканцки држаи и ако на вид и да не играат рол'а во решејн'ето на македонцкото прашајн'е, које како да јет само во раците на големите држаи, во дејствителност имаат нај голем значај.

Големите држаи зајавуат, оти они немаат непосредствени интереси во Македонија, а работат само во име на праедноста.

Но таја праедност, како шчо рекофме, се разбират инак од Грци, Срби, Власи, Бугари, то и големите држаи, покроеител'ки на малите, се јауваат предстаител'ки на својеобразни праедности.

От тука и не можит да се очекуат обшчо работејн'е во македонцкото прашајн'е.

Задружна работа јет возможна само во најмали реформи.

Ако јет така, то на кого се надејафме со востаајн'ето? Не на Русија ли?

Но Русија неколку пати официјално си изми раците пред крвопролиајн'ето.

Није, на место да се л'утиме на руските предстаители: И. А. Зиновьев, А. А. Ростковцки и Машков, по арно ке напраифме, да се позамислиме за руската политика на Балканцки Полуостров.

Русија јет словенцка и праославна држаа.

Она ослободи Србија и Бугарија; она поможа на Кара Влашко, Грција и Црна Гора да се ослободат.

Она секога јет покроеителствуала праославијето и словенството.

Ако јет така, то, шчо можит да напраит за нас Русија, кога во македонцките работи сет забркани неколку словенцки и праославни народи?

Можит ли она за атар на Бугарија да оскрбит друзите балканцки самостојни праославни држаи, чија

стр. 17

самостојност јет извојуана со руска крв и руски пари, и да напраит тије држаи, да се одвртат од неја кон друзите западно-европејцки држаи, и да се чинат во нивните раци орадија, напраени против Русија?

Можит ли Русија со својата политика да оттолкнит от себе балканцките праославни држаи?

И шчо добијат она за таја загуба? Благодарноста на Бугарија, можит!

Но бугарцката благодарност јет само ден до пладне, а после Бугарите ке речат, оти тоа го напраи Русија со своји планои да завладит Балканцки Полуостров, спасен'ето на кој ке се наог'ат во Англија, и за тоа Бугарите, на место да сет во сојуз со „великата освободителка“, ке се фрл'ат во скутоите, или на Англија, или на друзите непријатели на Русија и словенството.

Значит, при современата поставка на македонцкото прашајн'е, није очекуафме за наш атар Русија со своји нео(б)мислени постапоци, да се откажит од нејните интереси на Далекијот Исток, и заједно со тоа да потрпит поразија на Блискијот Исток.

Арно ама не било така, како шчо мислефме није.

И така неуспехо на востаајн'ето јет јасен, како бел ден.

То от самијо зафаток јет постаено на лоша основа: на јет обшче македонцко, но јет частично, и имат бугарцка боја.

Во него имаат раководна рол'а само македонцките Словени, шчо се викаат Бугари.

Интелегенцијата, не само на друзите македонцки народности, ами и на самите македонцки Словени беше непричастна во управлејн'ето на комитето.

Комитето, како тајна организација, се бојеше да пушчи кај себе равноправни членои од друзи народности, от Словени србоманни и гркоманни, или пак и само со србцко и грцко образуајн'е, от страф, негоите тајни да не станат достојајн'е на балканцките држаици.

Организацијата беше и јет завијена во тајна, така да долните нејни членои сет слепи орадија за исполнуајн'е

стр. 18

само на работи, диктуани од горни сообразуајн'а и интерес. Тија сообразуајн'а сет само достојајн'е на неколцина, туку речи, самозванци, или случајно испливели на поврхнината Македонци.

Тије луг'е сет вршителите на судбините на Македонија.

Нивната дејателност не подлежит на критика.

Ако се осмелит некој да критикуат дејателноста на таквија лица, се решаат да погинит од организацијата. И таква организација се кажуат идеална!

Разбирам, оти не сите членои можат да знајат сите работи.

Но, ако и имат ограничејн'а, то ограниченијата требит да бидат разумни.

Во организацијата требит да бидат сосредоточени најдобрите интелегентни сили во Македонија.

Требит да имат луг'е, који шчо можат по широко да погледат на прашајн'ето и да измерат безпристрастно и без увлечејн'а резултатите на секој једен рачкор на комитетцките работи.

Имаат ли нешто подобно во организацијата?

Који сет во Бугарија главните предстаители на организацијата? – Татарчев и Матов.

Можит да бидит, оти и једнијо и другијо сет л'уг'е со висок патриотизм и знајајн'е на положејн'ето во Македонија.

Но тије сет приврженци на крајни мери, без да гледаат на политичното положејн'е.

После, како се видит, они мисл'ат за единствено праилна гледна точка на прашајн'ето за народноста на македонцките Словени – бугарцката; а можит, си мислјат, оти прашајн'ето за народноста на Македонците јет второстепено и ке се разјаснит лесно со ослободуајн'ето на Македонија.

Но они требит да гледаат во биднината дејствителноста, а не то, шчо им се аресуат.

И сите друзи раководци, како Радев, Станишев, Карајовов и пр. и пр., сет од истата категорија.

Тије си мислеа, доста јет једно зајавуајн'е, оти Македонија ке бидит за Македонците.

стр. 19

Комитетот можит да се пофалит и со по-умерени раководци, но и тије мислеа, оти спасејн'ето на Македонија јет само во

дуовното јединејн'е па и господствуајн'е на Бугарите во Македонија.

Можит он да се пофалит и со луг'е, који шчо сакаа дуовно да се оддел'ат Македонците од Бугарите.

Но тије луг'е или се ограничија со издаајн'ето на неколку книжки на македонцки јазик, или пак се ограничија со зборуајн'е македонцки дома, или со своите земјаци.

И така бугарцката боја на движејн'ето јет главната причина на неуспеот.

Ако јет така, то шчо се барат од македонцката интелегенција, за да се олеснат нестреките за Македонците от сегашната нестрек'на авантура?

Првото нешчо, које шчо се барат од нас јет: да знаеме нуждите наши и на нашијо народ.

Не еднаш на митинзите во Софија и друзите градишча се имаат приимано резол'уцији со изложејн'е на нуждите на Македонците.

Но тије резул'уцији се имаат приимано во Бугарија, под влијајн'ето на бугарцкото обшчество и от македонцката емиграција во Бугарија.

На тије митинзи не беше предстаен сијот македонцко-словенцки народ со негоата интелегенција, за тоа резол'уцијите беа и не полни и једнострани.

Македонцкијо народ не толку се нуждаат, барем сега за сега, во официален јазик на болшинството, во генерал-губернатор од народноста со болшинство и во слободна преса, колку: во устраниајн'е или парализуајн'е дејателноста на националните и религјозни пропаганди; во устраниејн'ето на враждуајн'ето мег'у приврженците на разните национални и религјозни пропаганди; во устраниејн'ето на тоа недоверје и обособеност, која јет сега мег'у македонцката интелегенција, воспитана во разни држаици балканцки и служат на религјозно-националните пропаганди во Македонија; во официално

признајн'е на македонцката народност и во внесуајн'е во нофузите и друзите официјални документи на лица от словенчки произлез од Македонија името „Македонец“; се нуждаат во землен надел, како шчо беа сел'аните наделени со земја при отмената на крепостничеството во Русија, Галиција и др. страни.

Тука идит и цел ред друзи реформи, во који флизаат и тија, шчо беа изработени од рускијо и австро-унгарцки посланици во Стамбул и беа приемени од Н. И. В. Султано.

Задак'ата на македонцката интелегенција от сега на тамо ке требит да бидит да се одделат нагледно за сите: и за самите Македонци, и за Турција, и за Балканските држаи, и за великите сили, интересите на Македонците од интересите на друзите балканцки држаи и народи, и да се изучат подробно сите прашајн'а врзани со избавуајн'ето на нашијо народ и нашата тат'коина от сегашното големо бедствије, и со процветајн'ето на нашијо народ во дуовен и материален однос.

Таја задак'а јет многу тешка и требуат големи заједнични усилија.

За тоа изучуајн'ето на таја задак'а и исполнуајн'ето нејно бараат учатје во неја от сите македонцки Словени, без разлика на верцка или нацјонална боја.

За тоа македонцката интелегенција требит да престанит да се односит мег'у себе со недоверуајн'е.

От пропагандите, во који служит, ке требит да барат слободија, да се наог'ат во постојано сносуајн'е со интелегенцијата и обшчеството од друзите пропаганди.

Во слободните балканцки држаици, од време на време, македонцката интелегенција без разлика на пропаганди, требит да устројаат своји македонцки собири, на који ке се разгледуваат и решаваат прашајн'а за дуовното и нацјонално процветуајн'е на Македонците.

Македонцката интелегенција секогаш, кога јет надвор от својите официјални работи, требит да зборуат мег'у себе на централното македонцко наречје (велешко-при-

стр. 21

лепцко-битолцко-охридцко), које ќе требит да се воведит во сите религиозни и национални пропаганди и турцките сколији, како задолжителен предмет.

Тоа наречје имат да бидит литературен јазик на Македонците.

Ако религиозните и национални пропаганди не посакаат да воведат нашијо јазик во своите сколији, се разбират, оти само тамо, каде живејат Словени, и ако забрануат на своите учители и попои да другаруат со македонцката интелегенција и обшчество од друзите пропаганди, то тогај македонцката интелегенција и народ, без разлика на пропаганди, требит да му изнајдит пат, со кој шчо ќе можит да се накажит таја пропаганда.

Ако таја пропаганда се восползуат со музавирлуци против нејните непријатели, то интелегенцијата требит, да објаснит на народо недостојнијо образ на работејн'е на таја пропаганда, и да го повикат, сам да си бранит животните своји интереси.

Ако народнијо протест во верцките и сколијцки работи, во који требит обшчините да се признајат слободни, се покажит од заинтересуаната пропаганда, како бунт со државна боја и се барат државни мери против бунтовниците, то народо и интелегенцијата требит да се обрнат до консулите, како до третејцки судији.

Ако неколку, или сите пропаганди се воспротиват за тија наши барајн'а и настојаваат, во сколијите и црквите да се изучаваат и поминуваат само јазичите на пропагандите, то да се пријмат обшчи и енергични мери против сите и религиозни и национални пропаганди во Македонија.

Слободијата на совеста јет признаена насекаде; она јет и ќе бидит признаана и кај нас.

Експлуатацијата со таја слободија се преследуат на секаде и требит да бидит преследуана и кај нас.

Језуитите сет истерани, туку речи, от сите европејцки земји, за тоа шчо екс-

стр. 22

плуатираа со народната совест.

Црковните ордени во Франција сепу ограничени во школијцките работи, оти со ниф злоупотребуваат.

Шчо јет било на секаде во Европа, можит да бидит и кај нас, во Македонија.

Секој ке имат прао да исповедуат и мусул'манство и рисјанство во трите главни форми: праославије, католичество и протестанство.

Религиозните потребности и убедијн'а сепу за сите неприкосноени.

Но религијата никак не требит да бидит средство за престапни политични и национални цели, како шчо јет сега во Македонија.

Ако разгледаме сега распространените во Македонија религиозни пропаганди, то тамо ке најме религиозните пропаганди во поекето случаји да служат како орадије за национални и политически цели.

Протестанството и католичеството во Македонија имаат само религиозни цели, оти предстаителите на тија пропаганди со уважејн'е се односуат до сите и нај дробни национални особнини на сите македонцки националности.

Ето зашчо никој немаат прао да се ополчит против работата на тија пропаганди.

Праославијето, нај старата, нај распространената и основната религија на сите македонцки народности, за сожал'уајн'е, сосим изгубило од видот својата главна цел'а да сејит братство мег'у народите, да облагородуат срцата на верните.

На место тије благородни задаки праославијето сејит само раздор и ненавист.

Оно јет сега само нај главното средство во раците на разни пропаганди со чисто национални и политични задаки.

Праославијето во Македонија сега јет до толку искажено, шчо и не можит да бидит реч, за една праославна црква, –

сега тамо имат 3 цркви, но не православни, а: грчка, бугарцка и србцка. Зашчо тоа да бидит така?

Зар црквата не требит да бидит: Едина, Соборна, Вселенцка и Апостолцка?

стр. 23

– Да. Црквата требит да бидит имено Едина и Соборна, а не србска, грчка и бугарцка.

Црквата кај нас си изгубила својата главна цел’а, за то македонцката интелегенција и народо имаат полно прао да употребат сите своји сили да лишат црквата во Македонија от чисто национални цели и да ѝ поврнат тија цели, који шчо ѝ запоедал неј нејнијот Божествен Осноач: да проповедуат евангелието на сите јазици т.е. на сите народи на нивните јазици.

Ако религиозните пропаганди се постарајат да побркаат на здружуајн’ето на македонцката интелегенција и македонцкијо народ мег’у себе, то прво нешто, које ке се потребат, тоа јет, да се образуат во Македонија: Едина, Соборна и Апостолцка црква т.е. да се возстаноит Охридцката Архиепископија, која шчо ке бидит „Архиепископија всеја Македонији“.

Религиозните пропаганди можат да имаат нешто против здружуајн’ето на македонцката интелегенција и народ само по национални соображуајн’а.

Ако јет така, то природно јет, оти, со барајн’ето црковна реформа, ке се сојединит и барајн’е сколијцка реформа т.е. Архиепископијата ке земит во свои раци сколијцката работа, и ке се сообразуат во неја со народноста на својата паства: во грцките епархији и парохии ке се учит во сколијата, и ке се служат, во црквата на грчки јазик; во влашките – на влашки; во словенцките – на македонцки.

Тогај сите национални и религиозни пропаганди, који шчо цепија народо на разни групи, непријател’цки една кон друга,

ке се отстранат и ќе настапит мир за народо, за Македонија, за Турција и за Европа.

И вистина, двај ли имат нешто по арно од вакво свршуајн'е на македонцката криза: за народот то јет арно, оти ќе се ослободит и од интригантите од разни народности, и ќе се откажит од разни поддупуајн'а, који шчо го одвлекуваат од негоите мирни работи: црквата

стр. 24

ке примирит безосновната вражда мег'у разните народности. Таков исход на кризава јет нешто нај арно и за Турција. Турцките дипломати се лажат многу, ако мисл'ат, оти ќе сочуваат Турција во Европа поеке ако се придржуат до политиката: *divide et impera*.

До кога имат во Македонија почва за национални пропаганди, до кога не се отстранат причините, чуздите држаи да имаат во Македонија поеке влијајн'е от самата Турција, до тогај Турција само ќе расходуат на Македонија, а не ќе имат од неја никаква полза, до тогај секоја минута ќе требит да се бојит да не изгубит Македонија; а ако се признаит официално, оти во Македонија немаат неколку словенцки народности, ами имат само једна оддел'на, ни бугарцка, ни србцка, и ако се одделит Македонија во самостојна архиепископија, наједнаш Турција ќе се ослободит од набркуајн'ето во македонцките работи от сите 3 саседни држаи.

Нашите национални интереси, диктуваат на македонцката интелегенција и на македонцкијо народ, да се помогит на Турција да излезит од затруднител'ното положениејн'е во које ја кладеа религиозните и национални пропаганди во Македонија и држаите, заинтересуани во ниф.

Нам не ни требит присојединуајн'е до Бугарија, ни до Србија, ни до Грција.

Целоста на Турција за нас јет по важна, от колку за Русија и Западна Европа.

Турција јет страната, шчо се наог'ат во нај арно географично
положејн'е.

Турцкото подданство и сочувуајн'ето на целоста на Турција
ни даат прао на Македонците да се ползуаме низ цела
Турција со прао граг'анство.

А тоа прао можит да ни даит голема материална полза.

Ето зашчо македонцката интелегенција, ако изучит
подробно својите интереси то на прво место требит, да
постаит и за себе, и за својо народ: со сите своји морални
сили да сочуат целоста на Турција.

Во замена на тоа, није

стр. 25

ке имаме лице и прао, да се надејаме од нашијо великодушен
господар, да добијеме полна автономија во црковното и
сколијцко дело и полна равноправност пред законо и во
местната самоупраа во Македонија.

Таква самоупраа никак не јет опасна за целоста на Турција.
Напротив она ке уредит односите мег'у македонцките
народи во вечни времијн'а.

И така усилијата на македонцката интелегенција и народо
ребит да се обрнат на националното сојединуајн'е на
македонцките Словени во једно цело и на сојединуајн'ето
интересите на сите македонцки народи.

Националното и религиозно непријател'ствуајн'е ребит да
станит само једен жалостен спомин.

Солидарната работа на македонцките народности ребит да
се обрнит кон сочувуајн'ето на целоста на Турција.

Во замена на тоа, Турција ке раширит праините на сите
македонцки народности пред законо и во административното
управуајн'е, и ке покроителствуат на националното развитје
на сите македонцки народности.

Таква мирна програма на Македонците ке стретит поддршка
и одобрејн'е у великите сили, заинтересуани со сочувуајн'ето
на целоста на Турцко.

Великите сили ќе помогнат на Турција да се оддалечат сите непријатности за македонските народности од националните и верцки пропаганди и да се обезбечит нивното самостојно сашествуајн'е и развијајн'е.

Малечките балканцки држаици, који шчо сет заинтересуани и поддржуат пропагандите, на прво време ќе се расрдат на Императорцкото султанцко праителство за тоа, шчо пресече вековните привилегји, по ќе поминит време и они ќе се примират со устранијн'ето на пропагандите, оти тоа устранијн'е, ќе бидит во нивна полза: ќе престанат да прајк'аат во Македонија секоја година својите милиони франкои, от који за ниф никога не јет имало, и не ќе имат никаква полза.

стр. 26

Тије милиони не само сет пропадали до сега без полза, но и имаат поддржуано непријателство мег'у балканцките држаи, кога тије по својата географцка близост и једнакви интереси, требит, една со друга да помагаат заједничното економцко развивајн'е.

По горе, кога зборуаф јас за неуспео на востаајн'ето, јас рекоф, оти неуспео се должит на частичноста негоа.

Јас зборуаф, оти кога се праит востаајн'е од името и во полза на сите македонцки народности, тогај на тоа требит да се имат полномок'ност и учестије на сите народности во организацијата.

Сега, кога зборуам јас за истеруајн'ето на пропагандите од Македонија, за примируајн'ето и објединуајн'ето на македонцката интелигенција и народности, можит некој да си помислит, оти тоа објединуајн'е ќе ни помогит да се подигнит једно обшчо востаајн'е, које шчо ќе имат по голем успеф.

Ќе погрешит, кој ќе напраит такво закл'учуајн'е.

Јас ушче по горе рекоф, оти није сме заинтересуани во целоста на Турцко.

И вистина, каква полза за нас од присојединуајн'ето со Бугарија, или Србија, или Грција?

Тије држаи сет по културни од нас, а како таквија само тије ке имаат полза од присојединуајн'ето кон ниф Македонија.

После таквоа присојединуајн'е на цела Македонија до једна од балканцките држаици не јет возможно – друзите држаици ке побркаат на него.

Возможен јет дележот на Македонија мег'у малите држаици, или окупирајн'ето на Македонија од Австрија.

Но можит ли да бидит по голема нестрек'а за Македонците од раздел'уајн'ето или окупацијата?

Малечките држаици балканцки без церемонија ке земат во своји раци сите дооди од завоеваните части на Македонија, а Македонците ке се обрнат во просјаци откако си загубат првен својите национални особини.

стр. 27

Можит да се предречит, каква ке бидит судбата на Македонија под Австро-Унгарија: Босна и Ерцеговина јасно ни покажуваат, оти не ке поминат и 10 години од австријцката окупација, како ке зафатат Македонците без разлика на вера и народност да си оставуат својите катои и да се исел'уат.

А и присојединуајн'ето до једна од балканцките држаици, шчо не јет никој пат возможно, ни делејн'ето, ни окупацијата, не сет возможны без револ'уција од натре.

И имаат ли смисл'а тије револ'уцији, кога ни обезпечит Н. И. В. Султано националното и религиозното сашчествуајн'е и ни гарантират равноправност пред законом и во областната самоупраа со Турците?

А се имаат осноајн'а да се мислит, оти Императорцкото праителство јет исполнено со добри намерејн'а за својите македонцки народности.

Историјата помагат на секој народ, да си видит грешките, који шчо имат праено, и да се чуат да не се повторуат.

Сегашното востајн'е јет многу поучно, како за нас, исто така и за Турците.

Јас не можам да допушчам, Турците да не се поучат од него: јасно јет за секој, па и за Турците, оти Турција не можит поеке да сочуат Македонија, ако продолжаат истата политика кон нас, шчо је водеше до сега.

Турција не можит да сочуат таја своја провинција без содејството на местното жителство.

Једна војска не јет доста, како шчо не јет доста и доволството на меншештвото на населејн'ето.

Турцкото господство во Македонија ке се сочуат само тогај, ако во неја имат многочислено населејн'е, које шчо видит својето благосостојајн'е обезпечено само под власта на Турција.

Тоа населејн'е ке составуат главнијо оплот на турцките интереси во Македонија.

А поддржката на болшинството Турција ке добијит само, ако се погрижит да воведит во Македонија истинцки реформи, способни дејствител'но да сочуваат националните и религиозните интереси на

стр. 28

поданиците, нивните граг'ански праа и сносно економско сашчествуајн'е.

Ако тија потребности на поданиците не се сочуваат, и Турција продолжаат да бидит неискрена во прилагајн'ето на реформите, то от тоа ке пострадат нај многу пак она: 1, она ке бидит принудена со сила да воведит некоји реформи, 2, ако и после тоа населејн'ето не бидит оградено во национално-религиозен и економцки однос, то со тоа ке се восползуваат непријателите на Турцко да напраат во Македонија брканица за да ловат риба во матна вода.

И така првото нешчо, које шчо ке требит македонцката интелегенција да се добиват, тоа јет: устранијн'ето на недоверјето мег'у интелегенцијата со разни национално и религиозно образуајн'е, објединуајн'ето на таја

интелегенција, как во самата Македонија, така и зад нејните граници; совместното обсудуајн'ето обшчите интереси на Македонците; устраниајн'ето на национално-религиозната мрзн'а; воспитајн'ето на македонцките Словени во чисто македонски национален дух; задолжителното изучуајн'ето на македонскијо јазик и слоесност во средно-учебните заведејн'а во градоите со словенско население; обучејн'ето во селцките сколији со словенско население на македонски јазик.

Во словенцките села во црквата словенско богослужејн'ето.

Ако тија барајн'а стретат отпор од некоја от пропагандите, то да се молит турцкото праителство и Големите Сили, да се отдалечат од Македонија деморализујуките пропаганди, да се востаноит Охридцката архиепископија, во раците на која да преминит црковно-сколијцкото дело за сите рисјанцки народности во Македонија.

Друго нешто, које се барат од нас, јет, да се обрниме до нашите брајк'а, шчо војуваат во таткоината ни, да сложат оражјето, за да се даит возможность на Русија и друзите сили, да земат сите мери, шчо

стр. 29

зависат од ниф, да се удовлетворат сите наши религиозни, национални и економцки интереси.

Јасно ми јет, со какво негодуајн'ето ке се однесат мнозина кон тоа мое предложејн'ето.

Можит, ке го наречат и предател'ство.

Можит да бидит, да се најдат и л'уг'ето, који шчо ке речат, оти требит да се мавнат от тоја свет лица со такви мисли.

Кој како сакат, нека речит, нека мислит и нека пријимат против мене.

Долго кон народот и таткоината ми диктуваат да се искажам во таква смисл'а.

Јас сум једнаш уверен, оти во постапоко ми немаат ништо предателцко: 1, оти мислите, не само на частни лица, како мене, но и на сите Македонци од бојното поле и од Бугарија,

и мислите, барајн'ата и предложејн'ата на целијо бугарцки народ и бугарцкото праителство, не сет во состојан'е, да изменат погледите на Големите Сили и Русија на нуждите на македонцкијо народ; 2, сите усил'а по натамо одвај ли ке изменат поведејн'ето на држаите во нашето прашајн'е.

Нај много, шчо можит да бидит, тоа јет – европејцка конференција; но таја конференција не можит да се зафатит по рано от пролетта; и то, тогај ке се зафатит само, ако востаајн'ето тогај бидит по силно от сегашното.

Но можит ли да се предвидит одот на востаајн'ето?

Пак и да се допушчит, оти востаајн'ето тогај ке бидит, и по силно от сега, и ке принудит Европа, да се повикат европејцка конференција, можит ли некој да предречит, оти решејн'ата на таја конференција ке бидат во наша полза? – Одвај ли.

Европејците до сега си имаат напраено неприаилен закл'учок за народноста ка Македонците, и ето зашчо, последните, који носат на својот грб сите тешкотији и нестреки од сегашното востаајн'е ке имаат нај малу полза од решејн'ето на конференцијата.

Требит да бидиме слепи, за да не видиме тоа, шчо јет очигледно.

стр. 30

Во конференцијата ке се земат цел ред мери во полза на македонцките народности.

Но који сет тије народности? – Турци, Бугари, Срби, Грци, Власи, Арнаути.

Кого требит да бројат на конференцијата: Бугарин, Србин, Грк?

Каде јет границата мег'у ниф?

Нај после кој ке заседаат на таја конференција?

Кој ке даат сведејн'а за македонцките народности и нивните потребности?

Зар не јет јасно, како бел ден, оти предстаители од нас немаат да имат, оти ке решаваат нашите судби, без да нè питат нас,

шчо бараме није, а зато, ке питаат нашите непријатели, који имаат своји држаи и своји дипломати, и који ке извличит сета полза од нашата пролиена крв?!

Не брајк'а! Никаква конференција не нè спасават.

Многу по арно ке бидит, да се довериме на нај многу заинтересуаните во нашите работи држаи, особено на праославна Русија, која знајит убао нашите нужди, а не да се надејаме во сами себе и во некакви конференцији.

Да беше било така лесно и арно созивајн'ето на конференција, и сега ке имафме друг способ трактуајн'е на нашите работи, и наместо Европа да остаит Русија и Австрија да решаваат нашето прашајн'е, сите европејцки Големи Сили ке сакаа во него да играат једнаква рол'а.

А шчо пишит англијцкијо министер-председник на кентерберијцкијо архијепископ за политиката на Големите Сили во нашите работи: „участјето на сите Сили во разрешејн'ето на македонцкото прашајн'е само можит да задржит, на место да ускорит, неговото разврзуајн'е.

Во даденијо случај нај арно јет иницијативата и нај главната рол'а да јет во раците на нај заинтересуаните големи држаи, који нај арно знајат нуждите на Македонците“.

– Да, није требит да знајиме, оти од участјето на сижот „концерт“ можит да се очекуат големо неблагозвучје, по малко давлејн'е на Портата, от колку можит да се очекуат од работите на

стр. 31

двете нај многу заинтересуани држаи.

Држаите разно гледаат на прашајн'ето, а тоа разногласје бркат на једнодушно давлејн'е на Портата.

Можит ли да се мислит, оти на конференцијата ке имат по големо једногласје, от тоа шчо го видиме сега во постапоците на двете заинтересуани држаи?

Сегашната конференција ке бидит сосем во друзи условија от тије, во који работеше конференцијата пред последната Руско турцка војна.

Сегашната конференција ќе изиграет само во полза на малите државици, што бараат на есап на Македонците да си освоат и рашират праата на нивните народности.

Ако јет така, а инак не можит ни да бидит, то ексик му и конференцијата!

Једно јет така, то немаат смисл'а и по накашното сопротивуајн'е.

Знаете ли, што мисл'ат тије, што сет за по накашното сопротивуајн'е?

– Једно имаат надеж за набркуајн'е на Силите; друго, се надејат на конференција; И трек'о кажуваат, ако не бидит ни једното, ни другото, то ќе напраат Турцко економцки да пропаднит со долгото содржуајн'е на голема војска.

Једнаш се видит, оти двете првни надежи не ќе бидат во наша полза. А трек'ото ушче по малу. Зашчо ќе питате?

Европа имат интерес, да се сочуат Турцко, ето зашчо, ќе му даваат средства, за да се сочуат.

А кој ќе ѝ плајк'ат тије пари и процентите од ниф? – Пак није.

Но да предположиме, оти турцкото економцко разоруајн'е не ќе се отразит на нас.

Но не јет ли јасно, оти, ако Турцко ослабнит економцки, није ќе ослабнине во неколку пати поеке?

Не знаеме ли није, оти сето време, до кога ќе се продолжаат борбата со четите, турцкијо аскер ќе грабит, ќе насилуат и ќе праит секакви друзи пакости на населејн'ето?

Народо

стр. 32

не ќе можит да вршит својата работа, а од друга страна, ќе требит да ранит гладната турцка војска и четите?

Борбата имат, не толку национален, колку религиозен характер.

Како та јет опустошител'на, во неколку пати поеке од обичната војна!

Тоа опустошејн'е имат смисл'а, ако се имат надеж на успеф.

Сијот надеж наш јет на европејцко набркуајн'е.
 Но јасно јет, оти такво набркуајн'е немаат да последуат.
 Није мислиме, оти Европа ке се сожалит над мирното населејн'е, и заради него ке се набркат во нашите работи.
 Но имено нашите есапи не даваат на Европејците можност да се претечат на помок' на мирното населејн'е.
 Европејците кажуваат, оти не можаат да напраат нишчо, оти секоја мера од Европа, комитето ке приимит за пооструајн'е на негоата агитација.
 Значит, до тогај, до кога ке се продолжит движејн'ето, није не можеме да очекуаме дејствително набркуајн'е во нашите работи, и до тогај нашијот народ ке бидит принуден да трпит нај големи бесполезни и бессмислени нестрехи.
 Во таков случај имат ли смисл'а по накашната борба? – По моето мнејн'е немаат.
 Није немаме излишни народни сили, за да ѝ принесеме на жртва за бугарцките, србцки и грцки интереси, оти сегашната борба јет само во туг'а полза.
 Нашите народни сили сет нужни и за културна борба.
 Да допушчиме и противното, оти сегашната борба нај после ке принудит Европа да се набркат во турцките работи и да принудит Турцко да даит равноправност на македонцките народи.
 Дали није Македонците (Словените) во таков случај ке можеме да се поздраиме со успеф? Мисл'ам не.
 Равноправноста ке бидит за сите народи, па и за Турците, Грците и пр. и пр.
 Значит, нашата крв се проливала за праата на тија народности, који шчо, или си седеа мирно во време на

стр. 33

борбата, или беа против нас.
 Малу јет тоа, шчо није проливафме крвта на нашијот народ за туг'ите, па и за интересите на нашите непријатели, но со нашата крв и разорејн'е, ке се восползуваат нашите непријатели от слободните држаици за да продолжаваат со

својите религиозни и национални пропаганди да нè дел'ат на противоположни и непријател'цки лагери: Срби, Грци и Бугари.

После борбата на бојното поле, ќе настапит време да се бориме на културна почва, и во тоа време, наместо да имаме можност, да се ползуваме со плодите на пролијаната крв и да преуспеваме културно, није и тогај, како и сега, ќе требит да помагаме во наша вреда, то србцките, то грцките, то бугарцките интереси.

При таква национална раздвојеност, и при полното економско разоруајн'е безсмислени ќе станат секакви конференции, набркуајн'а и реформи, оти сите ќе водат кон једен дележ на Македонија.

По сите тија сообразуајн'а, како и по полната убеденост во тоа, оти, не само бесполезно и невозможно јет по накашното успешно спротивуајн'е, јас мисл'ам, оти наш долг јет да замолиме македонцката интелегенција, која имат влијајн'е на сегашното движејн'е, да обрнит својот поглед на сериозноста на положејн'ето, да измислит патот и сите средства, колку се можит по скоро, за да се искажит полно доверје кон постапоците на заинтересуаните Големи Сили во полза на Македонците, и откако ќе им дајат обек'ајн'е, да прекинит по накашната борба, да ѝ замолит да се помогнит, морално и материјално на пострадааното население да се попраит; да замолит, да се воведат сите предложени реформи и тија, који шчо ќе најдат силите за нужно, како раширејн'е на изработенијо проект; да се отстранат пропагандите и востаноит Охридцката архиепископија со црковно-сколијцка автономија, амнастија на емигрантите

стр. 34

и сите четници, признајн'е на Словените во Македонија за одделна народност: Македонци, и внесуајн'е на тоа име во официалните книги и пр.

Со полното прекратуајн'е на востајн'ето, ке се устаноат мег'у нас и Турците односи, који одговараат на интересите, и наши, и нивни.

Тогај ке се имат можност да се видит, оти нашите интереси со нивните така сет сплетени, шчо, со загубуајн'ето на једните, губат и друзите, а сета полза извлекуваат од нашето непријател'ствуајн'е треки, ке се речит, малите балканцки држаи.

Тоа се видит особено јасно од можните последици на востаајн'ето, који за наша и турцка стрек'а не следуваа.

Зборот ми јет за делејн'ето на Македонија мег'у малите балканцки држаици.

Востаајн'ето се дигна и разори, и нас, и турцката држаа.

Вредата од него, и за нас, и за Турција јет громадна, но па по мала отколку, шчо можеше да бидит.

Стрек'а и за нас и за Турција јет, шчо мег'у Бугарија и Србија немаше никакво согласуајн'е по македонцкото прашајн'е.

А такво согласуајн'е немаше, зашчо Бугарија мислеше да присојединит до себе цела Македонија сама без помок' на друзите саседни и големите држаи.

Бугарија се излажа во расчето.

Во тоа се состоит нашата и стрек'ата на Турцко.

Бугарија до сегашното востаајн'е немаше политички опит за решејн'ето на македонцкото прашајн'е, ето зашчо, сите маневри да се решит оно излегоа јалови.

Бугарија до сега не знајеше, оти решејн'ето на македонцкото прашајн'е не јет искл'учител'но во Софија, ами колку во Софија, толку и во Белград т. е. во согласуајн'ето мег'у Софија и Белград.

Тоа согласуајн'е до сега се бројеше за државна измена, но от сега, от како си испитаа бугарцките дипломати сето безсилије, и при нај големите своји усилија сами да решат македонцкото прашајн'е, ке се најдит цел ред бугарцки дипломати, који

ке погледат на тоа согласуајн'е, како на неизбежно зло. Сегашнијот политичен опит да беше бил у Бугарите по напред, ке се пристапеше, прво до раздел'уајн'ето на сферите на влијајн'ето во Македонија мег'у Срби и Бугари, а после во време на востаајн'ето, србцките и бугарцките војски ке навлезеа во Македонија.

Таков ке бидеше излезот на востаајн'ето при по голем опит мег'у бугарцките дипломати.

За наша стрек'а, тоа пат није се избеафме од дележот на таткоината ни и Турцко от загубуајн'ето на једна от прекрасните своји провинцији.

Востаајн'ето не донесе делејн'ето на Македонија: тоа јет положител'нијот резултат од него.

Но тоа делејн'е, стрек'но јет избегнато само от случајната неопитност на нашите непријатели.

Делејн'ето ни грозит уште поеке во бидно време от по големата опитност на нашите непријатели: Бугарија можит да закл'учит со Србија догоор за разделејн'е сферите на влијајн'ето во Македонија.

Такво разделејн'е на сфери на влијајн'ето неминуемо ке донесит дележ на Македонија, ето зашто, једен од нај главните долгои на македонцката интелегенција јет, да се отстранат једнаш на секога од Македонија бугарцката и србцка пропаганди, да се оснуат во Македонија свој дуовен центр за Македонците и тоја центр, како и самите Македонци, да немаат никакво зимајн'е даајн'е со соседните балканцки држаи и народи.

Во таја мера се состојит предотврак'ајн'ето на дележот на Македонија и сочувуајн'ето на таја провинција за Турцко.

От тука јет јасно, оти арно сознајаните интереси на Турците и Македонците им диктуваат, не да трошат нивните сили во мег'уусобна борба во полза на обшчите нивни непријатели, ами да си подадат једен на друг рака, и да отстранат сите фактои, шчо бркаат на нивните пријател'цки односи и обшчи интереси.

стр. 36

Со прекратејн'ето на востаајн'ето ќе зафатит во Македонија мирна културна работа.

Она ќе требит од нас устаноуајн'е арни односи кон сите народности, шчо насел'аваат Македонија.

Нашата интелегенција до сега не можа да устаноит нај желател'ните односи мег'у нас и другите македонцки народности. Тоа отчасти не зависеше од неја.

Така, односите на нашијот народ кон Турците и мусул'маните у опшче поеке јет заисел от последните, отколку од нас: ако мусул'маните гледаа на рисјаните, како на л'уг'е рамни ним, то немат сомнејн'е, оти не само ќе бидеа нај арни односите мег'у рисјани и мусул'мани, ами можит, и да немаше востаајн'е.

За сожал'уајн'е; мусул'маните и до последно време не можаа да се ослободат от својо стар предрасудок, да гледаат на рисјаните, како на по долна раса од ниф.

Ќе се надејаме, оти турцкото праителство и турцката интелегенција ќе се уверат во сета вреда, шчо причинуат подобен предрасудок, и ќе се постараат да го искоренат, и со тоа ќе попраат односите мег'у рисјаните и мусул'маните.

Добрите односи мег'у Грците и нас Македонците (Словените) пак поеке зависат от првите, от колку од нас.

За да се попраат тије, Грците ќе требит да се откажат от својата „мегали идеја“ и да признаат праото на сашчествуајн'е и на македонцката народност редом со грцката во Македонија.

Особено патриархијата, како устаноа вселенцка, требит да престанит да постапуат, како устаноа со грчки характер.

Она требит свето да чуат праата на сите рисјани, а не да пожртвуат праата на једни во полза на другите.

Особено јет нужно, патриархијата свето да чуат праото на националното сашчествуајн'е на сета своја паства.

Тогај ќе се избегнит конфликтот мег'у Грците и Македонците, оти последните не бараат, тије, шчо зборуваат грчки, да имаат во своите цркви старомакедонцки јазик, а во

стр. 37

сколијите сегашнијот македонски јазик, ами тоа се барат само за тије, шчо зборуваат македонски.

Ако пак патриархијата продолжит преследуајн'ето на македонскијот јазик мег'у Македонците, и место него пропагандират грцкијо јазик, со тоа ќе натерат Македонците да гледаат на неја, како на орадије на грцката национална пропаганда.

Во таков случај, и Грците и патриархијата ќе ни се објаат за непријатели на нашата народност, и наш свет долг ќе ни бидит, да одбиеме сите грцки напади на нашата народност.

За таја борба мег'у рисјани није свад'аме от себе одгоорноста на Грците и патриархијата, оти није во тоја случај не нападаме, ами се браниме од чузди покушејн'а.

Нај арни можат и требит да ни бидат односите со Власите.

Нашите интереси никаде не се престрек'аат со влашките.

Власите поеке живејат во градоите, и сет трговци, а није поеке сме во селата, и сме селцки стопани.

Тије од Власите, шчо живејат во селата, се занимаваат со овчарство.

Власите и нашијо народ се разликуваат по јазик, носија, характер, така да никој пат Власите не можат да претендираат на наши села, исто така, никој пат није не сме кажуале, оти влашките села сет наши.

Мег'у нас и Власите немаат никаква историјцка недоразберија.

Власите никој пат не сет имале никаква власт над нас, и никој пат не ни се сториле никаква пакост.

Исто така и они немаат нишчо патено од нас.

На опаку, ушче от стредните векои мег'у нас и Власите јет имало секој пат согласје.

На таква почва можит да се развијит нај срдечна дружба мег'у нас и Власите.

Таја дружба требит да пушчит глабоки корени меѓу двата братски народи, за да им даит можност, рака за рака да врват по тешкиј пат на културнијот прогрес.

стр. 38

Једно се устаноат праилни односи меѓу нас и дружите македонски: рисјански и мусулмански народности, једно се признајат нашата народност от праителството на Н. Ц. В. Султано, се внесит во нофузите името Македонец, се напраат првите постапоци за нашето национално и религиозно ослободујње от пропагандите и се воведат политичните преобразујња, предвидени од реформаторските сили, једно се пријимат мери за економското попраујње на нашите селски стопани, па и до воведујњето на сите тије подобрујња во нашето национално-религиозно и економско жиујње, није – македонската интелегенција ке требит да напраиме уште једно, а то ке бидит и нај важното: да приложиме сите своји физически, интелектуални и морални сили на нашето национално возродујње.

Последното востајње ни покажа, оти тоја пат, по кој шчо одефме, сега јет погрешен и опасен.

Тој требаше многу жртви, а дааше малу полза.

Револуцијата нè компрометира пред нашето праителство и не нè исстаи во добра боја пред европејскиот свет.

Но во сè тоа није сме малу криви.

Од једна страна нè поддупуваа кон востајње; од друга – није сме млад народ и се увлечефме со једна незрела предпријимачка.

Како младите луге; који предпочитаат во работејњето скокои, на место постепено, но постојано работејње во једен исти праец, и младите народи предпочитаваат скокоите пред постојаната упорна работа во једен исти праец.

Досегашното наше работејње, особено востајњето беше неомислена младенческа работа, но они ни се опростуваат, једно, зашчо до сега није бефме млад народ, кој шчо одвај се

проникнуат со својето национално самосознајн'е, а друго, зашто до сега, не живејки како оддел'на национално-религиозна јединица, се наог'афме под влијајн'ето на разни национални и религиозни пропаганди.

стр. 39

Но тоа што ни се прошчааше до сега, не можит да ни се опростит за однапред.

Сега није не можиме поеке да гледаме на себе и својо народ, како на једен младенчески народ без политичен опит.

Није поминафме во својето историјцко развијајн'е веке важни стадији, који можат да состаат епоха во историјата на кој и да бидит народ.

А ноата епоха налагат на нас ноа тробност, – културно работејн'е.

До сега работеше народот со интелегенцијата задружно, но работејн'ето беше распределено не једнакво: народот се јавуаше исполнуач на планоите на интелегенцијата, кога последната не праеше ништо поеке от состауајн'е планои или организуајн'е на револ'уционо движејн'е.

Организаторцката работа јет пак работа, но не можит да се речит да јет от тешките.

Подготвувајн'ето за револ'уција јет работа, која, можит, тробит нервно работејн'е, но тоа работејн'е не јет толку мачно и толку ценено, колку си мисл'ат револ'уционерите – младата наша интелегенција.

Подготвуајн'ето на једно востаајн'е се продолжаат 5–10 години и после сите забркани во него, или умираат, или пак, ако останат живи, тробит да останат без ништо, и да си изберат некоја друга работа, која ке тробит да зафатат од ноо, и за која, можит, и не сет сосим приготвени.

Организаторцката работа не јет толку мачна и за тоа, што, обично, организаторите често, мислејки, оти нивнијот жиот јет по важен од жиотот на сел'аните, подстауат на нај мачните работи простите работници, или народот.

За тоа организаторската работа од једна страна јет работа за једен чоек, шчо предпочитат временото напрегуајн'е на силите пред постојанијот упорен и мачен труд, од друга страна, она јет и безнравствена, зашчо, при неа, не чоек се жртвуат во полза на обшчеството, на народот свој, или на чоешчината, а

стр. 40

со народот праит опити за својите фантастични платанои. Македонцка интелегенцијо!

Време јет да се помислит, да јет грешно да се праит опит со туг'и чоешки жиоти за нашите фантастични платанои.

Но со тоа јас не сакам да кажам, није да престанеме да идеализираме и да живејеме со народни идеали. Не!

Није не можиме да живуаме без идеали: само нашите идеали от сега ке требит да бидат по чисти от понапредните.

От сега није ке требит со нашата патриотична работа да искупиме нашите греои пред нашијо народ.

От сега није ке требит да се жртвуаме за негоите интереси и со тоа да му отплатиме за негоата вера во нас и за негоото послушно и точно исполнуајн'е платаноите на организацијата.

Како можит нашата интелегенција да се одолжит пред нашијо народ за дадените од него жртви?

На тоа прашајн'е јас одгоориф, кога зборуаф по горе за борбата со пропагандите и за постаајн'е на нашијо народ во добри односи, кон сите македонцки народности.

Но главно, како шчо напомнимф пак по горе, ке се поможит на нашијот народ со културно работајн'е, а нај поеке со просветуајн'ето.

Науката и литературата сет нај важнијот фактор во развијајн'ето на једен народ, како народ.

По степента на развијајн'ето на науката и литературата у једен народ се мерит негоата култура и по ниф се дел'ат народите: на културни и не културни; културните народи владејат, а не културните робуваат.

Само со знајајн'е и просветејн'е, само со културна работа ќе можит нашата интелегенција да попраит и испкупит својите грешки пред нашијот народ.

Ќе речат некоји, оти културната работа јет возможна само кога имат политична слободија; без неја она јет не возможна. – Вистина во таја забелешка имат једен дел истина, но само једен дел.

Главното

стр. 41

условје за културна работа не јет полната политична слободија, а моралната воспитаност на народот и негоата интелегенција, сознајн'ето на нравствен долг пред народот у секој член от тоја народ.

Полната политична слободија не чинит за нишчо, ако једен чоек не сознаат, оти негоијот чоечки долг, негоијот долг пред својата таткоина и својот народ јет: труд, труд и пак труд.

Слободијата чинит само за ползуајн'е од резултатите на својот труд, но не толку за самијот труд.

А за да можит чоек да се ползуат од резултатите на својот труд, требит прво да се потрудит.

Да работит и да се трудит можит чоек и при по стеснени политични условија.

За да си очистиме совеста пред народот наш за дадените од него жртви, требит, значит, да се зафатиме за културна работа.

А при тоа да цениме својето работејн'е, не по надворешнијот негов вид, а по негоата ценост, а цената на трудот се мерит со потребните за него сили.

Ако гледаме така на трудот, и ако искрено сакаме да се одолжиме пред нашијот народ, то не ќе се извинуаме да немат почва за културно работејн'е. Почва за него имат, но немат сакајн'е.

При сакајн'ето, ако не ќе можиме да печатиме много работи на нашијот јазик; то зато нашата интелегенција ќе можит да

послужит, како жива народна енциклопедија, во која ќе се имаат точни и проверени сведејња по сите оддели на науката и литературата.

Но точни и проверени сведејња се добијаат при многогодишно упорно работејње, и то кога се работит со сознајње, да се исполнуат со работејното долгот кон таткоината и својот народ.

А таквоа многогодишно упорно работејње јет по полезно, по мачно и по нравствено од револуционото. Оно јет и по разумно.

Ползата за народот од научното работејње на нашата интелегенција, ќе се видит от тоа, шчо нашијот народ сам со своји очи ќе можит да погледат на себе

стр. 42

и на друзите народи, ќе изучит својите и тугите достоинства и недостатоци.

Једен просветен народ можит да се срамнит со једен умен чоек; за тоа, наш долг јет, да приложиме сите своји сили, со својето работејње да просветиме нашијот народ.

Културното работејње јет по мачно од револуционото, зашчо првото јет умствено, а второто поеке физическо.

За илустрација земете изучајњето на класическите и нои јазици и кореспонденцијата на комитетот или распределејњето на четите.

Револуционата дејателност јет времена и разрушајущча, а не вечна, созидајущча.

А културнијот чоек, за да имат прао да се наричат таков, требит да созидат, а не да рушит.

За да бидит здајњето здрао, требит да му бидит темелот убав.

За тоа чоек не требит, само за олеснуајње на својата работа, отрицателно да се однесуат кон много науки мачни, како старите јазици, но шчо составуваат основајњето на много положителни сведејња и науки.

Цел'ата да се добијат положител'ни сведејн'а от сите оддели на науката, не само за нас лично, а како членои народни, ке требит да застаит секого од нас да посветит сите своји сили, сето својо слободно време за изучуајн'е на сите тија науки, шчо сет нај нужни за нашијот народ и шчо требаат нај многу работа, зашчо за по лесните секој пат ке се најдат доста охотници.

Није, ако сакаме да имаме чиста совест пред нашијот народ и пред себе, требит да зимаеме на себе, за да му помогиме, и нај мачните научни работи, а не да се изгооруаме, избирајки нај лесното, да немаме способности или призвајн'е за тија науки, шчо требаат нај многу труд и сакајн'е да се работит.

Културното работејн'е јет по нравствено од револ'уционото, зашчо со првото интелегенцијата се чинит истинцки слуга на својот народ, а со револ'уцијата она се обрнуат во немилосрден експериментатор.

стр. 43

Нај после културното работејн'е јет разумно.

Интелегенцијата со него разјаснуат нај важните за себе и за народот прашајн'а.

А нај важни сет тија прашајн'а, шчо сет врзани со народното самосознајн'е.

Во последно време није истапифме со барајн'е политична слободија, без да се запитаме, али сме није дозрели до неја, и али сега тоа ни јет нај нужното?

Нашите последни барајн'а до колку сет праилни, или не, не земам да решаам.

За мене јет по важно прашајн'ето за нашето национално-религиозно и економцко возродуајн'е; а тоа можит да станит само со изучаајн'ето на својот народ, прво како одделна јединица, после во врска со друзите македонцки и балканцки народи, и нај после како член на словенцката фамилија народности.

Такво изучаајн'е ке внесит разумност во нашите односи кон сите упоменати народи.

Ето приближно какво можит да бидит нај главното работејн'е на македонцката интелегенција за да се попраат сите грешки напраени со последното востаајн'е.

И така работејн'ето наше ке требит да бидит на почва на народното просветејн'е: мирно, легално, евол'уцијно; оно ке имат за цел'а, интелегенцијата да бидит истинцка служанка на народот, а не на опаку.

Но за да бидит таја служба благодатна, нам ке ни требит да создадиме народни служители, народна интелегенција, која ке си посветит сите своји сили на народното благо.

Ни требит интелегенција со јасно сознајн'е на моралнијот долг на чоека пред негоата таткоина и негојот народ.

Ни требит интелегенција морално и умствено совршена.

Сегашната наша интелегенција требит да посветит сето својо работејн'е над моралното и умствено усовршуајн'е на својот народ и создаајн'е на једна идеална македонцка интелегенција.

стр. 44

Ако тоја долг се сознаит, ако објединуајн'ето на нашата интелегенција со бугарцко, србцко и грцко образуајн'е се достигнит, ако се парализуат работејн'ето на пропагандите и се успеит, тије сосим да се отстранат од Македонија, ако се устаноат добри односи кон сите македонцки народности и се подобрит политичното и материјално состојан'е на Македонците, то, при сите дадени жртви, ке можиме крај другото да бидиме доолни од једно: востаајн'ето ни отвори очите на грешнијот пат, по кој до сега врвифме, по кој ке врвифме и за однапред, и без востаајн'ето сами ке подготвифме почва за дележ; оно ни отвори очите на многу наши нужди, који шчо и не ѝ предполагафме по напред.

Дај, Боже, сегашното востаајн'е да ни послужит како једен урок за нашијот народ, урок за сите нас Македонците, без разлика каде сме се образувале, и како сме се до сега викале.

Дај, Боже, сега пролиената крв да послужит како завет мег'у живите, кои сет должни пред таја крв да се заклнат за једна

общча културна работа, на полза и стрек'а на нашата общча
многo патена таткоина – Македонија.

Имат ли се нужда от македонски национални научно-литературни другарства?*)

стр. 45

Идејата за образувајќето на нашето другарство беше – полно одделувајќето на нашите интереси од бугарските.

Со него није сакавме да покажеме на Русите, оти у нас во Македонија нема национален антагонизм и јет возможно задружно работејќето от сите македонски народности на културна почва.

Уште поеке, није сакавме да докажеме на Русите да нема во Македонија неколку словенски народности а имат само једна; да македонските Словени можат сами да разрушат таја преграда, шчо јет постаена мегу ниф од пропагандите и од нивното образувајќето во Бугарија, Србија или Грција.

Није сакавме да покажеме, оти на прекор на нашето образувајќето и воспитавајќето во разни држаи или пропаганди, није предпочитаме сите да напраиме отстапки от своја страна за обшчемакедонските интереси, за да не бидиме орадије во раците на пропагандите и на нивните цели: за да не се стремиме кон соединејќето, ни со Бугарија, ни со Србија, ни со Грција.

Но се најдоа мегу ланцките членои лица, који наогваат за излишно сашчествувајќето на таквоа другарство, зашчо немало одделна македонска народност во Македонија, а имало тамо србска и бугарска, и пошчо во Петроград имало бугарско и србско студентски другарства, то немало нужда от македонско.

Пред вид на таја критика за нуждата и целесообразноста на нашето овдешно другарство, није сме должни да си дадиме точен отчет за причините, шчо

*) Прочетено на II-та седница на петроградското Македонско научно-литературно другарство „Св. Климент“ на 28-и септ. 1903 г.

стр. 46

предизвикаа образуајн'ето негоо. Тоа можит да се напраит, пошто се одгоорит на главните возразуајн'а на нашите противници, со који они се мачат да покажат да немаат нужда од оддел'но македонско другарство, и да јет негоото сформирауајн'е не својевремено.

Нашите противници вел'ат, оти сега не му било времето да се подигаат национални прашајн'а во Македонија, кога јет зборот за једно сносно сашчествуајн'е на сите народности.

Сега не јет времето да се оддел'уаме од Бугарија, кога она напраила толку жртви за нашето ослободуајн'е и ке напраит ушче за однапред.

Неуместно и неразумно јет да оддел'аме својите интереси од общечугарцките, кога во сојединејн'ето, а не во расцепејн'ето јет силата.

Ако се подигнит сега прашајн'ето за националноста на Македонците, то није ке требит да се врниме назад на 30 и поеке години.

Зар и возможно ли јет сега националното објединуајн'е на Македонците, кога во Македонија имат многу, а не једна националност, и кога немаат једна оддел'на македонска словенска нација?

Нај напред требит да се речит, да не јет истина тоа шчо вел'ат, да сега не му било времето да се подигат прашајн'ето за народноста на Македонците?

Со игнорирајн'ето на тоа прашајн'е, није не праиме ни једна стапка напред, зашчо, ако го игнорираме није, то не го игнорираат сите, и мали, и големи држаи, осим Бугарија.

Није, значит, просто си затвараме очите пред непријатната за нас дејствител'ност.

Ако, значит, разгледаме тоа прашајн'е, није не се врајк'аме назад, а одиме напред, сознајки негоата важност.

Вистина со националното прашајн'е није ке се занимааеме 20-30 години, но кривината за тоа лежит во нашите предшественици, који не сознаа сета негоа важност, и не го кладоа да здрејит.

Да беа тоа напраиле, немаше зашто није сега да се занимааеме со него.

Ако прашајн'ето

стр. 47

за народноста на Македонците имат првостепено значејн'е за Бугарите, Србите и Грците, и секоја от тије народности го третират по својому, то зашто и није тоа прашајн'е да не земиме во своји раци, и да го разгледаме сестрано, и од бугарцко, и од србцко, и грцко гледишче, и критикуајки сите ниф, да не изработиме македонцко гледишче на нашата народност, а се удовлетворуаеме спроти местото, каде сме се училе, или со србцкото, или со бугарцкото, или со грцкото гледишче?

Да не си изработиме своје, македонцко гледишче на нашата народност, убедител'но и спраедлио за сите Македонци, значит, да није не сме во состојајн'е самостојно, без туг'о влијајн'е да изучиме сами себе.

Јас не можам да допушчам последното и го бројам оскрбно за мене, ето зашто и не се откажуам на прво место да си изработам свој самостојен возглед на прашајн'ето за мојата народност и таја на мојете сонародници.

Значит, од моје гледишче нашето другарство во прашан'ето за нашата народност не напраи никаква нетактност, и само умажа извесна услуга на дуовните интереси на Македонците. Сега ке требит да одгоориме на возразуајн'ето, да не јет уместно и јет не својевремено да оддел'уаеме нашите интереси од обшчебугарцките, зашто од једна страна, силата била во сојединејн'ето, и од друга, Бугарија напраила толку жртви за нашето ослободуајн'е и ке напраела и за однапред. Тоа возразуајн'е јет многу сложно, затоа ке требит да се одгоарат на секој дел по оддел'но.

Прво нешто, што можит да се речит, тоа јет, да није не сега се одделуваме од Бугарија, и со тоа раздробуваме једно создадено цело, но сме одделени и живиме веќе одделно поеќе од 25 години.

Друзи не разделија и создадоа од нас и Бугарите различен живот, разни потреби, нерамен положај.

Друзи и не ни

стр. 48

даваат да се сојединиме.

Од македонско гледиште сојединејното на цела Македонија со Бугарија, или Србија, или Грција не јет желателно, но не јет и страшно.

Значит нема зашто да се бориме со него.

Но такво сојединејно не ке допушчат, ни малите балканци, ни големите европејци држаи.

Значит, није, не сакајки да бркаме нашите интереси со бугарците, дааме својето согласје и узаконуваме сашествујучијо ред.

Се питат само, али тоа узаконујно јет во наша полза, зашто кажуваат, оти Бугарија ни направила многу арности, и ке ни направила уште.

Да видиме, што арно сме виделе није до сега од Бугарите?

Бугарите усилија бјуджетот на екзархијата от појавујно на србската пропаганда; со друзи зборои усилија нивната пропаганда и нивните интереси во Македонија.

Кладоа они неколку владици, и отворија неколку трговцик агентства, поддржаа со пари востајно во Македонија и преранија во Бугарија мнозинство обездомени Македонци, избегани во Бугарија.

Тије сет арностијите, што ѝ видефме од Бугарите.

Како ви се чинит: али сет доста? али сет много? али сет поеќе од добрините, што ни ѝ направија Србите?

– Ако не бидиме бугарцик шовинисти и пристрастно не гледаме на работите, не можиме да не констатираме, оти во

Македонија Бугарите не напраија за нас Македонците, ништо поеке од тоа, шчо напраија Србите.

Пак и смело можит да се речит, оти напраија по малу от Србите.

Горе избројените бугарцки добрини не сет напраени во полза на самите Македонци, а на интересите на Бугарија во Македонија.

За тоа бугарцките милиони за Македонија немаат по големо значејн'е од србцките за тамо.

Бугарите ни кладоа владици во Македонија; имајте на ум, оти тије владици сет во поекето случаи и во нај важните места Бугари, а не Македонци.

Преко владиците Бугарите сакаа да истре-

стр. 49

бат сè, шчо не им јет пријатно, а нај многу црковно-обшчинцката самоупраија.

Но таква услуга со србцки владици сакаа да ни окажат и Србите.

Шчо сет тије криви, шчо није предпечетофме да сме орадије на Бугарите, на место да сме орадије на Србите?

– Бугарите отворија во Македонија трговцки агентства! Но за чији интереси? Се разбират, оти не за македонцки, а за бугарцките.

Србите предадоа својите интереси во Македонија на своји консулства и генерални консулства.

Ако бугарцките трговцки агентства во Македонија сет благодејајн'е за нас, то србцките генерални консулства сет ушче по големо.

– Бугарите ни поддржале востајн'ето. И Србите го поддржуваа.

Бугарите го поддржуваа поеке, зашчо нивните интереси тоа го сакаа, а не за атарот наш.

Србите го поддржуваа, за да не останат по назад од Бугарите; но да беа србцките интереси така врзани со востајн'ето, то Србите сто пати ке објавија до сега војна на

Турција, без да чекаат од некаде помок', без да гледаат али ке бидит исходот за ниф благопријатен или не.

– Бугарите ранат обездомени Македонци, но истото го праат и Србите.

Тоа јет сета арнотија, шчо ја добифме од Бугарија.

Сега да видиме, со шчо заплатифме није за таја арнотија, или колку ни костуат она?

Ако прегледаме собитијата от последната Руско-турцка војна до сега, ке видиме, оти секоја арнотија од Бугарија за Македонците не јет нишчо, осим једна конпенсација за глупостите, шчо ѝ имат напраено Бугарија во нашето прашајн'е.

Македонцкото прашајн'е во раците на бугарцките дипломати и народ јет ред глупости, напраени само на македонцки есап и наречени мег'ународни победи на бугарцката самостојна политика.

Тије глупости на бугарцкијо народ сет за нас Македонците како прародител'цки грэф, који ке поминуваат од поколејн'е на поколејн'е.

стр. 50

Ето во шчо се состојит тоја прародител'цки грэф:

Бугарите сет ослободени од Русите.

Во тоа време руското обшчество се увличаше со словенофил'ство.

Тоа увлечејн'е им зе около 250,000 души војска и милиарди рубли.

Но каков беше резултатот от таја војна?

Русите и напред војуваа со Турција, и ослободија со своја крв готоо сите балканцки држаици.

Но никоаш до тогај Русите не се разочаруваа така, како шчо се разочаруваа во време на последната војна.

Оно дојде до таква степен, шчо Русите сакаа да кладат крст на својето по тамошно увлечејн'е и ослободуајн'е на Словените на Балканцки Полуостров.

Последните сокоји од увлечејн'ето на Русите, и со тоа и надежите на Македонците на Русија беја голтнати од Бугарија.

Поведејн'ето на бугарцкијот народ кон руската војска, и бугарцката интелегенција кон руските власти и дипломати, беше такво, шчо Русите ил'адо пати се кајеа за својето увлечејн'е со „братушките“.

Тоа раскајајн'е јет влегло глабоко во душите на сите Руси, који сега не сакаат да чујат за некакви „братушки“, а особено за Бугарите.

Кој плајк'ат сега за поведејн'ето и грешките на Бугарите, ако не није Македонците?

Увлечејн'ата на Русија родија једна Бугарија, но со нејното родејн'е, Русија умре за нас.

Сите надежи у Македонците поминаа на недоносчето – Бугарија.

Није помислифме тоа недоносче, ја ке одрастит, ке окрепнит и ке ни дајит рака, и није со него да заживиме слободен жиот. При имајн'е једна слободна Бугарија није мислифме, чуму ни јет Русија.

Нашите надежи се поддржуваа од Бугарија и како да зафатија да се осешествуваат.

Бугарија, како покојнијот србцки крал Александар, се објаи сама за совршенолетна и зафати самостојен ред глупости, шчо се наричаа од неја самостојна политика.

стр. 51

Разруши арните односи со Русија, и повика Стамболова, тој да предаит Бугарија во раците на тројнијот сојуз и Англија, и да је напраит нивно орадије против Русија.

Таја ноа ера во историјата на Бугарија, таја самостојна политика се зафати от присојединуајн'ето на Бугарија со Источна Румелија и од нарушаајн'ето од Бугарија на Берлинцкијот догоор, на кој шчо почиваше и праото на Македонците на автономија со рисјанин генерал-губернатор.

Нарушаајн’ето на Берлинскијот догоор и Стамбуловскијот режим, крстени „самостојна национална“ политика на Бугарија, па тоа политично, капризно, несовршенолетно недоносче јет втор удар за политичната слободија на Македонците.

Европа и Русија настојаваа да се изработит план за реформи во Македонија и во 1882 година, тоја план беше веќе готов и ќе се настојааше да се воведит, как „ноијот политичен фактор на Балканите“ кажуат својето вето, и наместо реформи сакат за Македонија бугарцки владици.

Бератите за владици се дадоа и није, заслепените Македонци, поверуафме на Бугарија, оти она со нејната „самостојна“ политика ништо друго не праит, осим одржуат политични победи и облагодетел’ствуат нас, Македонците.

– Арно ни замажаа очите.

– Но не поминаа и 5–6 години, како се отрезвија Бугарите од својето увлечејн’е во „самостојната“ политика.

Се убедија со напредуајн’ето на србцката пропаганда во Македонија, оти они не сет јединственијот фактор во македонското прашајн’е, а оти имат, осим ниф, и друзи, и оти успеот при конкуренцијата ќе бидит тамо, кај шчо ќе бидит поддржката на Русија.

Бугарите пак станаа русофили, но тоа го напраија, не со чисто срце, а за да напраат руското праителство орадије на својите интереси во Македонија.

При надворешното пријател’ство на Русија, они не можеа да се примират со мисл’ата, зашчо руските консули во Македонија да поддржаваат србцката пропаганда тамо.

За

стр. 52

таја причина некоји од политичните партији клеветеа Русија, како непријател’ка на Бугарија, и на сè бугарцко, нај многу за поддржката од страна на Русија србцката пропаганда.

Бугарцките политикани не можеа да видат, оти поведејн'ето на Русија јет плод на нивните глупости, шчо се вел'ат „самостојна“ и „национална“ политика.

Кога таја „самостојна“ и „национална“ политика јет орадије на непријателите на Русија, против интересите на последната на Балканцки Полуостров, можат ли да бараат тије бугарцки политикани од руското праител'ство, да бидит оно совршено безучастно во собитјата на Балканцки Полуостров, кога тоја полуостров јет бил грижата на Русија цело столетје и поеке? Она требит да си сочуат својите интереси тамо, па и ако тоја сочувуајн'е не ке бидит по вкусот на „самостојната“ и „национална“ политика.

Бугарите во својата надворешна политика станаа русофили и Русите си изменија малу политиката кон Бугарите.

Но бугарцкото русофилство беше со есап, и не беше трајно, значит, и руската политика немаше да се изменит окончателно, једно не се знајеше, до колку јет искрена и трајна бугарцката надворешна политика.

Бугарите беа не задоолени од руската политика во последно време, особено заради прашајн'ето за ракополагајн'ето на Фирмил'ана и за македонцкото востајн'е.

Они вел'ат: во тоа време, кога министерството на Данев предаде надворешната политика на Бугарија во раците на Русија, последната на место да ни помогит, напраи да се ракоположит Фирмил'ан во Скопје, и друго, не напраи нишчо за Македонија.

Бугарија да беше водела „самостојна“ и „национална“ политика, она не ке допушчеше првото, и ке решеше македонцкото прашајн'е со по големи реформи.

Тије сет расудуајн'ата на Бугарите.

Но није, ако станеме на самостојно македонцко гледишче, ке требит

стр. 53

да речиме следното: Бугарија со нејното русофилство не напраи никаква услуга, ни на Русија, ни на Македонија.

Но од русофилството она се восползуа со зајамот, напраен при руско содејство, а друго, и нај главно, не изарчи позајмените милиони на војени нужди, и со тоа остаи полни државните каси.

Бугарија и да водеше „самостојна“ и „национална“ политика т. е. да беше орадије на тројнијот сојуз против Русија, пак немаше да напраит нишчо, зашто сега ѝ немаат тије натегнати односи мег’у ниф, који беа при Стамболова.

Сега членоите от тројнијот сојуз имаат оддел’ни согласејн’а по мег’ународните прашајн’а, работат заједно по ниф и парализуваат сите капризи на малите држаи, који со тије капризи сакаат да изменат политичното равновесје во нивна полза.

Сега немаат место за Стамболовцка политика.

Возродујн’ето на Стамболовцкијот режим во Бугарија сега не се оправдуат со нишчо и јет једен нов опит на политичното недоносче да покапризничит.

Но од тије капризи, не него, а нас Македонците, ке нè болит глаата, како шчо и нè болит веке.

Но ноите праители во Бугарија ни вел’ат: тоа јет Русија крива; Русија се боит од једна голема Бугарија и за тоа: таја кладе Фирмил’ана, таја сега не сакат да дајит на Македонија автономија, таја не нè остаи нас да се приготвиме, и да војуваме со Турција.

Другари! Таквија тврдејн’а, не сет нишчо друго, осим једна лож, једна клевета, фрлена на ослободител’ката Русија од једен ослободен робцки народ, кој шчо ушче не јет слободен од негоите робцки инстинкти, со који се ползуат, за да оправдат својата глупаа „самостојна“ и „национална“ политика.

Тој народ, кој шчо јет првата и последната причина на сите наши нестреки, со својите глупаи постапоци нè наведе на једна нерамна борба со Турците, и во нај решител’нијот момент нè остаји на произвол на судбата.

Тој произведе клајн’ето

во Македонија, како што го произведеа во Ерменија Англичаните, и со тоа изгуби својето влијајње во Македонија.

Но тоа влијајње му јет нужно, ето зашто, од једна страна нè увераваат, оти до кога имат слободна Бугарија, македонцкото прашајње не јет закопано, од друга страна, за да оправдат својето егоистично поведејње, сета вина за нестреките кај нас обрнуат на Русија.

Брајк'а! зар не јет нелепост, да се мислит, оти Русија се бојела од голема Бугарија и не сакала нашето ослободуајње, и оти по тије причини не сакала нашето ослободуајње, и помагала да се ракоположит Фирмил'ан?

Прво да видиме, кој јет крив во сегашното востајње, и на кого паг'ат за него нај голема одгоорност?

Не једнаш Русија ни имат речено, оти она не ке пролијет, нито једна капка крв, и не ке ни даит, ни нај мала материјална помок', ако није Македонците подигнине востаајње.

Русија по македонцкото прашајње толку пати јет публикувала праител'ствени соопшчуајња, толку пати сет праени предстауајња на бугарцкото и турцко праител'ства по нашето прашајње.

Во сите ниф напрао ни се велеше: седејте си мирно, оти, ако напраите брканица, не можам, и не сакам да ви поможам.

Со друзи зборои, она си изми раците от сите нестреки од једно востаајње во Македонија.

Можиме ли није после тоа да обвинуаме Русија во неискреност и поддупуајње?

Зашто тогај да се л'утиме на Русија?

Ако не се лажам, комитето и организацијата очекуваа помок', не од Русија, а од Бугарија, зашто во Македонија по пон'атјата нивни и на екзархијата бугарцка живејат Бугари. Руси тамо немаат.

Значит Бугарија требеше да помогит, или нај категорично да речит: не чекајте од мене ништо.

Но Бугарија не напраи ни једното, ни другото: не напраи првото, зашто Бугарите сет есапчији, и сет готои да земат Македонија, ако им

стр. 55

је подарит некој; а инак, ако сакат, нека бидит запустена.

Никој друг од балканцките народи немаше така спокојно да гледат на запуштуајн'ето на једен крај, кај шчо се имаат негои сонародници.

Да беше иницијативата во востаајн'ето грцка или србцка, и да знајеа тије народи, оти востаајн'ето ке бидит така сил'но, не гледајки на никакви неблагопријатни прилики, ке објавија војна, па макар та војна да се свршеше со полна поразија нивна.

Но Бугарите не сет от таја категорија: они ке објаат војна само тогај, ако имат некоја држаа, која да им обезбечит плодоите на војната.

А пошчо такво обезбечејн'е никој пат не јет сигурно, без да се ангажират једна од големите држаи, или неколку од ниф, со оражије во рака да поткрепат тоа обезбечејн'е, то од Бугарија не можеше да се очекуат набркуајн'е во македонцките работи.

Но ако беше така, то Бугарите можеа да кажат јасно на Македонците, на ниф да се не надејат, и можит, неке се добиеа тије резултати.

„Далековидната“ политика на кн'азот и на негоите „самостојни“ и „национални“ помок'ници требеше да предвидит сè, и да предупредит нестреките. Но они тоа не го напраија.

Оставија да станит востаајн'ето, мислејки, ако не „самостојната“ политика, то крвта на Македонците, ке застаит „великата ослободител'ка“ да си остаит својите работи, и да дојдит да војуват за нас, за да је повикаат после во Берлин, и да загубит Манчжурија и влијајн'ето во Персија.

Тоа беше престапно поведејн'е кон македонските работи, и главен престапник во ниф се јавуат официална Бугарија и бугарскиот народ, кој шчо не можа да застаит својето праител'ство, да се застапит за својите македонски клиенти. И за тоа престапно поведејн'е се праит сега крива Русија, и то официална Русија, која немала нишчо обшчо со нејнијот народ.

Ослободените „братушки“ сега не сакаат да се признаат во својите грешки; ето

стр. 56

зашчо зајауваат, да сет они сите русофили, да милуваат рускиот народ, но не милуваат руското праител'ство, које не изражувало народните чувства кон Македонците, и отрицател'но се однесувало кон секоја искажана од народот симпатија кон ниф.

За докажуајн'е на последното покажуваат на „тајни“ циркуларии од праител'ството, да се не печатат поеке статији за македонските работи.

Кај нас, во Македонија, и во Бугарија можат да придаат на таква праител'ствена распоредба непраил'ен значај, ето зашчо ке требит да се кажат овде неколку зборои и за неја.

Нај прво требит да се кажит, оти во македонското прашајн'е немаат никаква разл'ика мег'у погледите на него на руското обшчество и народ од једна страна, и праител'ството од друга, а имат само разлика во степента на интересот со него: обшеството и народот многу по малу се интересуваат од праител'ството, шчо се видит од помок'ите за Македонците.

Ако се срамнат тије со помоките на Бурите (Трансваал'ците), то ке се добијет голема разлика, а тоа јет затоа, зашчо со борбата на Бурите се интересуваа многу поеке, од нашата борба.

А тоја слаб интерес јет резултат на разочаруајн'ето на Русите од „братушките“.

Значит и за тоа требит да речиме на Бугарите: сполај ви!

Руското праител'ство секој пат даат полна слободија на руската стамба да стамбосуат статији по сите прашајн'а до тогај, до кога некоје прашајн'е се разгледуат и не јет пријемено никакво решејн'е по него.

Откако прашајн'ето бидит исцрпено, и по него јет пријемено некакво решејн'е, се прајк'аат циркул'ари, да јет прашајн'ето исцрпено.

Но, тоа се праит, не за да се лишат ноините од слободија да пишат, а за тоа, шчо на Балканцкијот Полуостров придаваат големо значејн'е на сите статији, шчо се односат до балканцките работи, и мисл'ат, оти праител'ството под влијајн'ето на пресата, ќе изменит својата политика.

Праител'ството просто сакат да нè избаит нас од праздни надежи.

стр. 57

Ако јет сè тоа така, то со шчо можит да се објаснит политиката на Русија во прашајн'ето за Фирмил'ана, ќе запитаат некоји.

– Јасно јет, оти она јет србофилцка. – Да видиме да ли јет, толку јасно.

Причините на ракополагајн'ето на Фирмил'ана ушче једнаш јасно ќе ни покажат, каква нестрек'а за нас Македонците јет носејн'ето на името Бугарин.

Од ниф ќе се видит, оти политичното недоносче – Бугарија не јет во состојајн'е да зашчишчаат не само нашите, но и негоите интереси.

Бугарија немат дипломати, а ушче по малу – во странство.

И тије шчо сет от последните, не сет да чуваат и подигаат значејн'ето на Бугарија, а да умал'уваат и осмејуваат, и себе, и својата држаа.

За потврдуајн'е на тоа, доста јет да се потсетит на тројица: г. г., Бешков, секретар и герант на Трговското Агентство во Битол'а, Цоков, дипломатически агент во Лондон и Станчев таков во Петроград.

За г. Бешков, попрашајте кого сакате во Битол'а, било то от персонало на тамошните консулства, било од бугарцките учители, било од влашките, било од граг'аните, или нај после од Циганчијн'ата, со који се имат разгоарано г. Бешков, постојано врвејки по градот без работа, – сите ке ви кажат, кој јет г. Бешков.

За тоа Србите имаат во Битол'а прекрасен предстаител', који се пол'зуат со полно уважејн'е у консулите. Тоа јет г. Ристич.

Сета своја дипломатија си искажа г. Цоков во разгоорот негов со кореспондентот на Рејтер.

Но нај интересен јет г. Станчев, једно, како частно лице, друго, како дипломат и трек'о, како дипломат на нај важното за Бугарија от сите дипломатцки места.

Прво нешто, шчо бијет на очи, тоа јет, шчо г. Станчев си остаат на истото место од сето време, како знајам за него (имат околу 9 години).

Тоја факт на вид јет многу

стр. 58

утешен, зашчо он како да покажуат постојанство во политиката на Бугарија.

Србцките посланици вистина седат во Петроград по неколку години со ред, но по 4–5 години се менат.

Но тоја утешен факт, јет утешен само на вид.

Ушче првата година на моето студентство мене ме запитаа, каков чоек јет г. Станчев?

Јас за него не знајеф нишчо, затоа рекоф, оти мало го познаам.

Тогај ми дадоа једна немцка книга, со наслов Die Wahrheit über Bulgarien.

Јас замолиф, да ми је дадат, да је прочитам дома.

Ми је дадоа, и така јас се запознаф прв пат со г. Станчев и со бугарцките работи, особено со положејн'ето и авторитетот на бугарцкијот предстаител' во Петроград.

После јас чуф ушче некоји слуои за г. г. Станчеи од нивнијот жиот во Петроград, подобни на пасажите за ниф во упоменатата книга.

Од разгоор со журналисти јас чуф, оти г. Станчев праил опит да повлијајет на ниф, но неуспешно.

Вообшче сите тије, со који имаф случај да се видам или зборуам, г. Станчев или не го знаеа, или лошо се одзоуваа за него.

Но во последната година г. Станчев, кажуваат, се пушчил толку долу, така ниско пушчил бугарцкијот престиж во Петроград, как не ке можеше да напраит и нај големијот непријател' на бугарцките интереси.

А знајат ли Бугарите, оти во тоа време, кога они имаат во Петроград једен Станчев, Србите имаат тамо једен Пашич, или једен Грујич, или једен Новакович?

Тије дипломати последовател'но сет, или во Петроград, или во Стамбул; и на једното, и на другото место они остануат по неколку години со ред.

Во Петроград они имаат обширни познанства и се ползуваат со многу арен дочек од горните слоеи на руското обшчество и имаат големо влијајн'е на него.

Они се знајат со дипломати, професори, редактори и издатели на ноини.

Они збору-

стр. 59

ваат убедител'но и со глабоко знајајн'е на работите.

Добаите кон тоа, да јет србцката надворешна политика устаноена, као и то, да имаат они и цел ред друзи, осим упоменатите дипломати, и ке разберите, оти ракополагајн'ето на Фирмил'ана јет победа на србцката дипломатија и поразија на бугарцката; победа, добијена со своји т. е. србцки сили, а не нешчо наврзано од Русите; поразијата пак на Бугарите јет резултат на немајн'е бугарцки дипломати, који да разбираат бугарцките интереси и да ги зашчитуат со авторитет и знајајн'е.

Ама г. Зиновјев помагал и сочувствувал на Србите.

Тоа можит да бидит истина, но тој го праит тоа, не зашто мрзит Бугарите, а зашто србцките посланици во Стамбул сет логични, знајат арно нивните интереси, и можат да ѝ зашчитуат.

Исто така, можит, руските консули зашчитуваат србцките интереси во Македонија, не за атар, а једно, зашто и Србите, како и Бугарите сет Словени, а друго, зашто Србите по арно имаат разбрано и знајат да бранат нивните интереси.

Значит бугарцката надворешна политика не издржуат никаква критика. Она јет главнијот извор на сите наши нестреки.

За тоа не можит и да се зборуат за некакви арнотији од Бугарија за Македонија.

Арнотија ли јет материјалната помок' на Бугарија за востаајн'ето, кога таја поддржка само нè застаи да си расфрлиме народните сили, со кои није бефме силни, а сега сме нишчо?

Арнотија ли јет ранејн'ето на избеганите во Бугарија Македонци, кога Бугарија јет првата и последната причина да им се разорат куките?

Арнотија ли јет тоа, шчо пријимат она на своја служба Македонци, кога последните со службата, или зарди неја, забрауваат својата таткоина, и нејните интереси жртвуваат на бугарцките?

Зар не сет Македонците, шчо сет на служба или кандидати за служба тије, који изопачуваа мег'у населејн'ето во Македонија значејн'ето на руските праител'ствени постапоци,

стр. 60

и ѝ толкуваа пред него стамбуловцки, и го тискаа да востанит, против советите на Русија за благоразумје?

Македонци! време јет да се убедиме, оти лошијот демон за Македонија, не јет никој друг, осим Бугарија, ето зашто час

по скоро требит да одделиме интересите наши од бугарцките.

Тоа го барат од нас благоразумјето.

От сè гореречено се видит, оти бугарцките арнотији за нас Македонците ни нај малу не се разликуваат од србцките, но за то ни коштуваат сто пати поеке:

1, за бугарцкото име, шчо ни го подари екзархијата, није зедофме на себе сите добрини, шчо сет врзани со него, и со који се украси тоа име во најноата историја на Балканцкијот Полуостров.

2, за бугарцките сколији и бугарцкото „покро(в)ител’ство“ на нашите интереси, није немаме никакво сочувство от страна на Русите, не за тоа, шчо тије мрзат Бугарите, а по тије сообразуајн’а, шчо они толку многу напраиле за Бугарите, колку за никој од совенцките и праославни народи; излегуат, оти они и за нас Македонците напраиле многу, и немало зашчо ушче нешчо да очекуаме од ниф.

Руското покровител’ство стаат не нужно, кога није имаме „самостојно“ и „национално“ бугарцко покровител’ство.

3, за бугарцките владици, шчо ни ѝ подари Стамболов, није заплатифме со немајн’е автономни праа, предвидени по Берлинцкијот трактат.

Таја арнотија добијат ушче по големо значејн’е со тоа, шчо она беше причината да се образуваат комитети, организацији, чети, востаајн’а, да имат убијства, грабежи, колејн’а и пр. и во сè тоа Бугарија ни поможа, и со пари, и со трпејн’е на комитетите на своја земја.

4, верата во бугарцкото чувство кон нас си ја платифме со востаајн’ето, од које Бугарија вистина не нè задржа, и не ни поможа, но го испрати На-

стр. 61

чеича, да прегоарат

Исто така Бугарија со својата искусна дипломација нè поддржа

5, За ранејн'ето на избеганите Македонци во Бугарија и како нај голема награда за името Бугарин, шчо го насадија кај нас, ни покажаа барем да знајиме, кој јет причината за сите наши нестреки, а тоа била Русија.

И така, значит, Бугарија ни напраи до сега веке сите арнотији, остааше само и у нас да развијит клас „самостојни националисти“, који ке разберат нај после, каде јет коренот на секоје зло во нашето национално развијајн'е, т. е. Бугарија реши, и кај нас да насејет русофобство, та и није да изгубиме секоја вера во праославна Русија.

Мисијата на Бугарија јет прекрасна, само за жалост није тука во Петроград сме далеку од Бугарија, та русофобското семе не можит да ни западнит глабоко во душата и да дајит арни плодои.

От сите пребројени фактои се видит големата вреда за нас Македонците от тоа, шчо није, или барем мнозина од нас, отожествуафме до сега нашите интереси со обшчебугарцките.

Није се велефме Бугари.

Со тоа, од једна страна сакафме тоа име да ни послужит како центр, околу кого ке можиме сите да се згрупираме, без да бараме за таја цел'а некој друг, а можит и сосим нов, од друга, није мислефме, оти вистина во сојединејн'ето со Бугарите јет нашата сила.

И вистина од нашето велејн'е да сме Бугари, није имафме прао да очекуаме за нас добрини, а не злини: није можефме да очекуаме од Бугарите поддржуајн'е на сите наши дуовни нужди.

Бугарија јет слободна држаа.

Она располагаат со пари, просветејн'е, државни мажи и дипломати.

Она требит да сознаат нејните и наши национални интереси и мошно да ѝ бранит.

Но видофме да сме горко излажани во нашите надежи и да на место арнотији, није видофме само лошотији.

Тије лошотији преминуваат секоје очекуајн'е.

Се прашат, кој јет во сè тоа крив?

– На тоа прашајн'е јас не можам да одгоорам.

Не јет моја работа да барам, али некој зол демон на Бугарија имат напраено сите лошотији бугарцки нам Македонците.

За мене јет јасно само тоа, да голем дел во сите наши нестреки се должит на бугарцкијо народ.

Не јет кн'азот крив во тоа, да речиме, шчо немаат Бугарите арни дипломати.

Ако напр. г. Станчев јет предстаител' на кн'азот, а не на Бугарија, то не сет таквија Цоков, Бешков и др.

Не јет извинејн'е за бугарцкијот народ и тоа, шчо недостојните дипломати принадлежат кон таја или друга партија, и кн'азот се ползуат со повикуајн'ето на власт, по лични сообразуајн'а, то једна, то друга партија.

Главната нестрек'а за Бугарија и нејните интереси јет, не во тоа, шчо имат многу партији, и не сите знајале арно народните интереси, а во тоа, шчо Бугарите малку сет проникнати со народните интереси, особено со надворешните.

У Бугарите немаат национални идеали, који да бидат общчо достојајн'е и светијн'а за сите Бугари.

Тије идеали се изработуваат од историјата на народот, но се изработуват во једен долог историцки период.

Долго време члените од једен народ требит да се увличаат од једни исти народни идеали, обшчи и свети за сите членои на народот.

Тије идеали требит да бидат изработени од нај видните предстаители на народот и усвојени от сите негои членои.

Идеалите народни требеше да бидат једна програма, кон осашчествуајн'ето на која ке требеше да бидат напраени сите сили на народот.

Народните идеали не одједнаш сите можат да бидат осашчествени, но нивното осашчествуајн'е требит да бидит само резултат на обшчата и самоотвржена народна работа.

Трудностите во достижејн'ето на народните идеали служат само како сколија, во која окрепнуат народнијот дух и се готвит за ушче по голема

стр. 63

борба.

Во замена на тоа, ако једен народ добијет политична – слободија, или се исполнит нешто друго важно за народнијот живот, без негоо, или со мало негоо содејство тогај, кога у него ушче немаат изработено народни идеали, или, ако сепак изработени, не сепак усвојени од сите членови на народот, – то, во таков случај, народот не ценит народните идеали, и како чоек без определена цел'а и програма за работејн'е, се фрл'ат, то во једна, то во друга страна, праејки тоа, не зашто тој јет убеден, оти така требит да бидит, а зашто видит да имат околу него л'уг'е, што постапуат така или инак.

Што видиме није во најноата бугарска историја?

Бугарија добијат политична слободија, најважното нешто во народнијот живот, ушче тогај, кога у ниф немаше народни идеали, кога и сами не знајеа, што сакаат.

Слободијата је добија Бугарите со најмали жртви и усилија; неја им је подарија Русите.

Ослободејн'ето напраи једна голема пропаст меѓу по прег'ешната бугарска историја и живот, и ноата.

Во првата Бугарите видеа само једен мрак, за тоа они се одврнуваа од неја.

И така Бугарите во новиот слободен живот се јавија како народ без традиција, народни идеали, сознајн'е на народните и државни интереси и историјско наследство.

Значит, Бугарија се јави како држава во вид на историјско недоносче.

Со усил'ата на Русија тоа недоносче окрепна малу, но при првото осек'ајн'е на својите сили зајавуат претензии на самостојна политика – извор на нестреките за Македонците.

Но не само во таја самостојна политика се закл'учаваат нашите нестреките, а следствено и причината за оддел'ајн'е на

нашите интереси од бугарцките, па и причината на оддел'ајн'ето на Македонците овде во Македонско другарство.

стр. 64

Тоа оддел'ајн'е си имат и друзи причини, а имено, употребуајн'ето на нашите умствени сили на изучаајн'ето на себе, како членои на једна таткоина и једен народ.

За да се достигнит таја цел'а, требит да се состаит оддел'но другарство од лица, за који изучаајн'ето на Македонија во етнографцки, географцки и историјцки однос имат првостепен значај; а таквија лица сме није Македонците.

За да се достигнит таја цел'а, није требит да се одделиме од друзите балканцки народи и самостојно и критично да погледаме на сами себе и, нашите интереси, како и на балканцките народи и нивните интереси.

Постапуајки така, није ке се ослободиме од грешките, шчо ѝ праат друзите балканцки народи.

За да бидит по јасна ползата от таквоа оддел'уајн'е наше од друзите народи, доста јет једен критичен поглед на работејн'ето на тукашните студентцки другарства: бугарцкото и србцкото.

Бугарцките студенти имаат големи претенцији да сет предстаители на нај ноите течејн'а на чоечката мисл'а.

За ниф немаат никаков значај национализмот, кој шчо се бројит за нешчо, шчо имат одживејано својот век.

Они сет интернационалисти.

Они сет нај напред луг'е, па после, ако им останит за тоа време, сет Бугари.

За ниф чоечеството имат по голем значај од Бугарија, и за тоа поеке ѝ интересуваат ниф Швејцарија, Сојединените С.-Американцки Држаи и нивната историја, отколку Бугарија со нејните национални интереси.

Бугарцката младеж овде употребуат сите своји сили и стредства, да се покажит напредничаа т. е. социалистична:

долги и безмислени речи, долги коси, и убао исчешл'ана брада, црвена или сијн'а руска кошул'а и пр.

Со национални прашајн'а не се занимаваат и со голема досада слушаат реферати на тема по етнографијата, па и по каква и да бидит друга наука, осим политичната економија.

Но за то секој считат свој долг

стр. 65

да критикуат сè, шчо ке му се попаднит.

Со научни прашајн'а не л'убат да се занимаваат, но за то сет убаи организатори: можат да устројаваат лотарији, да пропагандираат некоја работа, да устројат некоја вечеринка со благотворна цел'а, без да му гледат многу многу, оти со неја ке оскандал'ат и себе и бидното поколејн'е од бугарцки студенти во Петроград.

У опшче они сет готои да се занимаваат со работи, шчо бараат малу труд, но зато даваат голема попул'арност и самомнејн'е.

Македонија ја признаваат за бугарцка во етнографцки однос, но мисл'ат, да јет излишно да си арчат силите за да научат нешчо за таја страна, за тоа, нишчо не знајат за неја, ни од историјата, ни од географијата и етнографијата нејна, осим да имат тамо чети и востаајн'е, на које требит да се помогнит само со лотарији, и не со сами себе.

Тоа платоническо и само платоническо и евтино сочувство кон Македонците, тоа неразбирајн'е на националните интереси, тоа отсуство на национал'ни идеали и таја жажда од попул'арност со приврзаност кон социализмот, јет отражејн'е на дуовното состојајн'е на бугарцкијот народ и негоото обшчество.

Оттука многу јасно се видит, до колку Бугарите не сет во стајн'е да бранат, не само нашите, но и собствените интереси. Србцките студенти праат совршено друг и протиоположен упечаток од бугарцките.

Србите не сѫт интернационалисти, а сѫт буквално, без разлика, дали јѫт некој от Србија, Босна, Ерцегоина, или Црна-Гора, сѫт сѫт националисти.

Они знајат, да сѫт они прво Срби, а после л'уг'е.

Секој знајит и се интересуат со србството разместено во разни земји.

Они знајат нивната историја и историјата на саседните народи и земји.

Они се интересуваат сѫт главно со кул'турно-историјцките науки и ѝ изучаваат.

Изучаваат ѝ како стредство за достигнуајн'е србцки национални цели.

Со цел'а да зашчитат србцките

стр. 66

интереси пред Русите, они преводат или состауваат на руски книги со историјцко содржајн'е.

Таков утилитарен, тенденциозен и спекул'ативен однос кон науката не јѫт за одобруајн'е и јѫт причина и резултат на национален шовинизм, но последнијот јѫт резултат на тија историјцки прилики, во који попадна србството, особено после Берлинцкијот догоор.

Србите можиме да ѝ обвинуаме во шовинизм; но они не сѫт по големи шовинисти од Бугарите.

Србите сѫт националисти, со арно сознајани народни идеали и интереси, који шчо, со труд, наука, перо и дипломатија, сѫт, како једен чоек, одат по једен обшч за сѫт пат, и за тоа одржуваат победи над Бугарите на секој рачкор.

Србите сѫт шовинисти; они сѫт отчајани во борбата со својите непријатели за зашчита на нивните национални интереси.

Но, ако порамниме србцкијот шовинизм со бугарцкијот национален индиферентизм и ѝ разгледаме од македонцко па и од обшче чоечко гледишче, то ке требит да признајиме, да србцкијот шовинизм, како резултат на основно изучените народни интереси, стојит много по високо и много по горе од

бугарцкијот национален индиферентизм, кој јет резултат на отсатствије на секоје разбирајн'е на бугарцките државни интереси.

Во тоа време, кога Србите од крал'от и министрите до последнијот србцки амалин сет националисти и наог'аат за нужно сите да се сплотат во једно, за да достигнат со обшчи сили народните идеали, Бугарите се цепат на социалисти и сакакви друзи – исти, који нај малу сакаат да оправдаат послоицата, да сојединејн'ето праит силата.

– Туку сè тоа јет резултат на политичната зрелост на народот: Србите во течејн'ето на цел век изработуваат националните идеали и изучуваат националните интереси, а пак Бугарите го праат тоа само во ¼ век.

Како и да јет, но одделејн'ето наше од Бугарите ке ни дајит возможност критично да се односуаме кон

стр. 67

бугарцките работи, а не слепо да ѝ копираме, и да насадуаме во Македонија, на место национализм, социализм, како шчо го праела тоа натрешната македонцка револ'уцијна организација.

Значит оддел'уајн'ето на нашите интереси од бугарцките, покрај другото, ке не избајит от положејн'ето, како мајмуни да копираме бугарцките неомислени постапоци, и на вера да пријимаме бугарцките уверејн'а, да јет Бугарија нашата арнотворка, а Русија нашијот нај голем непријател'; оно ке развијет во нас критичен однос кон нашите и туг'и постапоци.

А от тоа одвај ли можит да имат по големо оправдајн'е на сашчествуајн'ето и програмата на нашето другарство.

Ако јет така, то не ни остаат нишчо друго, осим да му се помолеме на Господ, да умножит македонцки другарства, подобни на петроградцкото – „Св. Климент“ на секаде, кај шчо живејат Македонци.

Националниот сепаратизм: земјишчето на које се имат развијено и ќе се развијат за однапред.*)

стр. 68

На првото заседајње на Бугарцкото студентско другарство во Петроград от таја година јас рекоф неколку зборои за резултатите на сегашното востајње во Македонија.

Тије резултати јас ѝ резјумираф во два пунктои: 1, Македонија после востајњето јет загубена за бугарцката народност и 2, Македонците ќе си сознајат грешките, шчо беа причина на нестреките од востајњето, ќе се откажат од досегашното напувајње на националното нивно самосознајње, и ќе отворат систематична борба на сите национални и верцки пропаганди во Македонија, во тоа натре, и на бугарцката, за да можат, со одделуајњето на својите интереси од интересите на пропагандите, да достигнат национално објединуајње помегу себе.

Јас рекоф тогај, оти таква јет дејствителноста, која не ќе се аресит на мнозина, но јас не можам да зборуам, шчо ќе се аресит на некого, а тоа, шчо јет свршена работа, со која рано или поздно, ќе требит да се бројат јужните Словени, па за тоа јет нужно да се знајит ноото течејње стред Македонците, за да се определат јасно односите на јужните Словени кон него, и да се избегнит безполезната и вредителна борба измеѓу ниф.

Мнозина ќе речат, оти мојите утврдуајња за некакво ноо течејње во развијајњето на националното самосознајње стред Македонците јет само мистификација на неколцина

Македонци, но да таја мистификација немаат под себе земјиште, и за тоа, како што се

*) Прочитано на III-та седница на петроградското Македонско научно-литературно другарство „Св. Климент“ на 19-и Октом. 1903 г.

стр. 69

имат скоро појавено на белијот свет, исто така скоро ќе исчезнат од него.

За да се увериме во тоа, дали мојиве заклучувајќи за резултатите на востајното сепаративно, или пак возразувајќи на мојите противници, ќе треба да се разгледаат тија собитиа од нај новата историја на Македонија, во која нај силно се пројави националното самосознавање, а имено, ќе треба да се разгледаат: возбудувањето на Македонците; собитиата, што послужија како причина да се пробудит народниот дух на Македонците; какви размери и каков праец зе тоа пробудување? во какви односи станаа Македонците со нивното национално пробудување кон балканските народности, и дали положејќи го, које земат сега внатрешната револуциона организација во прашањето за народноста на Македонците Словени јет такво, от које не можат да се идат по тамо, или пак треба од него да се напраит уште једен рачкор, и Македонците да се јават приврженци на националниот сепаратизм со пријимајќи го за обшч македонски литературен јазик, централното македонско наречје?

И нај после, ако организацијата и македонската емиграција во Бугарија, особено тој дел од неја, што имаат, или државна служба со убави плаќи, или се занимаат со журналистика, и со тоа имаат убави дооди и големо влијање на бугарските работи, така да се јавуваат со кандидатура на министерски постови во Бугарија, или си имаат друзи згодни предпријатија, – дали, велам, и без помоќта на таја наша колонија, јет

возможно некакво особено пројавуајн'е на нашето возродуајн'е, а имено во таков смисл, како шчо го упоменаф т. е. во полно оддел'уајн'е на нашите интереси от тије на балканцките народи и во развијајн'е мег'у македонцката интелегенција и народ македонцко народно самосознаајн'е?

стр. 70

Згорен поглед на собитијата, шчо изврвеа пред востаајн'ето ни докажуат, оти нај силнијот толчек кон национално собудуајн'е на Македонците ни послужи зафатокот на србцката пропаганда во Македонија.

До тоа време нашето национално самосознајн'е беше само разбудено на полоина.

Специјално со прашајн'ето за нашата народност никој не се занимааше.

Се велefме вистина „Бугари“ и „рисјани“ во национална смисл'а, но зашчо тоа јет, и али јет на вистина така, није не се запитуафме многу многу.

Врските наши со Бугарите станаа многу тесни со обшчето положејн'е во Турцко: није бефме брајк'а по судбата си, и бефме во једнакви односи кон праител'ството и фанариотцкото дуовенство.

Обшчноста во судбите наши ни закрепи обшчето име Бугари ушче до ослободуајн'ето на Бугарија, које си остана по традиција во Македонија и по ослободуајн'ето на првата.

На таја осноа Бугарите кладоа својите претенцији на Македонија, и Македонците очекуваа ослободуајн'е од Бугарија.

Но конкуренцијата со Бугарија од страна на Србија во македонското прашајн'е од политична и национална страна извика на политичната сцена и самите Македонци.

Македонците зафатија усилено да се интересуваат со прашајн'ето за нивната народност и нивната судбина.

Одот на тоа национално пробудуајн'е, као и резултатите, кон који приведе оно, се предстауваат приближно во тој вид.

Србите и Бугарите зафатија да оспоруваат једен у друг праата на Македонија: и једните и друзите вел'ат оти цела Македонија била нивна.

Једните си викаат како сведетели за спраедлиоста на нивните претенцији једни, друзите друзи авторитети.

Постред тој безкрајен спор мег'у двата братцки саседни народи, македонцкото словенцко населејн'е, зарди које

стр. 71

они се караат малце по малце здреет во национално самосознаајн'е, и сакат да се ослободит од опекуството на саседните народи, за да можит само да бидит вршител' на судбите си.

Македонците бараат национално објединуајн'е помег'у ним, но при тоа сакаат тоа објединуајн'е да станит, не на ноа почва, не да се зафатит од ноо, зашто такоа објединуајн'е ке требит многу време, а објединуајн'ето беше важно, како стредство за достигнуајн'е политична слободија.

За тоа објединуајн'ето беше зафатено на почва на тоа, што се велеа Македонците Бугари.

Мисл'ата за национално објединејн'е на Македонците, и ако под маската бугарцка, се зафати во 1890 г.

Во крајо на 1889 год. се префрлија во Бугарија 30–40 души ученици и студенти Македонци од Белград во Софија.

Тије ученици сет душата на сити собитија во Македонија од тогај до сега.

Они беа запознајани со Србија и Бугарија, со нивните култури и цели во Македонија.

Они и сознаа опасноста за дележ на Македонија мег'у тије две држаи, ако да бидит Македонците сами да не се вооражат, за да си извојуваат сами, со свои собствени сили и средства слободија, и со тоа да предупредат дележот на Македонија.

По нивна инициатива првен се образуа во зафатоко на деветдесетите години једно национално сепаратистично движејн'е со цел'а да се оддел'ат интересите на Македонците

од бугарцките со возведувајн'е на једно од македонцките наречија на степен на литературен јазик за сите Македонци. Орган на тоа сепаратист(ц)ко движејн'е на Македонците во Бугарија беше журналот „Лоза“.

Но тоа дуовно движејн'е на Македонците не се ареса на бугарцкото Стамболовско праител'ство, које забрани да се издаат „Лоза“ и зафати да гонит Македонците сепаратисти. От тоа време уште побегна Дамјан Груев, кој шчо

стр. 72

беше во бројот на Македонците ученици, шчо поминаа од Белград во Софија и во бројот на сепаратистите.

Немајки во Бугарија почва за национален сепаратизм Македонците, шчо пребегаа од Белград во Софија, се зафатија со образувајн'е на револ'уциони организацији во Бугарија и Македонија.

Видните Македонци револ'уционери сепаратисти, како Дел'чев, беа само ученици на првото поколејн'е Македонци, ученици србцки и бугарцки.

Исто така и Сарафов и другите по доцкнашни револ'уционери се јавија само нивни продолжатели и последуатели, но не инициатори на револ'уционата организација.

От самијо зафаток на револ'уционата организација Македонците во Бугарија или со бугарцко образувајн'е, работеа под маската Бугари, једно за тоа, шчо така се викаше голем дел од населејн'ето, а друго, шчо по тој пат можеше да се добијет поддржката на бугарцкото праителство, на бугарцкијо народ и бугарцката екзархија.

Играта, одиграна од ниф, имаше положни и одрични резултати.

Меѓу првите требит да се однесат 1, Македонците, со објединејн'ето си за преследувајн'е интересите на својата таткоина, станаа важен фактор, који шчо на вид влезе во сојуз со бугарцкијот народ и сите негои официјални предстаители за достижејн'е на вид обшчебугарцки интереси

во Македонија, а во сашност, со тоа напраи бугарскијот народ и негоите официјални предстаители и учрежденија орадија за свои собствени чисто македонцки цели и интереси; 2 Македонците од сојузници со Бугарите во решејн'ето на македонцкото прашајн'е станаа господари на тој сојуз, во који шчо Бугарите зафатија услужливо, а по некој пат и со гореч во душата нивна, да исполнуваат барајн'ата на Македонците.

Контакта и Македонците зафатија да зајауваат, оти они сакаат „Македонија за Македонците“, оти тије сакаат авто-

стр. 73

номија за Македонија, а не сојединуајн'е со Бугарија.

Бугарите, „скрепја сердце“, можеа да чујат таква новост, која не можеше да бидит ним пријатна.

Но Македонците ѝ успокојуваа Бугарите: чекајте вие, нека ни даат нам автономија, па ќе видите, оти после неколку години таја Македонија ќе бидит бугарцка, зашчо поекето од македонцката интелегенција доби образуајн'ето си во Бугарија.

Надворешнијо свет пак го уверуваа, оти историјата со Источна Румелија не можит да се повторит и со Македонија, зашчо во Македонија имат многу народности, а не две–три, оти сите тие народности, како и сите саседни балканцки држаици и големите држаи, ќе можат да побркаат на сојединуајн'ето на Македонија со Бугарија.

Нај после зајауваа: каков интерес имаат Македонците да се присојединуат до Бугарија, кога од тоа присојединуајн'е ќе имат полза поеке Бугарија, отколку Македонија?

Македонците не се установија на таја двојна игра со различни зајувајн'а на Бугарите и на Европа.

Тије пренесоа центрот на револ'уционата организација заједно со сите национално-политични прашајн'а во Македонија, за да бидат слободни во своите постапоци од бугарцкото праител'ство.

Во комитетите во Бугарија зафатија да пропагандираат полно оддел'уајн'е интересите на Македонија од интересите на Бугарија.

Се зафати енергичната работа на Сарафов, заједно со комитетите, председател'ствуваани од него.

Сарафов, како председник на Врховнијот комитет во Софија, работеше, сосем не сообразуајќи се со бугарцкото праител'ство.

На Сарафов не му сочувствуаше бугарцкото праител'ство и кн'азот, со друзи зборои: комитетот, на кој шчо, председател'ствуаше Сарафов се придржуаше во македонцкото прашајн'е кон (до, за) једна таква програма, тогај за тогај само политична, изработена ушче

стр. 74

от понапред, на која тије, шчо сет призвани да бранат бугарцките интереси, не сочувствуваа, а тије, шчо состауваа толпата, со друзи зборои, бугарцкијот народ, сочувствуваа.

От тука јет јасно, оти Бугарите је голтнаа пил'ул'ата и касно јет да си испраат грешката.

Праител'ството напраи усилија да поврнит изгубеното, но уви! – било касно.

Врховнијот комитет во Софија се кладе под председничеството на ген. Цончев, Бугарин, л'убимец на кн'азот.

Но Македонците во Бугарија убедија бугарцкото населениејн'е во праотијата на нивната програма за полно оддел'уајн'е на интересите на Македонија од интересите на Бугарија, покажаа политиката на праител'ството, на кн'азот и на „генералцкијот комитет“ или комитетот на Цончев-Михајловци, како егоистична и добија во Бугарија по голема власт над „генералцкијот комитет“ и над праител'ствената политика во македонското прашајн'е.

Таја сила главно се поддржуаше со полната солидарност на „Станишевцкијот врховен комитет“ со „Натрешната организација“.

И така комитетите, а заедно со ниф, и уопшче Македонците се ослободуваат од влијајн'ето на бугарцкото праител'ство, создаваат своја независна програма за работа, таја програма пропагандираат во Бугарија и со неја добијаат влијајн'е на бугарцкијот народ, а преко него и на праител'ството.

Откако се укорени така македонцкото „дело“ во Бугарија, Македонците зафатија да одат и во Србија и тамо да излагаат својата програма на праител'ството и на сrbцкијот народ.

Сарафов, Радев, Јанков, увераваа, оти они се борат со девиз „Македонија за Македонците“, за сите Македонци без разлика, и оти никој пат Македонија не ке се сојединит со Бугарија.

Не јет ли јасно и от тије постапоци на македонцките водачи, оти Македонците зедаа сами да решаваат судбите на Македонија, и оти они во својата дејност сет готови

стр. 75

да се столкуваат и да согласат интересите на својата таткоина, не само со Бугарија, но и со друзите балканцки држаици, откако се дадат от страна на Македонија некоји задолжејн'а на тије држаици за оказаната неј помок'?

Од дотука реченото, јет јасно, оти борбата мег'у Бугарија и Србија за влијан'е во Македонија во резултат даде развијан'е на сознајн'ето, да судбите на Македонија требит да сет во раците на Македонците.

Македонците се организуваат со сознаајн'е својите праа на својата таткоина и својот долг пред неја.

Со организуајн'ето си, Македонците станаа главнијот фактор во решејн'ето на македонцкото прашајн'е, как во својите очи, така и во очите на Европа.

Од востаајн'ето со нас се цермонат; до него на нас гледаа како на једна неопределена маса.

Тије сет сите резултати од досегашното ни самосознаајн'е.

Организацијата со постепеното оддел'уајн'е на македонцките интереси од бугарцките, со земајн'ето на

македонцкото прашајн'е во своји раци и нај после и нај многу со сегашново востајн'е во резултат достигна тоа, шчо не предполагаше: на место слободија да бараат, сега во Македонија мнозина сеп убедени, да ни требит полно пресечуајн'е на врските со сите балканцки народности и култивирајн'е на сè, шчо јет во Македонија оригинално и своје: јазико, обичајите, историјата, писменоста, народната словесност и пр.

Тоа нешто не се предвидуаше, зашчо се мислеше, оти името „Бугарин“ ќе ни донесит сè, шчо очекуафме од народното движејн'е.

Но во расчетите се излагафме.

Заједно со арнотијите за интересите на Македонија, изброејни по горе, името Бугарин донесе и одречни резултати за револ'уционото „дело“.

Името Бугарин и неједнаквите уверејн'а пред Бугарија и пред Европа за судбата на Македонија по нејното ослободуајн'е сос-

стр. 76

таија полно недоверие кон нашето „дело“ от страна на Европејците, мислејки го за итност, не македонцка, ами бугарцка, и за маневр на бугарцкото праител'ство да се решит македонцкото прашајн'е по скоро.

Сиромашкото бугарцко праител'ство се најде во небрано лојзе во македонцкото прашајн'е: Македонците го изиграа и го употребуваа како средство во своите цели, а Европејците го обвинуваа во итности, от који шчо тоа сиромашкото беше далеку.

И така името Бугарин присвојено от комитетите и организацијата за македонцките Словени, и сојединуајн'ето на нашите интереси со интересите на Бугарија во агитацијата на комитетите у Бугарите, беа причина, сета македонцка работа да се припишит од Европа на Бугарија и Бугарите, и како бугарцко надворешно јавуајн'е да се не поддржуат.

Малу тоа: името Бугарин, које застауаше да се односуат Европејците со недоверје кон работата на организацијата, видејки во неја сакајн'е на Бугарија, со револ'уција да нарушит равновесјето на Балканцкијот Полуостров, и непостојанството на бугарцката надворешна политика, напраена, сега против Русија, сега со неја, послужија за причина да се согласат Русија и Австро-Унгарија, заједно со взаимно согласје да решаваат балканцките прашајн'а.

Тоа согласуајн'е од 1897 год. беше напраено против Бугарија, како мнима подстрекател'ка на Македонците, но негоите резултати беа вредител'ни, не за Бугарија сама, зашто во бугарцките натрешни работи никој немаат прао да се набркуат, а за нас Македонците.

Тоа јет отрицател'ната страна на првијот период на националното ни самосознајн'е; тоа јет причината на неуспеот на востаајн'ето ни.

Неуспеот значит главно се должит на името Бугарин, усвоено и пропагандирано од револ'уционерите.

Востаајн'ето напраи епоха во жиотот и националното самосознајн'е на македонцките Словени.

Оно

стр. 77

ке натерат нашијот народ и негоата интелегенција да погледат назад на својите упушчејн'а, от који произлезе неуспеот на востаајн'ето.

Оно ке натерат македонцката интелегенција со различно образуајн'е да се сплотит во једно, за да објединит народот ни, но веке, не на таја основа, шчо си покажа сета своја несостојател'ност, а на друга, на чисто македонцка.

Востаајн'ето ни покажа, оти није Македонците не можиме да очекуаме помок' од никој од балканцките држаици, оти решејн'ето на нашето прашајн'е јет сето во раците на Големите Сили, и за тоа нам и не ни требит да сојединуаме и збркуаме нашите интереси со чији и да бидит словенцки на Балканцкијот Полуостров.

Нам ни требит натрешно објединуајн'е меѓу себе: не ни требат во Македонија ни Срби, ни Бугари, ни Грци, оти не сме ни једното, ни другото, ни трек'ото; не ни требат патриархисти, екзархисти, оти није сме само праославни рисјани.

Делејн'ето јет искусвено создадено од балканцките држаици, намерени да дел'ат Македонија со стечен'е на обстојател'ствата.

Но Македонците, на сегашната степен на нивното национално развитје, не сет материјал во раците на малечките балканцки држаици, ами сет силен етнографцко-политичен фактор, от кој шчо поеке зависат судбите на Македонија, отколку од малечките балканцки држаици.

Тије Македонци, шчо покажаа таква способност во својето национално-политично организуајн'е, шчо покажаа таквоа примерно жртвуајн'е со своите интереси во полза на интересите на својата таткоина, не со по малечок успех, ке можат да организират секакви препјатствија на националните и религиозни пропаганди, шчо цепат денеска народот наш на делои враждебни једен кон друг.

Организацијата и Македонците до сега на далеку растојајн'е отдалечија интересите на Македонија от бугарцките. От тоа положејн'е до полното отцепуајн'е од

стр. 78

Бугарија и до објавуајн'ето Македонија за оддел'на од Бугарија и Србија етнографцка област имат једен рачкор. Тој рачкор јет необходимо следствије на неуспео на сегашното востаајн'е.

Тој јет на полоина напраен.

Полното отцепејн'е на Македонија од балканцките држаици во етнографцки однос ке испливит на јава со успокоејн'ето на Македонија.

Набркуајн'ето на Бугарите и Србите во Македонија беше предизвикано от некоји обстојател'ства: Македонците идеа

рака за рака со Бугарите во црковното прашајн'е; от тамо раширејн'ето власта на екзархијата во Македонија.

Србија се набрка во Македонија откако изгуби надеж да си присојединит Босна и Ерцегоина.

Но сега и за нас Македонците настапија нои обстојател'ства, који ке не потресат, и ке ни кажат нои патишча, по који шчо ке требит да одиме однапред.

Претенцијите на Србија и Бугарија, од једна страна, ни покажаа, оти само конкуренцијата на тије две држаи нè застауат да робуаме ушче на неопределен срок; од друга – тије претенцији ни потврдија и без тоа известната истина, оти во цела Македонија имат само једна а не неколку словенцки народности.

Значит делејн'ето јет искусвено и од борбата со него нај напред ке требит да се зафатит нашата ноа работа во по натамошното развитије на националното ни самосознајн'е.

И така имијн'ата: Србин, Бугарин и Грк си изслужија својата служба во Македонија и за ниф там немаат поеке место.

Време јет да ѝ заменит једно обшчо за сите македонцки Словени име – името „Македонец“.

Таја смена јет само логично следствије на досегашната работа на македонцките комитети, организацији и интелегенција и се барат од обстојател'ствата.

Таја смена частично веќе јет настапила и не јет далеку тоја време, кога таја ке торжествуат.

стр. 79

При сè горереченото за ноото течејн'е во развијајн'ето на националното самосознајн'е у нас, ми се чинит, оти пак мнозина од вас, ке видат во мојите мњејн'а и зборои само једна мистификација.

Можит, мнозина ке се запитаат: 1, ако до сега комитетите имаат играно двојна рол'а: на Бугарите им имаат вел'ано, оти Македонците сет Бугари и једен ден Македонија, како и да бидит, ке се сојединит со Бугарија, а на Европејците им вел'ат, оти они бараат автономна Македонија само за

Македонците, оти се немаат никаква мисл'а за сојединуајн'е, со Бугарија, то откаде јас знам, оти комитетите ја лажат Бугарија, а не Европа?

Можит да бидит сосим противното на тоа, шчо рекоф јас по горе за комитетите т. е. тије сет готои да дадат на Европа секакви гаранџији, Македонија да не се сојединит со Бугарија, но они никој пат не ке склонат да се упразднит во Македонија бугарцкијот јазик и бугарцкото име во полза на централното македонцко наречје и името „Македонец“, со друзи зборои, то, шчо кажуаф јас, да имало само једен чекор од тоа положејн'е шчо се држаат Македонците и македонцките комитети во македонцкото прашајн'е кон Бугарија, до полното отцепуајн'е на Македонија и Македонците од бугарцките национални интереси, не јет прао, зашчо, не једен чекор, ами цела пропаст оддел'уат једното од другото, и комитетите ке покажат нај силно сопротивуајн'е на ноото течејн'е; 2, ако се допушчит, оти комитетите никој пат немаат да се согласат на упразднуан'ето на бугарцкото име и јазик од Македонија, а заједно со него ке бидит против ноото течен'е и сета македонцка интелегенџија со бугарцко образуајн'е, то откаде ке поцрпуат ноото течејн'е сила за себе?

Који ке бидат теоретиците на ноото течејн'е, каде тије теоретиџи ке развиваат својата дејност, каде и каква ке бидит

стр. 80

нивната аудиторџија, откаде ке се зимаат стредствата за пропагандирајн'ето на идејата, како ке проникнит таја во народот и како ке се поддржуат во него?

Откаде ке се најдат стредства за нои учебници, кој ке ѝ приготвуат, на чији стредста ке се содржуат сколијите со македонцки јазик?

Очигледно, једно комитетите и македонцката интелегенџија во Бугарија зафатат да се противат на ноото течен'е, или, ако не му се противат, просто не го поддржуваат, јасно јет,

оти од него немаат да останат ништо: фантазијите на неколкуна Македонци ќе бидат осмејани и поеќе ништо.

Така ли јет во сашчност?

Да разгледаме до колку можат да бидат осноани таквија предполагајн'а и сообразујн'а?

Прво ќе прегледаме прашајн'ето: во каков однос комитетите и македонцката интелигенција ќе станат кон једно ноо национално течејн'е стреди Македонците, које барат не само политично, ами и национално и религиозно ослободуан'е на Македонија т. е. кон једно течејн'е, шчо прокламират „Македонија за Македонците“ против сите претенденти на Македонија, во истијо број и против Бугарија и Бугарите?

Да си предстаиме, оти тоа ноо течејн'е јет незначител'но.

И во тој случај требит да се решит прашајн'ето за односот кон него.

Ако ноото течејн'е од гледишче на комитетите јет нешто опасно и нежел'но, то тоа требит да се искорнит ушче во самијот зафаток; ако тоа само по себе немаат почва, то требит да се предостаит само од себе да исчезнит; а ако јет полезно за Македонија, то ќе требит да се поддржит од ниф.

Прашајн'ето, дали ноото течејн'е имат биднина или не, ќе се разгледит по долу, откаде ќе се видит, оти оно, ако се предостаат на само себе и се игнорират, ќе се развиват само, а не ќе опаг'ат.

За тоа, имајки пред вид, оти ноото течејн'е само от себе ќе

стр. 81

растит, требит да се разгледат прашајн'ето, али комитетите ќе се борат со него, или пак ќе го поддржуваат?

Прво се питат: дали комитетите, расудуајки логично, можат да објаат војна на ноото течејн'е?

Можит да се допушчит, оти таква војна можит да се очекуат, зашчо во комитетите имат членои, не само Македонци, ами и Бугари, и последните никој пат не ќе се согласат со ноото течејн'е, оти со него ќе се закопаат бугарцките интереси во Македонија; исто така имат и мег'у Македонците, членои на

комитетите, лица, кои ќе расудуат така: сега на старост није не можиме да учиме нов јазик: бугарцки знајиме и бугарцки ќе зборуваме, – није сме Бугари.

Малу тоа. Мнозина, па и нај големиот дел од македонцката емиграција во Бугарија ќе се противит на ноото течејн'е по чисто егоистични сообразујн'а.

Поеке од 5,000 души Македонци имат на државна служба само во Софија. Не по малу имат кандидати на служба.

Измег'у таја македонцка интелегентна емиграција имат мнозина, или шчо имале, или имаат високи должности, пак и који сет претенденти и кандидати на ниф, во тој број и на министерцки портфејл'.

Се знајит, оти сите тије господиновци имаат нај горе от сè својите лични интереси.

За ниф интересите на Македонија сет једно стредство да добијат служба и да се одржат на неја.

И интересите на Бугарија, не Господ знајит, шчо означават. Но за да се исполнат нивните егоистични планои за убаа служба, они сет готои да се покажат поеке Бугари од самите Бугари, да играат от себе рол'а на бугарцки шовинисти, со неја да експлоатираат и бугарцкијот кн'аз и интересите на Македонија, и на бугарцкијот народ, и европејцкото обшчествено мнежн'е, со једен збор, да лажат, и на десно, и на лево, под вид да исполнуваат некаков патриотцки долг, а во сашчност да добијат служба, власт и попул'арност.

Једно македонцката интелегентна емиграција

стр. 82

се состојит главно от таквија лица, шчо си имаат сојединено својите интереси со Бугарија и се облизуваат околу бугарцкијот кн'аз, кој шчо по кефот си клаат и сфал'ат министрите, и кој шчо можит да клаит за министри, не само луг'е, који шчо имаат малу попул'арност стред бугарцкијот народ, но и таквија, шчо немаат сосим партија и сет „независими“ т. е. „и тука го клаваат и тамо го клаваат“, – једно имаме луг'е, шчо мисл'ат, оти главното достоинство на

чоeka јет, не честно да служит на својот народ, ами да итруат т. е. да лажит, и десно, и лево, – то природно јет, оти ноото течејн'е во развијајн'ето на националното самосознаајн'е на Македонците не ке стретит поддржка во нашата емиграција во Бугарија.

Немат шчо да се зборит за учените Македонци во Бугарија: тије једногласно ке речат, оти ноото течејн'е јет просто апсурд, оти никој пат немало македонцка народност и сега ја немаат; оти Македонците сет Бугари и пр.

Секој пат и на секаде јет бивало така и така ке бидит сега и кај нас.

Учените, аристократијата, интелегенцијата и вообшче обшествените класои, кај шчо се имаат лични интереси, стари традиции и предубедејн'а се борат со ноите течејн'а, кај шчо се наог'ат истината и праината.

Тија течејн'а се укоренуваат прво во долните класои и уопшче во л'уг'ето без предубедејн'а, готои да се борат со тија предубедејн'а во зашчита на ноите идеи, от осашчествуајн'ето на који ке зависит, не само нивната, но и стрек'ата на нивнијот народ.

За илустрација на одот и на резултатите на борбата мег'у стари и нои течејн'а, доста јет да си припаметиме борбата на рисјанството со јазичеството реформирајн'ето на Русија от Петр Велики, возродуајн'ето на чехите, Литовците, праописната реформа на Вук Караджич и пр.

Туку да остаиме излезот на борбата мег'у старото и ноо македонцко национално течејн'е, да се задржиме

стр. 83

на прашајн'ето за односот на комитетите кон ноото течејн'е. Јас по горе рекоф, оти по големијот дел от членоите на комитетите ке бидат за борба со ноото течејн'е.

Но како ви се чинит, али таја борба ке бидит победоносна за ниф? – Не.

– Она само ним ке им ископат гробот.

Она ќе компрометират и бугарцката политика во Македонија.

И ето зашто.

До сега комитетите кажуваа на надворешнијот свет, оти они работат само за „Македонија за Македонците“ и сет готои да дадат секакви гаранции да не станит присојединуајн’е на Македонија со Бугарија.

Бугарија искажуат истата политика во македонцкото прашајн’е.

Комитетите вел’ат, оти се готвеше и стана общо македонско востаајн’е от сите македонцки народности заједно, а не само од „Бугарите“.

А кога им кажуате: једно востаајн’ето јет общо от сите македонцки народности, то зашто комитетот заседаат само во Бугарија, а не и во Србија, Влашко и на друго место, тије одговараат така: от тоа, шчо комитетите заседаваат во Бугарија, грешно јет да се праит закл’учок, македонцките комитети да сет бугарцки; за македонцките комитети Бугарија не јет нишчо поеке од једна држаа, шчо окажуат гостепријимство на Македонците и им даат слободија да работат слободно до колку таја работа не наносит вреда на држаата; т. е. Бугарија во македонцкото востаајн’е играт само рол’ата на Каравлашко во Бугарцкото востаајн’е.

Бугарија кажуаше истото.

Европејците, се разбираат, не веруваа на тоа.

Ами сега, колку лажовни ќе излезат тија уверејн’а и на македонцките комитети и на Бугарија, ако и једните и друзите, от пасивен однос кон једно ноо течејн’е, шчо барат „Македонија за Македонците“ а не за Бугарите, или од иронизираујн’е со него, стапит во борба со него?

Таја борба ќе свалит маската и од једните и од другата и ќе востаноит сим-

патијите на европејцкото обшчество и европејцките праител'ства во полза на ноото течејн'е и против лажливците.

А без Европа и Русија, ни комитетите, ни Бугарија, не можат ни на јота да изменат судбините на Македонија.

А једно јет така, комитетите од ироничен и пасивен однос кон ноото течејн'е ке требит непосредствено да преминат до негоото поддржуајн'е.

Ето го одгоорот на прашајн'ето, каков можит да бидит односот на комитетите кон ноото течејн'е?

Сега да поминиме до другото прашајн'е: от каде ноото течејн'е ке зимат сила, ако македонцката интелегенција и комитетите во Бугарија зафатат борба со него?

Со шчо располагаат оно?

За одгоор на тоа прашајн'е требит во неколку рески да се одбележит рол'ата на Србија во македонцкото национално возродуајн'е.

Да пренебрегуат чоек со положејн'ето, шчо го имат земено Србија во македонцкото прашајн'е и со нејната рол'а во македонцкото национално возродуајн'е јет лесномислено.

Даже можит да се речит, Србија да изигра во нај ноата историја на Македонија по голема рол'а од Бугарија.

Кога Бугарија со шум сакаше да решит македонцкото прашајн'е, водена за носот од македонцката емиграција, Србија тио, со голем успеф работеше во Македонија на полно согласно со србцката погоорка: „тиха вода брег рони“.

Беше време, кога ролите на тије две држаи беа обратни т. е. Србија шумеше а Бугарија работеше.

Да бидиме по јасни.

До Српско-бугарцката војна во 1885 г. Бугарите тио работеа во Македонија.

Сливница им покажа на Србите, оти ако једна Бугарија со Источна Румелија можат да покажат на Србија једна сливничка поразија, то сојединената Бугарија, заједно со присојединената до неја Македонија во бидно време можит и со-

стр. 85

сем да победит и поробит Србија.

Сливница натера Србија да зафатит једна ноа борба со Бугарија за Македонија.

Нај напред таја борба беше на книга: Србите докажуваа со громки и плитки фрази, оти они имаат по големо прао на Македонија од Бугарите.

От тоа поминаа пак на громка, но безрезултатна пропаганда во Македонија: наобек'аа на Македонци, млади ученици, от бугарцки и грцки сколији златни гори за во Србија.

Патриотичното пропагандно другарство „Св. Сава“ од 1888 година отвори пансион за својите ученици стипендијанти.

Во 1889 година бројот на стипендијантите на тоа другарство се уголеми, за да се умалит по неколку месеци: во ноември месец на таја година околу 40 души ученици Македонци, једни тајно, друзи јавно и демонстративно, поминаа од Белград во Софија, за тамо да се учат (се разбират со бугарцки пари).

Тој неуспех не обескуражи одважните Срби: Другарството „Св. Сава“ отвори патриотична подписка во Србија за постројуајн'е ноо здајн'е на другарството за пансијон и за своја пропагандцка сколија.

Во 1890 год. се издигна големо трикатно здајн'е, во које од јануари 1891 год. се отвори пропагандцката „Богословцко-учител'цка сколија“, за да се затворит по полоина година.

Но за тоа Светосавцкото другарство за таја полоина година напраи доста шум: во неја осим науките имаше и воена гимнастика и маршеи на учениците со музика по Белград и негоите околији и патуајн'е на летото по Србија, каде се произносуваа громки тостои.

Со тоа се сврши шумот во Србија, и Србите зафатија да работат тио и упорно: пропагандата помина од патриотцкото другарство во раците на министерството на надворешните работи.

Министерството првво ѝ прајк'аше својите стипендијанти во србцките провинциални градишча, за да се учат, а после ѝ собираше во Белград во специални или великата сколија.

стр. 86

Работејн'ето на Србите не остана без резултати при решајн'ето на македонското прашајн'е.

Србите со своите сколији во Македонија успеа да создадат во европејцкото и руско обшчествено мњејн'е ил'узија, да имат Срби во Македонија.

Једно подобна ил'узија поминуат пред праител'ствата на Великите Сили за факт, то јасно јет, оти при решејн'ето на македонското прашајн'е требит да се имаат пред очи и барајн'ата на србцкото праител'ство.

Следствено, Србија при таја борба достигна поеке од Бугарија, која со шумот, шчо подигна, остана со загуби, а не со добит.

Ако да не се јавеше ноото течејн'е во развитијето на националното самосознајн'е мег'у Македонците, које ке приравнит загубите на Србија со загубите на Бугарија, то можит положно да се тврдит, оти од востајн'ето бугарцките интереси во Македонија само пострадаа, а србцките само се уголемија.

Но србцката пропаганда осем ил'узијата за србцка народност во Македонија и побркуајн'ето да се решит македонското прашајн'е во полза на Бугарите, имат и друзи резултати.

Во зафатокот на нивната пропаганда, Србите и не мислеа да ѝ праат Македонците Срби; тије сакаа просто да создадат во Македонија, редом со бугарцките, и србцки интереси, така, да во време решејн'ето на македонското прашајн'е, да добијат колку се можит по голем дел од неја.

Таја цел'а се достигаше, једно со изјавуајн'е историјцки и друзи праа и сообразуајн'а, а друго и главно со инакво постаајн'е прашајн'ето за народноста на македонцките Словени.

Последните можеа да се истаат, или како нешто средно меѓу Србите и Бугарите т. е. ни Срби, ни Бугари, а просто Македонци или македонски Словени, или како Срби.

Првата теорија имаше по малу последици и беше предназначена за пред европејцкото општествено мислење.

Но на таја теорија беше затворен влезот во Македонија, како и во сите тие

стр. 87

средини, откаде излизаа пропагандистите.

Таја теорија беше опасна за србските интереси во Македонија, зашто ќе повлече по себе согласието на Србија да се образуваат одделна македонска држава и со тоа Србија не ќе добиеше ни еден дел од неја.

Втората теорија, т. е. сите македонски Словени сепак исто таквије Срби, како и Бошњаци, Црногорците и пр., се укорени во Србија.

Со тоа Србите лажеа, не само европејцкото општествено мислење и Македонците, но и сами себе: тие зафатија да пропагандираат истата идеја и сред Србите со помоќта на школи и книги.

Последните беа и сепак сите тенденциозни во прашањето за народноста на Македонците.

Илзузијата на европејцкото општествено мислење за србски интереси донесе своите плодови.

Илзузијата на самиот србски народ пак не е без резултатно: во случај на војна за Македонија со кого и да е, Србите, како еден, сите ќе се наврлат на непријателот, - србската војска со најсилно патриотско осекание ќе се бие за Македонија.

Србските сили, да се прегледат од научно гледиште македонското прашање, се увенчаа со успех.

Бугарите можат да се утешаваат да е прашањето за народноста на Македонците решено во нивна полза.

Они можат да му турат нему крст.

Но не го праат тоа дружите учени.

Сега веќе имат предстаители од науката, како проф. проф. И. А. Бодуен-де Куртене, П. А. Лавров и В. Јагич, који гледаат на македонските наречија, како на одделен предстаител' на словенцката фамилија од јазици.

Тоа прегледуајн'е и такво решејн'е јет србцка научна победа. Србите напраија преврат и во пон'атјата и стремежите на Македонците, преврат вистина не и во нивна полза, но уште по малу во бугарцка.

Они сакаат да ѝ напраат Македонците Срби, забрануајки да се обрајк'ат пропагандата со ниф инак, осем како со „праи“ и

стр. 88

„чисти“ Срби. Тоа не стана.

Македонците зафатија да се задолбочуваат во прашајн'ето за нивната народност и интереси, и дојдоа до закл'учок, да не сет они, ни Срби, ни Бугари; да немаат за ниф, ни бугарцки, ни србцки, ни грцки интереси, а да имаат само македонцки.

Србите не достигнаа крајнијот предел на нивните стремежи, но достигнаа таков предел, од кој шчо вистина не можит да се одит контака, но кој шчо можит да успокоит по умерените елементи во србцкото обшчество и народ.

Одот на србцкото влијајн'е во развијајн'ето на народното самосознаајн'е у Македонците и негоите резултати се предстауваат во тој вид:

Во 1889 год. во Белград во пансионо на Св. Савцкото другарство на Космајцка улица имаше околу 50-60 души млади Македонци.

Мег'у ниф немаше „старо-Србијанци“, а сите беа само од Македонија и по нивното образуајн'е, до идејн'ето нивно во Србија, во бугарцки или грцки сколији, се делеа на: „бугараши“ и „гркомани“.

Мег'у ниф „србомани“ немаше.

Старите „бугараши“ заједно со ноопристигнатите таја година и со некоји „гркомани“, на број околу 30-40 души, једни тајно, друзи јавно и демонстративно, заминаа во Бугарија.

Тије млади Македонци, воспитани во Србија во народен, т. е. во дух да л'убат нај напред својата таткоина и својот народ, па после човечеството, заминаајќи во страната, кај што немаат национално самосознаајн'е, а на место него полон индеферентизм кон народните интереси, внесоа во неја ноа струја од национално воодушевејн'е и работејн'е за ослободуајн'ето на Македонија.

Они настаија во Бугарија основно на работејн'ето во полза на Македонија.

„Гркоманите“ во Белград од година на година се уголемуваа со нови „гркомани“ и „бугаромани“, но и једните и другите натре во Србија мачно се преобр-

стр. 89

нуваа во „србомани“.

„Србомани“ се чинеа они само со заминуајн'ето во Македонија како србцки чиновници и органи на србцката пропаганда.

„Србомани“ Македонци имаше само за надворешниот свет и за другите пропаганди во Македонија.

Органите на србцката пропаганда во душата си никој пат не се осек'аа како „Срби“ или „србомани“, особено првите 10 години и ако имаат они живејано во Србија.

Живејн'ето на млади Македонци во Србија секој пат имаше многу арно влијајн'е на интересите на Македонија.

Тука они се заинтересуваа со прашајн'ето за нивната народност, со србцките филологијски и историјски аргументи за народноста нивна, со србцкиот патриотизм и со крајното негоо изражуајн'е во вид на шовинизм или слепо предпочитуајн'е на својето пред чуждото, со причините на србцкиот шовинизм, со рол'ата на Србија во сегашно и бидно време во македонцкото прашајн'е и со многу други важни и интересни прашајн'а.

Искусственоста на создајн'е србцки интереси во Македонија беше јасна за сите.

Но исто така Македонците сознаваат да јет Србија држаа, шчо располагаат со војска, дипломатија, једен народ и једна интелегенција, који шчо ке зашчитуваат србцките интереси во Македонија со примерна преданост и крајен фанатизм.

Борбата со србцките интереси во Македонија јет непосил'на, не само за Македонците, који шчо не располагаат со држаа и државен бјуджет, војска, дипломатија и пр., но и за слободна Бугарија.

Затоа Македонците во Србија се одрекоа од једна јавна борба со Србите, но со тоа они не се откажаа од интересите на нивната таткоина.

Од избегуајн'ето на првата група Македонци ученици во 1889 година, за које напоменаф, сè до

стр. 90

1895/6 уч. г. избегуваа, које по мали групи от 5–10 души, које оддел'но от по 1–2.

Но по големијот дел Македонци остануваа во Србија и бараа пат, како ке се можит да се работит во полза на Македонија без да се влегуат во отворен конфликт со Србите.

За да се изработит једна таква програма, Македонците ученици во Белград во 1893/4 уч. г., во време на инспекторството над ниф на директорот на III гимназија Г'уро Милијашевич, решија да состаат македонцко другарство во Белград.

Цел'ата на другарството беше, негоите членои да се запознајат и да си изработат једна програма, која ке је осашчествуваат во Македонија тајно от србцката пропаганда.

Јавната цел'а на другарство беше изучуајн'ето на Македонија во етнографцки, географцки, филологијцки и историјцки однос.

Се разбират, оти от тоа другарство не излезе нишчо, зашчо Србите не доверуваа на Македонците и зафатија да прајк'аат во него „старо-Србијанци“, Црногорци, Боснијци, Ерцеговинци и пр.

Особено тоа недоверије и наплив од Срби во Македонцкото другарство настапи во II година негоо сашчествувајн'е при инспекторот, гимназијцкијот проф. Јуришич.

Но со растурајн'ето на другарството не се изменија чувствата и стремежите на Македонците во Србија.

Они зафатија да следат револ'уционата организација, создадена од Македонци со бугарцко-србцко образуајн'е, као и односот на Србите кон неја.

Они си дадоа отчет од рол'ата на Србија во македонцкото прашајн'е до сега и за однапред, затоа и ним принадлежит честта да сет создаачи на националнијот сепаратизм стред Македонците.

Они сет и главните негои последуачи.

Меѓ'у ним имат л'уг'е со висок патриотизм и со здрао разбирајн'е на националните македонцки интереси.

Тије Македонци и дадоа израз на својите убедејн'а за македонцкото прашајне со издаајн'ето во Белград

стр. 91

во 1902 год. ноината „Балкански гласник“.

Издаајн'ето на таја ноина не можеше да се аресит на србцките шовинисти, за тоа србцките ноини подигнаа шум против издаајн'ето на „Балкански гласник“, обвинуајки негоијот редактор во сочувство на македонцките комитети, во резултат на које тој беше претеран од Србија.

Таквије сет резултатите на србцката пропаганда меѓ'у нејните воспитаници и органи, родом од Македонија.

Во прашајн'ето за народноста на Македонците Србите пред Македонците се придржуваа до втората од упоменатите две теорији, т. е. да сет Македонците Срби, и токмо со тоа у ниф се добија противни резултати.

Србите сакаа да напраат Македонците да служат на србцките интереси, т. е. сами да се мисл'ат, и на својите сонародници да им вел'ат, да сет Срби.

Но на место тоа Македонците зафатија да гледаат на себе како на Македонци со своји оддел'ни цели, и сакаа, не да

служат како орадија за србцки цели, но да употребат србцката политика како средство за достижејн'е на чисто македонцки цели.

Ни једен србцки воспитаник, особено, ако тој имат живејано во Србија, не само не веруат на Србите, да јет он Србин, но ѝ мрзит за нивнијот шовинизм, и ѝ лажит, за да си достигнит само цел'ата, да добијет образуајн'е.

По свршуајн'ето на учејн'ето, можит да бидит и чиновник на пропагандата, но при тоа тој ѝ мрзит, и проклинат судбата си за тоа, шчо јет орадие на једна пропаганда, која си имат своји цели, совршено противни на интересите на негоата таткоина - Македонија.

Таков Македонец, обично до постапуајн'ето во србцка сколија, јет бил и во бугарцка, или грцка, или и во једната, и во другата.

Тој си припаметуат, како во једната сколија го уверавале, да јет он Грк, во другата - да јет Бугарин, а тука - да јет Србин.

За него јет прашајн'е, каде јет истината, зашто сите имаат свои ар-

стр. 92

гументи.

Протиоположните аргументацији не даваат можност да се наит, која јет нај праата, и за тоа Македонецот решаат да сет сите ложни и да имат само једна неопровргната истина: македонцките Словени сет Македонци и Словени, следствено требит секој Македонец да чуат интересите на својата таткоина и на својот народ, а не интересите на пропагандите.

Да покажиме и на друг тип Македонец со србцко образуајн'е. Он можит се бројит Бугарин, и по проживуајн'ето во Србија 4-5 год.

Откако сврши тој своето образуајн'е во Србија, каде тој требит да одит: во Бугарија или Македонија?

И во једната, и во другата шчо ке праит?

Бугарија и екзархијата во Македонија имаат чиновници поеке от колку им сет нужни.

Пак и да имат место, то него не ке му го даат на једен, шчо свршил во Србија, ами на једен свој кандидат.

Да допушчине ушче и тоа, да он добијат бугарцка служба.

Но ке се чувствуат ли он на местото му? - Не.

Тој за време на поминатите негои години во Србија се наог'ал под влијајн'е на цел ред прилики, шчо отсатствуваат во Бугарија, и за тоа негоото мировозрејн'е се разликуат од мировозрејн'ето на тије, шчо се образуваа само во Бугарија и јет слободно от цел ред предземени мисли и предрасудоци.

Нај малу во ноата обшчествена стредина тој ке се осек'ат не на својето место.

И така Србија, со својето набркуајн'е во македонцкото прашајн'е, напраи грмаден успеф и требит да си го признаиме да јет тој, не толку во нејна, колку во наша полза.

Она отвори сколији, кладе консулства, ракоположи Фирмил'ана и со сè тоа даде нов праец на нашето прашајн'е.

Она создаде во европејцкото обшчествено мњејн'е и во самата Србија ил'узија да имат Срби во Македонија и таја ил'узија минуат во очите на Европејците за факт.

Она застаи, да се прегледат од ноо прашајн'ето за народноста на Македонците, и да се решит, ни во полза

стр. 93

на Бугарите, ни во полза на Србите, а во полза на оддел'на македонцка народност.

Она воспита цело поколејн'е Македонци, који имаа, имаат и ке имаат нај решител'но значејн'е во ноата историја на Македонија.

Србцките воспитаници играат важна рол'а во македонцкото прашајн'е без да се обрајк'ат внимајн'е на тоа, али они работат под бугарцка, србцка или македонцка фирма, као и без разлика, али сет они во морален однос л'уг'е високи или не.

Србцки воспитаници имат от сите тије категорији, и во сите ниф се покажуат србцкото влијајн'е благодатно за Македонија.

Србцките воспитаници, шчо работеа под бугарцка фирма, создадоа и поткрепија македонцката револ'уција; на ниф се должит и политическијот сепаратизм.

Националнијот сепаратизм се должит на србцки воспитаници идеалисти, шчо работаат под србцка маска, а во душата своја се признаваат за Македонци; србцките воспитаници, со својето образујн'е во Србија, се образуваа во национален дух, наместо во национален индиферентизм во Бугарија, и ако некоји од ниф сецело не престанаа да се вел'ат Бугари, но мег'у ниф и Македонците со чисто бугарцко образујн'е и самите Бугари се отвори једна голема пропаст: они со својето образујн'е станаа на средината мег'у Бугарите и Србите, т. е., велејки се по традиција Бугари, они престанаа во душата своја да сет такви: они станаа Македонци.

Нај после нај долните, нај отчајаните органи на србцката пропаганда, родом Македонци, пак сет полезни за Македонија: од ниф се образуат клас од недоол'ни со србцката пропаганда за који шчо немаат пат кон Бугарите; они ке уголемуваат класот од националните сепаратисти.

Значит, ако није се лажиме во претположејн'ето, оти националнијот сепаратизм ке бидит поддржан от комитетите, организацијата и македонцката интелегентна колонија во Бугарија, то, и во таков случај, доста јет једна

стр. 94

силна србцка пропаганда во Македонија, за да земит националнијот сепаратизм нај големи размери.

Но ноото течејн'е стрек'ат и ке стретит арен пријем ушче во зафатокот негов и во нај арната, нај интелегентната и непродадената македонцка интелегенција, како шчо и јет резултат на умственото и нравствено развијајн'е на последната.

Имат, и ќе се најдат, мнозина интелегентни Македонци, кој шчо сет готои да дадат животта своја за интересите на својата таткоина и својот народ, који ќе се запитаат: шчо јет по важно за нас Македонците: общчебугарцките, общчесрбцките, общчегрцките или македонцките интереси? И ќе одгоорат, да сет интересите на таткоината секоаш по горе од интересите общченародни, и да сет последните само стредство за првите, а не наопаку.

Мала набл'удател'ност требит, за да се убедит чоек во таја истина.

Нај напред се знаит от секого, оти није милуаме нашата таткоина Македонија и нашијот народ, зашчо катаден и видиме и ѝ изучуаме со својите органи на чувствата.

Во неја и стред него сме изл'упени.

Од детинство сè, шчо јет мило ним и нам ни јет мило; сè, со шчо се радуваат они, и није се радуаме; они плакаат и није плакаме; они се смејат и није се смејеме.

Обшчата радост и жалост, общчите предајн'а и обичаји нè праат сите нас једно цело, – једен народ.

Но једно поминиме границите на Македонија, или на југ, или на северо-исток, или на север, т. е. во Грција, Бугарија, Србија, наједнаш ќе осетиме, оти дујет на нас веќе друг ветар; ќе осетиме да сме није тамо само неканени гости, и оти, ако сакаат тамо да ни се покажат брајк'а, но тоа го праат, за да нè ограбат нас и да нè експлуатираат.

Грците, Бугарите, Србите, сите заједно нè уверуваат нас, да није сите сме само од нивната народност, и оти нашето спасејн'е јет само во сојединејн'ето на цела Македонија, или барем на једен голем дел од неја, кон нивната држаа.

Секој

стр. 95

од нас ќе забележит, оти тије л'уг'е, за који није знајефме само от книга, и ѝ знајефме како л'уг'е, шчо сакаат да ни поможат да се ослободиме, ни се покажуваат нам за пријатели и сонародници и ни се присторуваат за наши

покроители, не зато, шчо сме није Грци или Бугари, или Срби, не зашчо се грижат за некакви общченародни интереси, во који флизаат и нашите, не зашчо сакаат да ни помогат и да нè избаат нас, а само со чисто егоистични цели, т. е. они експлуатираат со тоа, шчо се велиме није со нивните народни имијн'а, и сакаат, на основа на сашчествуајн'ето на тије народни имијн'а во таткоината ни, да уголемат својата таткоина, да обезбечат својите интереси со завладуајн'ето, ако не на цела Македонија, то барем на голем дел од неја.

Не ни покажуат ли тоа, оти малите држаи, па и секоја једна страна, со преследуајн'ето общченародни цели, преследуат не хуманни цели, ослободeјн'ето на поробените, а чисто материјални и егоистични, т. е. уголемуајн'ето нивно за нејн интерес, без да се гледат, али ќе настапит подобруајн'е во судбата на Македонија, или не.

Значит местните интереси се јауваат главни, а общченародните второстепени; првите сет цел'а, вторите – стредство.

Имијн'ата: Бугарин, Србин, Грк во Македонија сет стредство на малите држаи да нè заработ нас.

Ако и није милуаме нашата таткоина и сами себе, то и није требит да претпочитаеме нашите местни македонцки интереси пред общчегрцките, общчесрбцките, общчегрцките.

Није требит да создадиме такво положејн'е, да немаат во Македонија, ни бугарцки, ни србцки, ни грцки интереси, зашчо тамо немаат Бугари, Срби и Грци, а имат само Македонци от словенцки исход и некоји друзи македонцки народности.

Нашите интереси требит да си ѝ изучиме и да си ѝ зашчитуаме сами, а не да ѝ дааме во туг'и раци, за да експлуатираат со ниф малите балканцки држаици.

После, националнијот сепаратизм ќе имат место и у л'уг'е, шчо гледаат од практично гледиште на работите, без да се занимаваат многу со теоријата за народноста ни.

Така, они ќе расудуваат: ако једна Канада можит да се срдит на Англија за тоа, шчо последната, за да си бидит во арни односи со Сев.-Американцките Сојединени Држаи, пожртвуала ним интересите на Канада, и последната сега сакат да се ослободит од Англија и сама да си бранит својите државни интереси, зашчо по арно си ѝ разбирала; – то зашчо Македонија да се не срдит на Бугарија за тоа, шчо она не можит да бранит македонцките интереси, ами само експлуатират со ниф, и зашчо Македонија да не речит: јас проливав крв од моји синои, нека бранат мојите интереси они сами а не твој Начович, Цоков, Станчев и С-је.

Исто така, мнозина ќе забележат, оти малите држаи се односуваат со таквоа недоверуајн'е кон рол'ата на Бугарија во Македонија, као шчо се односуваа Големите Сили кон рол'ата на Русија во Бугарцкото ослободуајн'е.

Последните се бојеа од једна „С-Стефанцка Бугарија“, зашчо мислеа, оти Русија ќе си ја присвојит.

Исто така, малите држаи мисл'ат сега, оти Бугарија сакат да се ослободит Македонија, за да си ја присвојит.

Но кога видоа западните држаи, оти сет излажани и оти Бугарија рог'ат таквије л'уг'е, као покојнијот Стамболов и живијот Свирчо, се успокојија и зедоа да праат против вол'ата на Русија тоа, шчо сами расипаа во Берлин.

Не ќе се најдат ли и кај нас л'уг'е, који ќе разберат, оти доверјето на малите држаи кон нашата таткоина ќе зависит од наши Стамболовци и Свирчовци, но који ќе видат опасноста за нашите национални интереси, не во Русија, ами во Бугарија?

Поеке јет од за веруајн'е, оти ќе се најдат и таквије.

И тије ќе бидат крајните сепаратисти.

Нај после мнозина ќе забележат, оти нај големата нестрек'а наша се кријет во тоа, шчо немаат у нас местен македонски патриотизм.

Да беше у нас тој, није, кај и да сме, ќе мислефме и ќе работефме само за Македонија.

А сега једни од нас гледаат на себе како на Бугари, и сојединуваат нашите интереси со бугарцките и на место да изучуваат Македонија во секаков однос, на место да изучуваат историјата на Македонија во сите времијн'а, изучуваат бугарцките интереси и бугарцката историја, и често пати тије периоди од неја, шчо немаат никаков однос кон Македонија.

Така н. пр. г. Баласчев, ориг'анец родом, на место да се занимаат специално со историјата и интересите на Македонија, ми изучуат бугарцките интереси и „вешчествената култура на бугарцкото ханство“, нешчо, које имат за Македонија истијо значај, као и историјата на Абисинија до покрстуајн'ето на Абисинците.

Друзи од нас сет во Грција и изучуваат грцките интереси и историја.

Друг ориг'анец, Димица, се подвизаат во Грција и за него имат значејн'е историјата на Македонија само до нејното завојувајн'е од Римјаните.

Друзи Македонци во Србија се чинат србцки патриоти и работат, на место за Македонија, за србцките интереси.

Така једен богат кожарцки тргоец по име Коста Шуменкович по смртта своја пожртвува за србцките сколији 500,000 франкои.

Такви печал'ни резултати, од врзуајн'ето на нашите интереси со туг'ите, доста сет, за да се убедат мнозина, да јет нашето спасејн'е само во националнијот и религиозен сепаратизм.

Во л'уг'ето со таквија убедијн'а, као и во сите недоол'ни от пропагандите Македонци ќе бидит првоначално силата на ноото течејн'е. Но така ќе бидит само во зафатоко.

Бројот на приврженците јавни и тајни ќе растит, не по дни, а по часои.

Важно јет то, шчо, до кога ке имат во Македонија бугарцка пропаганда, ке имат и србцка.

И двете

стр. 98

пропаганди се држат само со бугарцки и србцки пари.

Недоол'ните од втората до востајн'ето беа поеке.

По востајн'ето бројот на недоол'ните од јобите пропаганди ке се израмнит со увеличајн'ето на недоол'ните од бугарцката пропаганда.

Но и да не бидит тоа, једна србцка пропаганда јет доста да создаит превосходна почва на ноото течејн'е.

Сите Македонци од србцката пропаганда ке бидат на страната на ноото течејн'е: органите на пропагандата ке сочувствуваат тајно, а не платените Срби ке исповедуваат својата македонцка народност јавно.

Напоследок и мнозина македонцки Словени со грцко образуајне ке се признаат за Словени.

Сега тије не го праат тоа, оти требит да се вел'ат Бугари, а името Бугарин у Грците се стаит многу долу.

После, сите од Македонците сет готои да напраат отстапки од своја страна за објединуајн'е во једно национално цело, но ни једен од последуачите на трите национални пропаганди немаат да изменит на својата пропаганда, за да капитулират пред друга.

Националното објединуајн'е на Македонците можит да станит само со компромис мег'у ниф, а не со капитулирајн'е на једните пред другите.

А тој компромис и јет ноото национално македонцко течејн'е.

Оттука јет јасно, оти, ако ноото течејн'е и не добијет некаква поддршка од многобројната интелегентна македонцка колонија во Бугарија, пак ке се развијат, само ке се развијат веке како течејн'е напраено специално против бугарцките интереси во Македонија.

При големото развитје на ноото течејн'е и при силнијот отпор од Бугарија, можит да се очекуат за него поддржка от страна на Србија.

Колку и да се покажуат оно не арно и опасно за Србија, сè оно не протиоречит на србцките интереси.

За Србија јет важно, Македонија, ако не бидит србцка, да не бидит и бугарцка.

Једнаш

стр. 99

се виде, оти она никој пат немаат да бидит србцка, Србите ке можат да се одвртат от своите утврдуајн'а, да сет Македонците Срби, и ке ѝ признајат за оддел'но словенцко племе, једнакво блиско до Србите и Бугарите.

И така, македонцкото национално возродуајне јет настапен историјски процес, шчо имат под себе јака почва и голема биднина.

Оно се должит главно на конкуренцијата мег'у Бугарија и Србија во македонцкото прашајн'е.

Како преодни стадији кон полното оддел'ајн'е на македонцките интереси од бугарцките и србцките, т. е. кон националнијот сепаратизм, служат политическите револ'уциони организацији и политическијот сепаратизм, пропагандиран од ниф.

Као главен извор за уголемуајн'ето на бројот на националните сепаратисти ке служат уголемуајн'ето на конкуренцијата мег'у бугарцката и србцка пропаганди во Македонија и бројот од лица недоол'ни от тије пропаганди.

Националнијот сепаратизм ке се уголемит исто и од лица, шчо сознаваат сета вреда од националните и верцки пропаганди, који под вид да бранат нашите интереси, безбожно експлуатираат со ниф, и који шчо ке се решат на борба за националното објединуајн'е на Македонците со сите тије пропаганди.

Борбата со него јет опасна, не за него, а за негоите противници.

От таја борба он ќе излезит победник, уште повеќе, што реформите во Македонија, ќе дадат на неја можност да се ослободит од тугите влијанија, и да пренесит центрот на возродујето натре во неја.

Состауала, состауат и можит ли Македонија да состауат от себе оддел'на етнографцка и политична јединица?

стр. 100

Во трите горе изложени статији јас разгледаф нај важните за мене, па ми се чинит, и за сите искрени патриоти прашајн'а. Мисл'ам, оти читачот без коментарији ке разберит, шчо сакаф во ниф јас да речам.

Но сè шчо рекоф јас во ниф ке си останит без убав фундамент, ако не се разгледаат некоји теоријцки прашајн'а, от праил'ното постајн'е на који ке зависит успеот во нашето общчо работејн'е во полза на нашата таткоина и нашијот народ.

Мнозина ке се запитаат: за каков национален сепаратизм овде се гоорит? не се мислит ли да се создаат сега ноа македонцка народност?

Но тоа нешчо јет искусвено и као такво ке трајит ден до пладне.

Ами каква ноа т. е. македонцка народност, кога није, нашите татковци, дедои и предедои се велеле Бугари?

Али Македонците во нивната историја пројауале некаква общча работа политична и дуовна?

Како се односуале они кон друзите народности балканцки и обратно?

Во таја статија јас ке се постарам да одгоорам на тија и много друзи подобни прашајн'а, и со тоа по мојата сила да разјаснам научните осной на националнијот сепаратизм, као и да покажам на непраилноста на тије возразуајн'а, који се

стаат од негоите противници, који со тоа сакаат да компромитираат него, као нешто искуствено.

Једно от првите прашајн'а, шчо ке постаат противниците на националното обединуајн'е и возродуајн'е на Македонците ке бидит: каква македонцка словенцка народност?

Никога немало македонцка народност, ке

стр. 101

речат тије, па и сега је немат.

Во Македонија секога јет имало, па и сега имат две словенцки народности: Бугари и Срби.

Значит некакво македонцко словенцко национално возродуајн'е јет просто празна работа на неколку фантазери, који при тоа немаат никакво пон'атије за јужно-словенцката историја.

Македонија, после ке речат нашите противници, не предстауат ни географцко, ни етнографцко, ни историјцко цело.

Она не јет никак повлијала на судбите на саседните народи, а јет била арена на политична и културна борба мег'у разните балканцки народности.

Истите расудуајн'а за нашата таткоина, можит, ке чујиме и од некоп од нашите сонародници – македонцки Словени, шчо се викаат Бугари, кога ке се исцрпат сите друзи стредства за борба со македонцкото национално објединуајн'е.

Во Македонија немат јазик, ами имат много наречија различни мег'у себе, но сите стродни со бугарцките наречија и со ниф состауваат једно цело – бугарцкијот јазик.

Друзи од македонцките наречија сет по блиски до србцкијот јазик, ке продолжат својите возразуајн'а нашите противници.

Колко и да сет осноател'ни сите приведени возразуајн'а на нашите противници против обшноста на македонцките Словени и принадлежноста нивна кон једно самостојно словенцко цело, па ми се чинит, да можат да им се напраат и не по малечки контра-возразуајн'а, от који ке се видит, да

националното самосознајн'е и возродуајн'е на македонцките Словени јет нешто многу обично и разбирливо.

На првото забележуајн'е на нашите противници, оти никога немало македонска словенска народност, можит многу просто да им се одгоорит: шчо немало по напред, можит да се сторит по доцкан, стига да се имаат различни историјски прилики со своји оддел'ни барајн'а.

стр. 102

Некога сите Индоевропејци состауале једен народ со једен јазик, шчо востануваат сега лингвистите от срамнуајн'е на старите и нои индо-европејски јазици.

Но исчезнаа тија историјски прилики, при који Индоевропејците се разбира по мег'у ниф и настапија друзи историјски прилики, при који се зафати цепејн'ето на јазико, на обшчото национално самосознајн'е, со обшчи јазик, веруајн'а, к'уди, предаајн'а и пр.

Но тоа делејн'е пак беше на големи делои, или народни групи, како напр. индо-иранска или аријска, германско-словенско-литовска и пр.

Тије групи со стечејн'ето на по доцните историјски прилики се подразделија на јазични фамилији, како: индијската, иранската или персијската, арменската, грцката, трако-илирската, италијската, кел'тската, германската, словенската и балтијската или литовската.

Словенската, приближно од околу родејн'ето на И. Хр., се раздели прво: на источно-словенска или руска, на западно-словенска и на јужно-словенска група.

И само от последната се оддели бугарскијот словенски народ, со името Бугари, наврзано на бугарските Словени од несловенските Бугари.

Ако сега нашите противници допушчаат образуајн'ето на по мали етнографски целини од по голема, као последица на историјска необходимост, и ако они досега гледале на Македонците како на Бугари, то зашчо сега они не можат и не сакаат до допушчат образуајн'ето от таја голема

етнографска целина, што је велеле сите, па и они, бугарски народ, две по малечки целини, бугарска и македонска?

А сегашните историјски прилики тоа го сакаат, како што сакале некоаш образујн'ето на бугарскиот, србско-хрватскиот и словенскиот народи од јужно-Словените, или пол'цкиот, чешко-словачкиот и лужичко-србскиот од западно-словенската група.

Сформирујн'ето на Македонците во оддел'на словенска народност јет нај обичен историјски процес,

стр. 103

подобен на процесот на образујн'ето на бугарскиот и србско-хрватскиот народ од некогашните јужни Словени.

Да срамниме тије два процеса.

Једни историци и филозофи тврдат, оти јужните Словени, уште до дојдујн'ето нивно на Балканскијо Полуостров, се разликуале по мег'у себе, т. е. составале два оддел'ни народи: Словени (Бугари и Словинци) и Србо-Хрвати.

Така тврдија Копитар, Миклошич и Шафарик.

Друзи историци, особено лингвисти (јазикознајци) тврдат, оти сите јужни Словени, во време на својето пресел'ујн'е на Балканскијо Полуостров, зборуале на разни дијалекти (наречија) од једен јазик, и сите се велеле со једно обшчо име: Словени.

Словени се велеле и Србо-Хрватите.

Имијн'ата: Срби и Хрвати се носиле од малечки јужно-словенски групи и биле племенни, а се сториле народни само, кога нивните носители, т. е. племијн'ата Срби и Хрвати, образувале големи држаи.

Сите Словени, подајници на србската држаа, се велеле на место Словени – Срби, а на хрватската држаа – Хрвати.

Така учит проф. Јагич, а заједно со него и негоите ученици.

Тој и на сегашните јужно-словенски јазици не гледат, како на три целини, точно разграничени, а како на верига дробни наречија, који што се сливаат једно во друго, како што

влизаат колцата во веригата, од једна страна во једното саседно, а од друга – во другото саседно колце.

Ако се довериме на првата теорија, т. е. Бугарите и Србо-Хрватите да се преселија на Балканскијо Полуостров како готои оддел’ни целини, то се питат, до каде се простираа тије народности во време на преселејн’ето, и дали сите дојдени бугарцки Словени останаа и досега таквије или некој дел од ниф се посрби? и дали сите дојдени Србо-Хрвати останаа као такви, или дел и од ниф се побугари?

При допушчајн’ето, да се доселија готои јужно-словенцките народности на Балканскијот Полуостров, совршено неосветено остаат прашајн’ето за границите

стр. 104

мег’у Бугарите и Србите, особено прашајн’ето, со какво населејн’е беа заселени стредно-вековните: Мораа, Кучео и Браничео, или, со друзи зборои, денешната кралеина Србија? За ниф велит Шафарик, на осноајн’е на византијцките историци, особено Константин Порфирородни, да беа они заселени со бугарцки Словени, шчо бидоа посрбени во XIII и XIV в. в.

Ако се допушчит за верна таја теорија, ке бидит јасно, оти једен народ не секога можит да устоит против натискот от туг’и саседни народи, а губи једен свој дел во корист, на по силнијот сасед, и друго, од неја се видит, оти народите можат да се состаат од два блиски народи, слиени во једно, као последица на историјцка неопходност.

Шчо имат бидено во стредните векои, зашчо да не можит да бидит и сега?

Бугарцкијот народ јет изгубил готоо цела денешна Србија во корист на Србите, и се примирил со мисл’ата за таја загуба, и не бројејки је за таква.

Зашчо он не можит да се примирит и со мисл’ата за загубајн’ето на Македонија, кога тоа загубајн’е јет исто таква неминуана неопходност, како шчо беше неминуана неопходност и загубајн’ето на Србија?

Историјцките прилики неминуано водеа до изгубуајн'ето на Србија за Бугарија во корист на Неманичите и на србството, прво во политичен, а после и во национален однос; а историјцките прилики, создадени од Берлинцкијот трактат, напраја, Македонија да бидит загубена за Бугарите, прво во политичен однос, а после и во национален.

Уште једна паралел' со историјата на Србија: да беше Србија недоол'на от својата судба во држаата на Неманичите, она ке праеше опит да се ослободит и да им протиостојит ним со стремејн'ето да се присоединит до Бугарија; но опитот ке беше напраен и ке доведеше до желаните резултати само, ако дозвол'уваа историјцките прилики; но последните не дозволија тоа, и Србија се примири со приликите и биде загубена за Бугарите.

стр. 105

Истото јет и ке бидит и со Македонија.

Македонија напраи опит нај напред да се ослободит от Турцко, но за сожал'уајн'е излезе опитот неудачен.

Можит по ослободуајн'ето ке се мислеше и за сојединуајн'е со Бугарија.

Но таја година ни покажа, оти историјцките прилики никој пат не ке дозвол'ат да се сојединит цела Македонија со Бугарија; сега за Македонците и Бугарите, остаат једно од двете: или делејн'е на Македонија мег'у балканцките држаици и со тоа изгубуајн'е за Бугарите и Македонците 2/3 од Македонија, или полно пресечуајн'е врските со Бугарите и постауајн'е на македонцкото прашајн'е на совршено неутрална, чисто македонцка основа.

Кога така го постауат необходимоста прашајн'ето, то јасно јет, оти секој пат и от секого ке бидит предпочтено второто.

И вистина, зар ке се решит једен искрен патриот Македонец да пожртвуат: Костур, Лерин, Битол'а, Охрид, Ресен, Прилеп, Велес, Тетово, Скопје и пр. за сојединуајн'ето на Македонија до левијот брег на Вардар со Бугарија?

Зар имат по голема близост меѓу једен Македонец од источна Македонија и једен Рушчуклија или једен Македонец од источна и западна или северна и јужна Македонија?

Кога историјската непобходност категоријски ни зајавуат: Македонци, или се сојединувајте меѓу себе и отчекнејте се од другите балкански народи, или готвејте се за дележ на таткоината ви! – сите искрени патријоти Македонци ќе приимат првото.

Па тоа го налагат на Македонците и чоешчината: зар јет чоечко сегашното стајне, во које ја имаат доведено Македонија пропагандите?

Во једна кук'а таткото јет од једна народност, једејне'от син од друга, друг'от от трек'а народност, и еден Господ знаит, до кога ќе се продолжит да бидит така!

Чоешчината го барат од нас да се искоренит во татковината наша тоа ненормално стајне, и да се примират брат со брат, татко и деца.

Такво објединејне'е јет непобходност, а не ни јет

стр. 106

нужно фамил'но непријател'ство за некакво објединејне'е со Бугарија, шчо никој пат не ќе бидит допушчено, ни од малите балкански, ни од големите држаи.

Значит во сегашните политични прилики имат, не по малу осноајне'е за загубуајне'е од Бугарите Македонија, од осноајне'ата за загубуајне'ето нивно во стредните векои денешна Србија.

И као шчо загубуајне'ето на Србија во политичен однос повлече по себе загубуајне'ето нејно и во национален однос, исто така раздробуајне'ето на С. Стефанцка Бугарија во политичен однос ќе повлечит и раздробуајне'ето нејно во етнографски однос.

Приликите создаат културна и национална близост меѓу л'уг'ето, и приликите ѝ разрознуваат роднинските елементи.

Такво сопоставајн'е можит да бидит мег'у првата, т. е. теоријата за заселејн'ето на Балканскијот Полуостров од јужни Словени, сформирани во две народности, строго разграничени во етнографски и географски однос и постепеното изменејн'е на етнографската карта на Балканскијот Полуостров од једна страна, и процесот на современото национално обособуајн'е на Македонија од друга.

Сега да видиме, дали од гледиште на другата, т. е. Јагичјевата теорија за образуајн'е на јужно-словенските народности, можит да се објаснит постаајн'ето, при сегашните политични прилики, на једна ноа македонска словенска народност?

Јагич ни велит, јужно-словенските јазици да сѐт и да биле верига од наречија; исто така, сите јужни Словени, до образуајн'ето на бугарската, србската, хрватската и словинската држаа, да се велеле со једно име – Словени.

На протежејн'ето на таја верига од јужно-словенски племијн'а и наречија, као да се образувале 4 јаки возли, ке се речит, 4 држаи со разни имијн'а, т. е. : словинска, хрватска, србска и бугарска држаа.

Тије возли, т. е. држаи, спроти силата, шчо је имаа, кога се образуваа, си ѝ разделија мег'у себе сите колца – племијн'а и на-

стр. 107

речија на јужно-словенската етнографска верига и ѝ крстија со нивното име.

Возлите си имаа, као свој центр носител'от на националното име; со увеличејн'ето или умалејн'ето на политичното могушчество на носител'от на националното име и последното се рашируат или се умал'аат.

Така станале имијн'ата Србин и Хрватин народни от племени, така се присојединиле до нивните носители механически соседните племијн'а со својите наречија и

состаиле со ниф једен народ, постепено асимилирајќи се со својите покорители или присојединители.

Ако образуајн'ето на јужно-словенцките народности јет механично-политичен процес, то истијот не јет нешто невозможно и во сегашно време.

Во јужно-словенцката јазична верига имат неколку колца надвор от србцкијот и бугарцкијот политични возли: тоа сет македонцките наречија.

И вистина, тије колца, бидејќи по мег'у себе нај блиски, имаат некоји режки на исток блиски со бугарцките и на север со србцките колца.

Тије колца во разни времијн'а беа со разни имишча бојадисани, до кога, во 4 та четвртина на поминатијот XIX век, бојите не зафатија да се клаат једна врз друга и не парализуваа једна друга.

И једната и другата боја не се држеше јако за колцата, и малу по малу бојите зафатија да се рушат и под ниф зафати да сијат природната им боја „словенцка“ со одблеск „македонцки“ од географцката област, во која сет распределени.

Носителите на тије колца – наречија некога се викале „Словени“, а после, то Бугари, то Срби, до кога конкуренцијата на тија двете имијн'а не й напраи јобите туг'и за македонцките Словени, и они не зафатија да се именуваат со старото географцко име на својата таткоина.

Името Македонец прво се употребуаше од македонцките Словени, како географцки термин за покажуајн'е на својот исход.

Тоа име јет обшчо известно на Македонците Словени и сите со него се именуваат.

Једно јет така, и једно образуајн'ето на народ-

стр. 108

носта јет политично-механичен процес, то имаат се сите нужни условија за оддел'уајн'е на Македонија во самостојна етнографцка област: Македонците имаат обшча таткоина,

последната постепено со реформи се одделуат во самостојна политична целина, во неја се имаат „неколку колца од јужно-словенцката јазична верига“, тије колца много лесно се објединуваат со обшчото признаајн’е стредното од ниф за обшчо орадје во искажуајн’ето на литературната реч за сите интелегентни л’уг’е во Македонија и за во книгите и сколијите.

И така, сите условија за националното возродуајн’е на Македонија се имаат на лице, па и тоа возродуајн’е и од гледишче на втората историјцка теорија за образуајн’е на Балканцкијот Полуостров на малите етнографцки јединици од једна по голема јет совршено логично.

Тоа можит да се забележит на тије, шчо вел’ат да никога немало македонцка народност. – Немало, ама је имат сега и ке бидит за однапред.

Сега да се попитаме друго: али ке бидит точно, да се кажуат да имат во Македонија две словенцки народности и ако имат једна, то али таја народност можит да бидит наречена србцка или бугарцка?

Во Македонија, како и во секоја друга земја, имат многу наречија, блиски једно до друго.

Таја блискост од једно наречије се пројавуат, од једна страна до сите друзи македонцки наречија во обшчи фонетични или звуковни, морфологични или формени и лексични или речнични особини; од друга страна секоје наречије јет нај блиско до негоите саседни наречија, имајки со ниф обшчи особини, који се немаат во по оддалечените од него друзи наречија, и то западнијот дел од наречијето јет по блиско до негоијот западен сасед и со него, туку речи, се сливат, источнијот до источнијот и пр., и така,

стр. 109

наречијата као да сет врзани једно со друго, како колцата во једна верига.

Сега се питат: који колца од нашата верига наречија ке се наречат србцки, а који бугарцки и на која осноа?

При решејн'ето на тоа прашајн'е не требаат да се забораат и следните прашајн'а: кои наречија от србцкијо и бугарцкијо јазици се признаат за нај типични за тије јазици и кои нивни особности се признаваат за нај карактерни за једнијот и другијот јазик (јазици)?

Дали тије нај карактерни црти се имаат во сите македонцки наречија?

Дали македонцките наречија имаат своји обшчи карактерни особности, кои се немаат, ни во србцкијот, ни во бугарцкијот јазици?

Дали во македонцките наречија по оддел'но преобладаваат македонизмите пред србизмите, или бугаризмите, или наопаку?

Нај после да ли особините на крајните или периферијцките македонцки наречија и гоори ни дозвол'уваат да ѝ сочитаме за по блиски до стредното и нај типично македонцко наречије велешко-прилепцко-битолцкото или до централните наречија на србцкијот и бугарцки јазик?

Као нај типичен и раширен србцки дијалект се јавуат боснијцко-ерцеговинцкото или јужното србцко наречије, које шчо јет од времето на Вук Караджич литературен јазик на Србо-Хрватите.

Централното или велешко-прилепцкото македонцко наречије никој пат не можит да бидит по својите особини однесено кон србцкијот јазик, зашчо меѓу него и централното србцко-хрватцко наречије или сегашнијот србцко-хрватцки јазик имат исто таква разлика, како и меѓу чешкијот и пол'цкијот јазици, ке се речит, во стредината на Македонија Срби немаат.

От сегашното признајн'е на сашчествуајн'е на Балканцкијо Полуостров само три словенцки народи: Словинци, Србо-Хрвати и Бугари, со одричајн'ето во центрот на Македонија Срби, као да се признаат косвено имајн'е тамо Бугари.

Но дали денешното гледишче јет праил'но?

Немат Срби, значит имат Бугари.

Но немајн'ето Срби дали вистина значит да имат Бугари?

Во централното македонско наречије, меѓу другото се имаат таквија фонетични особини: старо-македонските гласои *џ* и *љ*, во тије места, кај шчо се имаат сочуано, преминуваат во *о* и *е*, напр. *деноѿѿ*, от старо-македонското *дѣньѿѿѿѿ*, преко *дѣнѿѿѿѿ*; *соноѿѿ*, от *сѣнѿѿѿѿѿѿ*; на место старото *ѿѿј* и *ој* имаме *к'* и *џ'* или *јк'* и *јџ'*, напр. *врејк'а* и *ѿѿуџ'а*; на место *нј* имаме *јн'* напр, *којн'* на место *конј*, на место *ж – а*, напр. *рака* и др.

Сите тије особини не сет србцки, но не сет ни бугарцки.

Они се немаат во главното бугарско наречије – источно-бугарското, које служит и за литературен бугарски јазик.

Ако источно-бугарското наречије се признаат за нај типично, то многу јет јасно, оти самата географска далекост на македонскијот центр од него јет доста да покажит, оти последнијот не можит да бидит бугарцки.

На источно-бугарското наречије сега се гледат, како на нај типично и нај чисто от туг' уплив, бугарско наречије.

Оно јет сравнител'но со западно-бугарското по распространено.

Во последното се имат голема разлика од источното наречије, но се признаат во него, осим оригиналноста негоа, србцки уплив.

Македонските наречија имаат пак своји оригинални особини, а зашчо се наог'аат во саседство со Србите, се признаваат пак за не чисти от србизми.

Осим тоа тије сет на крајнијот запад.

По сите тије причини, а нај главно по тоа, шчо Македонците, за својето ослободуајн'е од грцкијот патрик и от Турцко, работеа до последната Руско турцка војна заједно со Бугарите под името Бугари, а местата за таја борба беа околу Бугарија, т. е. во Стамбул, Влашко, јужно-западна Русија и Србија, који (места) помагаа во ослободител'ната работа нај многу да бидат застапени Бугарите, поможаа да се објаит источното бугарско наречије за литературен јазик на Бугарите и Македонците.

стр. 111

Сега да допушчине да сет и Македонците Бугари, и да сет особините на македонското централно наречије исто толку бугарцки, колку и источно-бугарцките.

И во таков случај не можит да се зборуат за етнографска целост меѓу Бугарија и Македонија.

И да јет имало некога таква целост, она можит од одот на историјските прилики да се нарушит.

Во секој случај общите интереси можат да се поддржаат со взаимно согласуајн'е меѓу членоите на целината.

Интересите на целината требит да сет једнакво скапи за сите членои, шчо је состауваат: од неја требит да имаат сите једнакви згоди, и во нејна полза сите требит да праат једнакви жртви.

Ако тоа се немаат, и ако од неја, једни имаат голема полза, не праејки никакви жртви, а другите праат големи бесполезни жртви, целината се раздел'уат.

Националната бугарска целина, во која се односуваа: Бугарија, Тракија и Македонија, не можит да се сочуат, зашчо немаат таков етнографски центр, шчо можит прочно да сојединит тије три страни, као шчо сет сојединени србско-хрватските земји, немаат постредин на тије земји једно нај распространено, и једнакво оддалечено от сите нивни крајишча наречије, које да притегл'уат околу себе периферичните наречија и да распространуат общо национално самосознајн'е меѓу сите, шчо зборуваат на тија наречија.

Во таков случај секој ке сознааше, оти не само Македонците, ами и Бугарите од Бугарија и Тракија праат једнаква со ниф отстапка во полза на центрот.

Сега пак случајот издигнал за литературен јазик на Бугарите источното бугарско наречије, које се најог'ат на крајната протиоположна страна од Македонија.

Оно не можит да служит за общ литературен јазик на Бугарите и Македонците, зашчо не можит дуовно да објединит на једнакви праа сите три припаметени области.

Тој задаток би можело да исполнит западно бугар-

стр. 112

цкото или шопцкото наречије, да не беше мало распространено и со многобројни оригинални особини, који се немаат во другите наречија во Бугарија, Тракија и Македонија.

Нај после за сочувувајн'е на националната целост меѓу Бугарија и Македонија, првата не ќе се согласит, за обшч литературен јазик на Македонците и Бугарите да се изберит македонското централно наречие, на место источно-бугарцкото.

Ето зашто прашајн'ето које наречије требит да бидит обшч литературен јазик за Македонците и Бугарите, ако првите и за однапред ќе се вел'ат Бугари, – које, прашајн'е, сега не се постаат на дневен ред, зашто умоите на сите Македонци сега сет зафатени со револ'уционото движејн'е, једен ден неминуемо ќе поведит и без друзи причини кон једно расцепуајне меѓу Бугарија и Македонија, со создаајн'ето от последната свој литературен јазик.

А создаајн'ето, редом со србцкијот и бугарцки, одделен македонцки литературен јазик, не јет ли рамносил'но со оддел'уајн'ето на Македонците во оддел'на, ни србцка ни бугарцка, ами македонцка словенцка народност?

Бугарите, можит, ќе речат, оти ноата словенцка народност со свој литературен јазик ќе бидит пак бугарцка, само со друго име.

Није Македонците, се разбират, да не ќе имаме нишчо, не само против Бугарите, ако нè признаат нас за Бугари, но и против Србо-Хрватите, ако последните нè признаваат нас за чисти Срби или Хрвати.

И така централното македонцко наречије јет једнакво далеку и от србо-хрватцкијот и бугарцкијот литературни јазици и можит да се разгледуат, како нешчо оддел'но од ниф.

Ке се речит, најдофме једно неутрално колце на веригата од наречија.

Сега остаат да се решит, дали тоа неутрално колце стоит осамотено со оддел'на од друзите колца боја, или имат и друзи колца со истата или по блиска до неја, од колко до друзите, боја?

Ако стокмиме наречијата от краишчата на Маке-

стр. 113

донија, од једна страна со централното македонско наречије, од друга со источно-бугарцкото наречије или србцкијот јазик кај Вук Караджич, ке видиме, оти сите македонски наречија сет по блиски до централното македонско, а не до централните наречија на друзите јужни Словени.

Значит, во Македонија имат сплошно словенско, ни србцко, ни бугарско населејн'е.

Тоа го признаваат и србцката и бугарцката пропаганда, и ако за надворешнијот свет и једната и другата зборуваат, оти во Македонија имало г'оа две народности: србцка и бугарцка.

Србцката пропаганда јет раширена низ цела Македонија без Костурцко, Сереско, Петричко, Драмцко, т. е. без крајнијот југ и крајнијот исток.

Во Костурцко Србите немаат пропаганда, не зашто не сет костурци Срби, ами, добровол'но ѝ отстапуат на грцката пропаганда.

Истокот на Македонија Србите великодушно го отстапуат на Бугарија.

Бугарија јет не по малу великодушна во македонското прашајн'е кон Србија: и Бугарија признаат Срби на с.-з. от Шар Планина; сета друга Македонија јет бугарцка, според Бугарите.

Значит, двете пропаганди не спорат само за земјите на с.-з. од Шар Планина и тије части от Серцкијот санджак, шчо сет крај бугарцката граница.

Во првата живејат једногласно Срби, а во другата – пак једногласно – Бугари.

Но великодушијето на Србите јет само за тоа, да покажат умереноста на својот апетит и справедливоста на нивните барајња: ето не сакаме тоа, шчо не јет наше.

Истото јет причината на бугарцкото великодушие спроти Србите.

Бугарите дори излезоа по толерантни: страната зад Шар је признаа за „Стара Србија“.

Но от како шчо се исклучат тије две крајини, сета друга Македонија Србите је крстат србцка, Бугарите – бугарцка.

стр. 114

Каде јет причината на тоа?

И шчо можит да заклучит чоек од двојните претенцији за Македонија?

Причината на претенцијите на Србите и Бугарите сет, се разбират, чисто политични, но осим ниф имат ушче једна: македонцките наречија једно до друго стојат така блиско, једно во друго се сливаат толку незабележено, да, ако се признаит једно од ниф за србцко или бугарцко, ке требит да се признаат за такви једно по друго и сите саседни со него.

Заклучок от тоа јет – да самите пропаганди признаваат, да во Македонија имат само једна словенцка народност; значит, утврдујњето, да Македонија не предстауала етнографцка целина, противоречит на нивните постапоци.

И после, со горереченото, ке се најдат мнозина, који ке речат: можит, вистина јет, да, ако немало до сега македонцка словенцка народност, она можит да бидит создадена од времето, особено от сегашните историјцки прилики; вистина јет, оти Македонците по јазико свој не можат со прао да бидат наречени, ни Бугари, ни Срби, ами сет нешчо одделно, т. е. состауваат одделна етнографцка јединица, но пак, како није сега можиме да се велиме Македонци и да создааме одделна македонцка народност, кога: није, нашите татковци, нашите дедовци и предедовци сме се велеле Бугари?

Није не можиме да се откажиме от тоа, зашчо тоа име ни јет свето као и верата.

Да видиме, дали јет тоа така.

Није се велеме Бугари, како шчо једен чоек се велит со једно име, да речиме Петр.

Се прашат, кој ни го клал името, шчо сакал да означит тој со него, кога нè крстил и шчо разбираме није под името Бугарин, кога се велиме со него?

На тије прашајн'а ке ни одгоорит крстуајн'ето на чоека и значејн'ето на негоото име за друзите и за самијот него.

стр. 115

Некој, шчо носит име Петр, сам не си го клал името, ами му го клале друзи – нунковците.

Нунковците му клаваат једно име на кумчето, тој со него да се разликуат од друзите л'уг'е, деца, жени, моми.

Кога ке го викнат Петр, не ке се одзрнит Иван, Лазар, Велика, и прочее.

Значит името на једен чоек не јет толку важно за самијот него, колку за друзите, за тоа он не се крстит сам, ами го крстат него друзи.

Он сам и не се велит Петр, ами си велит: „јас“.

Се ползуат со негоото име, само кога требит да се различит од многу друзи л'уг'е, подобни на него.

Исто така, једен народ долго можит да бидит без народно име, ако на близу од него немаат друг народ, от кој шчо ке требит тој да се разликуат со оддел'но народно име.

Но тоа народно име, не си измисл'уат народот сам за себе, ами со него го велит саседнијот народ и тој од него си го земат.

Значит нај природно јет народното име за једен народ да се појаит у једен саседен со него народ.

Саседните народи једен кон друг, значит, се јауваат во вид на нунко и кум.

По мисл'ата на проф. И. А. Бодуен-де-Куртене, Словените сет крстени со тоа име од Римјаните.

Словенцките имијн'а нај често се свршуваат на -слав: Светислав, Венцеслав, Борислав и др.

Словените служиле у Римјаните као робои и гладиатори, а у тије робои и гладиатори нај много се повторуало зборот „слав“, затоа тој збор зафатил да означуат, од једна страна, чоек, шчо работит нај тешките работи, т. е. роб, а пошчо нај многу робои се земало от Словените, то од друга страна, Словените биле крстени од Римјаните со името слави, које они си го позајмија од ниф и го препраија на Слов-џн-и, т. е. Словени.

Тоа крстејн'е на нашите предедовци стана ушче, кога они одвај влезоа во сносвајн'е со по културните романцки народи.

Со тоа име ке се наречеше некој от Словените, ако требеше да различит себе од некој Романец или

стр. 116

Германец, и то на секаде само оно се употребуаше.

Како и да јет, важно јет само то, да оно не Господ знајит, шчо означуаше, за да не можит да бидит заменено со друго.

И така, прво наше народно име ни имат бидено името Словенин.

Но за тоа име, како за наше народно, није Романците нај много знајиме, не по некакви своји традиции или од, ами по византијцките историци.

Главната причина, да зборуваат Византијците за Словените, значит, и за нашите предедовци, беа нивните војни со Византија.

Опустошејн'ата, шчо ѝ правеа нашите предедовци во Византија беа таквија фактои, за који не можеше да се молчит; а заједно со прикажуајн'ето за опустошејн'ата се прикажуаше и за опустошувачите, кон који се однесуваа Византијците со гордост и презрејн'е, као кон варвари.

Византијците зборуваа само за опасните за ниф варвари.

Колку једен варварцки, т. е. не грцки народ беше по страшен за нивната држаа, толку поеке омразијата кон него беше по голема и толку негоото име добијаше по долно, по презрител'но значејн'е.

Нападејн'ата на: вест-Готите, ост Готите, Хуните, Аварите, Антите, Словените, Србо-Хрватите, Бугарите, на Византија сменуваа једното другото и за таја причина византијцките историци зборуваат за сите тије народи, па и за Словените и Антите.

При тоа требит да се не забораат, оти вест-готцките, ост готцките, хунцките полчишча се состојеа не од једни ост-Готи, вест-Готи, Хуни, Словени, но да во ниф господствуаше једната народност, но имаше примеси и од друзите.

Важно јет да Византијците одбележуваат господствујущата народност, а за друзите молчат.

За Словените поеке зборуваат от сите друзи народи, осим Србо Хрватите и Бугарите, зашто сите друзи вистина поминаа преко Балканцкијо Полуостров, но и си ојдоа од него.

Но Словените арно се утврдија на целијот полуостров, а особено во Македонија,

стр. 117

кај шчо образуваа ушче во VI столетје силна држаа, против к'ја Византијците отпраија силна војска.

Но нај много Византија пострада од народот Бугари, од монголцко племе, кој шчо опустошуаше сè шчо ке му се попаднит во Византија.

Во полчишчата на тој народ имаше и Словени, који се бројеја од Византијците пак за Бугари.

Нај голем удар доби Византија од Бугарите, који шчо зедаа од неја голем дел нејни земји, заселени со Словени, и од ниф образуваа једна голема и силна држаа, која од VIII век до идејн'ето на Турците на Балканцки Полуостров, готоо постојано наносеше на неја једен удар за друг.

Бугарцката држаа беше поеке со словенцко жител'ство, но со името на нејните образувачи т. е. Монголците Бугари.

Словените од Бугарија и Македонија нај напред беа само сојузници на Бугарите во војните со Византија.

Но сојузните со Бугарите словенцки полчишча беа во очите на непријателите т. е. Византијците пак бугарцки.

Значит Византијците зафатија да прекрстуваат Словените уште од времето на Аспарухоата орда.

Постојаната борба рамо за рамо со Бугарите ѝ направи ниф једен народ со бугарско име, но со словенцки јазик.

Бугарцкото име мег’у Словените беше популаризирано од Грците, и оно, прво, означаваше само Бугарите – Монголите, после нивните воени сојузници, после бугарцките поданици и нај после стана етнографски термин за бугарцките Словени.

Но тоа име во очите и устата на Грците имаше уште специално значејње: нај ненавистни за ниф варвари, л’уг’е не образоеани, груби, који граничат со звероите.

За Грците сè словенцко беше грубо и бугарско.

Со името Бугари нè крстија Грците и нас Македонците.

Но тоа прекрстуајње не јет јединствено.

От Србите није бефме прекрстени во Срби.

стр. 118

Во втората половина на XII век, во времето на србцкијот жупан Немајн’а и бугарцките цареи Асеновци или Асановци, Византија беше нападната од крстоносците и разни друзи непријатели.

Тогај Бугарите се приготвија да востанат и закл’учија догоор со Србите против Византија.

Последната беше обшч непријател’ нивен и двата народа решија да удрат на неја, и секој да земит, кој шчо ке можит да откачит.

Во Византија немаше бугарцки и србцки земји, као шчо немаше и некакво национално самосознајње у јужните Словени.

На основа на тој догоор Бугарите нападнаа на источнијот дел на Балканцкијот Полуостров т. е. на Тракија, а Србите на западнијот т. е. сегашна Србија, Западна Бугарија и Македонија и малу по малу си ѝ поделија мег’у ниф.

Во течејн'е на два векои србцките кралеи присојединуваа кон својата држаа византијски земји.

Но они секога се велеа само кралеи на Србите.

Цар Душан се нарече: цар на Србите, Грците и Арнаутите, а не и на Бугарите.

Титулата на цар Душан се објаснуат така: тој признаат на Балканскиот Полуостров две словенски држаи: Бугарија и Србија и една не словенска – Византија; Србија со завовајн'ето на византијски земји сакат да наследит Византија, но со тоа она земат земји, који можат да бидат и србски и бугарски но који не сет бугарски.

Македонското жител'ство не се односуало со мрзн'а кон Србите.

Уште од времето на паг'ајн'ето на Самуилоото царство, Македонците не једнаш праија силни востајн'а против Византија, многу по силни од Бугарцкото во време на брајк'а Асановци, но не можаа да се ослободат, зашто кај ниф сет друзи географските прилики кај Бугарите друзи.

За да се ослободат Бугарите во горна Бугарија, шчо се оддел'уат од долна со Балканите, доста јет да се избијат византијските гарнизони во неја и да се фатат од ниф дервентите,

стр. 119

за да не пропушк'аат ноа византијска војска.

А во Македонија работите сет сосем инакви.

Тука немаат таков ѕид, кој шчо да бранит востаачите, као Балканите во Бугарија.

Тука имаме многу високи планини, који имаат разен праец и образуваат котловини, одделени една од друга.

Планините затруднуваат сојединејн'ето на сите Македонци за обшча борба со непријател'от, а пак олеснуваат работата на Византијците, зашто, со разместуајн'е во ниф гарнизони, они можат да држат Македонците во послушајн'е.

Осем тоа на Византија поможуваа да држит Македонците во послушајн'е и шосетата или друмишчата, шчо сет напраени

за воени тробности ушче од Римјаните и ја пресечуваат Македонија од исток на запад, т. е. од Белото Море кон Сијн'ото и од југ кон север крај Вардар, т. е. од Белото Море кон Дунаот.

При таквија географски прилики, јасно јет, оти Македонците не можаа да се ослободат од Византија и готови беа да бидат сојузници на секој непријател', шчо ке војуат со Византија.

Таков сојузник до X век беа Бугарите, а от XIII в. беа Србите.

Македонците станаа сојузници на Србите, и со тоа се ослободија од Византијците.

Они се присојединија кон Србија, но тоа присојединуајн'е не беше насил'ническо, а на осноа на догоор мег'у македонцките големци и србцките кралеи.

Тоа беше резултат на једен компромис мег'у првите и вторите, компромис згоден и за једните и за друзите.

Македонија под србцките кралеи, особено под Душана имаше полна самостојност во натрешните работи, и то таква, со каква не се ползуаше ни једен друг дел од големата империја на Душана.

Тоа се видит от титулите, шчо ѝ носеа македонцките големци и од влијајн'ето нивно на имперцките работи.

Тоа се видит и од големата приврзаност на Македонците кон царцкијот трон.

За да се убедит чоек во тоа

стр. 120

нешчо, доста јет да прегледат историјата на Немајничеата држаа од времето на цар Душана до смртта на Волкашина, особено периодот на распадајн'ето на Душаноата империја.

Од овде ке се убедит чоек оти центрот и нај големата рол'а во таја империја принадлежеше на Македонија.

От секаде от периферијата на Душаноата империја по негоата смрт отпаг'аат областите једна по једна.

Македонија крепит Урушеијот престол и македонскијот големец крал' Волкашин јет главнијот советник и десна рака на Уроша.

Сите го мрзат Волкашина за негоата рол' и влијајн'е на Уруша, но царот му веруат, македонските големци: 70 кралеи и банои, по народните песни, му веруваат и му даат 70,000 војска, со ниф да умрит на Марица за царот и „србцкото име“.

70,000 души војска от 70 кралеи и банои!

Како се велеше таја војска?

Чије име носеше и кој му го кладе?

Сите се велеа „Срби“, но во ниф имаше толку Срби, колку во војската на цар Симеона имаше Бугари – Монголи; па ми се чинит да ѝ имаше и по малу.

Значит во XIV век Македонците официјално носеа името Срби, које немаше зашто да го презираат и да се срдат на него.

Во тоа име они не наог'аа ништо лошо.

Србите беа главната воена сила против Византијците.

Нашите предедовци беа нивни сојузници.

Византијците велеа сите своји противници, т. е., и Србите, и нас, Срби.

Малу по малу они нè прекрстија од Бугари на Срби.

Истото се поддржа от признајн'ето суверенитетот на Душана во Македонија и од рол'ата на нашите големци во негоата држаа.

Није станафме за надворешнијот свет Срби, после истапифме како србцки подајници и нај после зафати името Србин да означуат Македонец, не Грк, не Влаф и не Арнаутин.

Једно нешто не сочува србцкото име во Македонија; тоа јет карајн'ето мег'у крал' Марко и кнез Ла-

стр. 121

зар.

Последнијот истапи као противник на Турците со името Србин и со тоа Турците врзаа со пон'атјето Србин и Србија денешното крал'ство и негоите жители.

Марко и негоите подајници во очите на Турците не можеа да бидат Срби, зашто не се противија и не покажаа таква воинственост против ниф, каква покажаа кнез Лазар и негоите поданици.

И така до идејн'ето на Турците кај нас није три пати бефме прекрстени: 1, Словени, 2, Бугари, 3, Срби.

Но со тоа не се сврши сè.

Дојдоа Турците: се зафати борба мег'у рисјанството и мусул'манството, борба мег'у крст и полумесец.

Но со тоа не се пресече борбата мег'у словенството и грцизмот.

Турцкото господство на Балканцкијо Полуостров беше историјчки период, кога потчинените мисл'ат да сочуваат нивното историјчко наследство.

Се разбират, оти се сочуа само, шчо можеше да се сочуат и шчо не сакаа да ни го земат, зашто не им беше нужно, и не беше опасно за ниф.

Турците ни зеаа земјата и си ја поделија мег'у ниф.

Није се примирифме со таја загуба.

Зафатија да ни земаат деца наши, да ѝ потурчуваат и да праат од ниф јаничари.

И тука молчефме.

Турците видоа зор до кога ја покорат Србија и името Србин означуало за ниф разбојник.

Није свифме глаа и не се велефме Срби, да не го расрдиме агата.

Он не сакал да се велиме и Бугари; и Бугари не се велефме.

Турчинот ке ни дојдеше во кук'ата, ке се најадеше, ке се напијеше и ке ни рече: бре г'аур! ај донеси ми тоа и тоа! – ке му одгоорифме, сега беим!

Ако нè питаше некој Турчин, шчо сме? – ке му одгоорифме да сме или „каури“ т. е. неверници, или „раја на царот“.

Со друзи зборои није пред Турците се кажуафме така, како да не се расрдит агата.

Пред Турците није сме „каури“ и „раја“, и „каури“ зафатифме да се велиме и мег’у нас.
Во народните песни не једнаш се употребуат

стр. 122

името „каурин“ и „рајатин“, и „земја каурцка“ или „земја рајатцка“ во етнографско значеј’е.

Значит Турците од нас напраија народ „каурцки“ и „рајатцки“, термини осноани на нашата принизеност пред Турците, на религиозната разлика мег’у нас и ниф и на общественото наше положеј’е.

Но осем Турците, по изгубуајн’ето на нашата слободија, наши „воспитачи“ и господари станаа Грците.

Није видефме во Грците дуовни господари и верцки началници.

Није бефме и кон ниф, исто така принизени, као и кон Турците.

Грците со црквата нè експлоатираа нас и сакаа да извршат под турцкото владичество тоа, шчо не можаа до него.

За да нè претопат нас, они избегуваа да нè вел’ат со народното име.

Они ни кажуваа, да сме били није рисјани, и није тврдефме: абре брате, рисјани сме, ами шчо сме!

Кога ке се расрдеа на нас, и ке нè наречеа тврдоглаи Бугари, није пак ке речефме: е пак така си јет: вистина рисјани сме, ама не сме образуани, као Грците!

Нашите глаи не разбираат; није сме Бугари.

Со једен збор во турцко време није потврдуафме и се согласуафме со сè, шчо ке ни кажеа Турците и Грците.

Но Турците со тоа, шчо нè нарекоа нас: рајати и г’аури, гледаа на нас као на л’уг’е, не од известна народност, а шчо сет во известен однос кон ниф, господарите и праоверните.

Во истата смисл’а употребуафме и није, односуајки кон себе, тије имијн’а.

Значит Турците во нивната држаа не признаваа народности.

Исто така не знајефме за ниф и није.

Грците исто така не разликуваа словенцките народности и сите Словени, особено тој дел од ниф, шчо им причини нај големи непријатности и се наог'аше во турцко време под нивната опека, они го презираа и го велеа со презреното за ниф име „Бугари“.

Но тоа име искажуаше презрејн'ето на Грците,

стр. 123

а не и достоинства на Бугарите, затоа се соопроводуаше сè зборот тврдоглав или „хондрокефалос“.

И така дојдофме до националното наше име, шчо го имаат носено нашите татковци, дедовци и нај блиски предедовци.

Но видофме, оти онде имаме работа, не со једно, ами со цели 4 имијн'а, који означуваат да немало до пред неколку години точно определено народно самосознајн'е.

Името Бугарин, како се видит, до полоината на XIX век немало за нашите предедовци по големо значејн'е од имијн'ата: рисјанин, рајатин и каурин.

До тогај није знајефме да имат и да имало каурцки, рајатцки и рисјанцки земји и држаи.

Но није се бројефме за каури, рисјани и рајати и паметиме да сме имале наша каурцка и рајатцка царшчина, но сме је изгубиле на Косоо Поле, кога се е расрдил Господ на нашите предедовци.

Тамо, т. е. на Косоо Поле рекол Господ да си загубиме царшчината за наказајн'е за тоа, шчо не сме чуале верата чиста.

Тамо нашите каурцки царои извадиле голема војска да се бијат со Турчинот, но како рекол Господ да загубиме царшчината, от сите парчијн'а, на који бивале раздробени Турците, никнале нои Турци.

Кога го виделе тоа цароите, рекле, оти Господ сакат да загубат царшчината каурите, и да се потчинат на Турчинот.

Така Турците ни го презеле царството.

На Косоо паднале двајица царои.

После таквоа „јасно“ предстауајн'е у народот македонски за негоата „бугарцка“ народност, можит ли да бидит збор за бугарцко национално самосознајн'е у Македонците?

Ако јет така; ке возразит бугарцката партија од Македонци, то шчо значаат црковното прашајн'е, во које Бугари и Македонци одеа рамо за рамо, и последните се велеа и работеа со името Бугари?

Ево шчо значаат: Македонците беа крстени со национални имијн'а, со који они се разликуваат од дру-

стр. 124

зите саседни со ниф народности, т. е. од Турците и Грците, па и Власите.

Првите не трпеа името Србин зарди србцкијот отпор при завоевајн'ето на Балканцкијот Полуостров.

Во Турција до руско-турцките војни збороите „Срб-г'аур“ требит да значауале тоа, шчо значаваат сега збороите „москов г'аур“.

Се разбират, оти рисијаните не само сами не се велеле Срби, но им било непријатно да се вел'ат и од друзи така.

Така не ѝ велеа и Грците, зашчо последните не видеа големи лошотији от Србите.

Па и немало зашчо: името Србин погости во Македонија, као политичен термин само малу време.

Оно се и заборай скоро без чуздо пријатно потсетуајн'е за него.

От турцко гледишче и не прао јет да се вел'ат Македонците сите поглавно „Срб-г'аури“, зашчо они се предадоа на Турците.

А ако се испразднит од Македонија името Србин, то ке останит за Македонците само името Бугарин, које беше политичен и етнографцки термин ушче до турцкото завоевајн'е.

Тој термин не беше лош од турцко гледишче, а од грцко тој беше много удобен, зашчо со него нај убао можеше да бидит искажано презрејн'ето и ненависта на Грците кон нас.

Ето зашто није меѓу другото се признаме за Бугари т. е. тврдоглавци.

Значит, нас со Бугарите нè врзуаше једно обшчо име, једнаков однос кон нас от страна на Грци и Турци, једнаква жежда за слободен от фанариоти и Турци жиот.

Таја обшчност нè побуди заједно да се бориме со обшчите непријатели.

Но таја обшчност не јет нешто, које почиват на некакви обшчи воспоминајн'а и обшчи историјицки задаки, који да се сознаваат и да се имаат сознајано од нас и од Бугарите једнакво.

Нашата обшчност јет проста случајност.

До крајот на првата $\frac{1}{4}$ на XIX столетије се ослободија от Турција сите балканцки земји, осем Бугарија, Тракија, Македонија, Босна и Ерцегоина.

Првите три

стр. 125

географцки беа многу близо и једнакво се третираа от Турците и Грците.

Последните две беа одделени от првите три и беа во по инакви односи кон Турците и Грците.

За тоа првите три, једно се пробудија, зафатија да живејат со обшчи идеали, а вторите две со друзи, пак обшчи.

Но, ако при националното разбудуајн'е на Македонците, имафме друг вид на политичната карта на Балканцкијот Полуостров, то Македонците ке работеа сосем инак.

Ако беше Бугарија со Тракија слободна, а Србија заједно со Македонија поживејеше 50 години пред једни исти условија, то Македонците ке работеа заједно со Србите, а не со Бугарите.

Исто така Македонците можеа да работат и заједно со Грците, да можеа Грците да работат по умно и да беше само Грција и Македонија под Турцко околo 50 години, кога сите друзи балканцки земји би биле слободни.

Бугарцкото име во Македонија, значит, јет резултат на лошото третирајн'е на Македонците от страна на грцкото дуовенство.

Грците уништија Охридската архиепископија за тоа, шчо се упоминуаше името „бугарцка“, како историјцки reliquium, но употребуваа името Бугарин за да воплотат во него својето презрејн'е кон сè словенцко.

И имено тоа воплотејн'е на грцкото презрејн'е кон нас и јет причината да се велиме „Бугари“, а не историјцките традиции.

Последните напротив нишчо нè ни зборуваат за Бугарите, а поеке за србцкото име во Македонија.

Значит нè крстиле „Бугари“ Грците без да нè питаат нас, и није, немајки време да гледаме и да му најдиме мана на името, си го усвојифме.

Ако јет така, а инак и не можит да бидит, то јасно јет, оти името Бугарин не зборуат ушче за бугарцка народност во Македонија.

Тоа име сега се поддржуат во Македонија искуствено, као шчо и се насадуат тамо во нај ноо време името Србин.

Името Бугарин во Македонија сега немаат место, зашчо веке цели

стр. 126

25 години, као живејеме није Македонците одделен жиот од Бугарите.

Мег'у Бугарите и нас имат многу малу обшчи интереси сега. Македонија јет нужна за Бугарија, затоа последната прајк'ат во првата катагодина милион франкои и содржат на служба многу Македонци.

Бугарија пак јет нужна за Македонците, зашчо во неја Македонците ке добијат место и ке експлуатираат со нивните „бугарцки“ чувства.

Значит, во течејн'е на последните 25 години односите мег'у Бугарија и Македонија почиваат, не на почва на једнакви

традицији и задаки, а на чисто трговцка основа, т. е. једејн'от го експлуатират другијот.

Значит, името Бугарин во Македонија, со које сега експлуатират Бугарите, никак не јет национално, и за тоа никој од Македонците немаат прао со него да експлуатират македонските интереси во негоа полза.

Никој не ни имат дадено прао заради него да ни се набркуваат Бугарите во нашите работи.

Татко ми, дедо ми, предедо ми, ако се велеле по недоразберија Бугари, то уште не значит, оти и јас требит да сум као ниф во мрак за мојата народност; ако се велеле они Бугари, то не значит, оти није ке требит да престанеме да веруаме во Русите за атар на разни Стамбуловци и Свирчовци, на место, заједно со нашата пролијена крв, није да си бараме праото от, кај шчо требит, да допушчиме да ни се бркаат во работите л'уг'е, који шчо и сами не знајат, шчо бараат; ако се велеле мојите дедовци Бугари, уште не значит, да јас имам прао да експлуатирам македонските интереси со издаајн'е ноини, који на место да бранат интересите на нашијот народ, ѝ бранат бугарските и интересите на бугарскијот кн'аз.

Нашите дедовци, велејќи се Бугари и не мислеле, оти није ке праиме от тоа име капитал, за да се најадиме, напијеме и облечеме со него.

Значит, у Македонците името Бугарин јет фал'шива монета, со која они плајк'аат и на Бугарија и нејнијот

стр. 127

кн'аз и на нивната таткоина и нивнијот народ.

Време јет да се раскријет таја фал'ш, за да се престанит да се експлуатират со неја.

Од до тука реченото се видит: прво, оти, ако по нашите сегашни етнографски пон'атја на Балканскијо Полуостров, особено на централнијо и југо-источен негов дел, т. е. во денешна Србија, Бугарија, Тракија и Македонија имало и имат само две словенски етнографски јединици: србски и

бугарцки народ, то тоа уште не значит да немаат, немало и не можат да бидат друга словенска јединица, а напротив, оти нејното сашествуајн'е јет во пределите на возможното и на действител'носта; второ, да во Македонија немаат две јужно-словенцки народности: србска и бугарска, а напротив, да во неја имаат само једна народност со своји особини, који, или претстауваат нешто оригинално, које се немаат, ни кај Србите, ни кај Бугарите, као што јет, да речиме, со многу особини на македонските наречија, или нешто које се имаат, и кај Бугарите, и кај Србите, или које се имаат само кај Македонците по краишката на нивната таткоина и кај Србите, или пак по ниф и кај Бугарите, и да от тије особини на Македонците, као дел от словенската група народи, најмногбројни, најраспространени, общи за сите Македонци, значит, и најважни сет тије особини, со који Македонците се одличаваат од другите словенцки народи: по ниф Македонците фактиски состауваат оддел'на и самобитна словенска народност, и ако за неа не се гоорит денеска во науката и во катаденнијот разгоор; трек'о, причина на тоа игнорирајн'е и затемнуајн'е на сашествуајн'ето на македонската народност да се кријет во сашествуајн'ето во Македонија името „Бугари“ во етнографски значај и во експлуатирајн'ето со него от страна на Бугарите.

стр. 128

Исто така, се запознафме со произлезот на името Бугарин во вид на етнографски термин во Македонија.

Со друзи збори, није се запознафме до сега со тоа, да состауала, состауат и да можат Македонија да состауат от себе оддел'на етнографска јединица.

Сега ни остаат да видиме, али она состауала, состауат и можат да состауат таква јединица во политичен однос?

Во одгоорот на тија прашајн'а, ке требит да се продолжат расудуајн'ата за народноста на Македонците от тамо, кај што ѝ остаифме.

Није видофме, оти во Македонија името Бугарин јет последната метаморфоза во развијајн'ето на нашето национално самосознајн'е и да јет резултат на тоа политично и обшчествено положејн'е, во које бефме постаени од завојуајн'ето на Балканцкијо Полуостров от Турците.

На основа на сè тоа, шчо рекоф јас за историјата на националните имијн'а, који имаат сменуано једно друго, као и за причините на тија сменуајн'а, ке возникнат много злоупотреби.

Можит, мнозина ке ме осудат, као србофил.

Можит, самите Срби на него ке основаат својите шовинистични претенцији на Македонија.

Можит нај после, ке експлуатираат Србите сето речено за изменуајн'ето на националното ни име, за да докажат, да Македонците никога немале национално самосознајн'е и не играле никаква самостојна историјцка рол'а, а сет влизале само, као суров материјал во државнијот организм на бугарцката или србцката држаа.

Мег'у другото такви недоразберији можат да се очекуваат, как от тоа, шчо јас категорично осудиф бугарцката политика во македонцкото прашајн'е, от које можат да помисл'ат да сум јас бугарофоб и србофил, исто така и од експлуататорцката тактика на балканцките Словени во македонцкото питајн'е.

стр. 129

Србите можат да затрубат, да сет Македонците Срби, једно не сет Бугари, зашчо така се викале до турцкото дојдуајн'е на Балкан. Полуостров.

Исто така, можит, некоји Срби во мојите расудуајн'а за непостојанството на народното име кај нас, ке најдат потврдуајн'е на мислите на проф. Милованович, кој шчо докажуал во „Дело“ да требит Македонија да се поделит мег'у балканцките држаици, зашчо не предстауала нито географцка, ни етнографцка, ни историјцка целина.

За првото ево шчо можит да се речит: Македонците, сите заједно се викале Срби не поеке од педесет години, а во некоји, и то северните делои, нека сто и сто и педесет, но не и поеке години.

Името Србин тогај јет имало поеке државна смисл'а и по малу етнографцка.

До тогај и во турцко време го немало кај нас.

И ако јет така, то не јет ли шовинистична заслепеност да ни се наврзуат сега нам на сите Македонци, па и само на северните наши сонародници, наместо бугарцкото име?

За тврдејн'ето на проф. Милованович, да Македонија не составуала и не составуат географцка, етнографцка и историјцка целина, за које, можит, некоји ке најдат потврдуајн'е во мојите расудуајн'а за изменејн'ето на националното име кај нас, осем тоа, шчо јет речено, кога одеше зборот за прашајн'ето, али имат во Македонија две словенцки народности, ке речам ушче следното:

И ако јет Македонија составена од неколку котлоини, разграничени со високи гори, пак она во денешнијот нејн вид имат живејано оддел'но од Бугарија и Србија, или самостојен жиот, или под друзи држаи.

Тоа јет јасна докажуачка, оти нејната стрек'а не јет зависела само от Србија и Бугарија, и оти високите планини, шчо заобикол'уваат македонцките котлоини, ушче не сет таква опасност за заједнични политичен жиот у

стр. 130

нивните жители.

Така Македонија во денешнијот нејн вид, до образуајн'ето на бугарцката држаа, беше једна полусамостојна византијцка област.

После она цела потпадна под Бугарија.

Кога последната падна под Византија, Македонија беше слободна држаа на време и со успеф се бореше против Византија и имаше под себе цела денешна Србија.

После, Македонија потпадна под Византија и во течејн'е на неколку века во разни нејни делои се дигаа востаајн'а против покорител'ката.

Кога се ослободи Бугарија и се усилу држаата на Неманичите, во која влезе прегешнијот дел од Македонија, т. е. денешна Србија, она, т. е. Македонија во денешната нејна големина, уште остааше византијска земја, кај што продолжаваа да се дигаат востаајн'а против Византија, за који се бараше сојуз и покровител'ство од саседните држаи.

После, цела Македонија влезе во држаата на Неманичите.

Во неја она као да јет била привилигирана и самостојна во натрешната политика.

При крал' Волкашин, Македонија пак као да се оддел'уат од друзите делои на Неманичеата држаа и као да се сосредоточуат околу него.

Во царуајн'ето на Крали Марко, она сосем се оддел'уат од србцките земји и се постаат во особен однос кон турцко-србцките односи и војни.

Во турцко време, она јет на истите основајн'а под турцкото владичество.

После Берлинскијот догоор она јет сама от сите друзи јужно-словенски земји под Турцко и веке живит таков оддел'ен жиот поеке од 25 години.

Во тој згорен поглед на историјските собитија на Македонија, се видит, оти горе-долу у сите македонски котлоини јет једна и иста историјска судба, горе-долу сите нивни жители имаат особен, одделен историјски жиот, не ретко самостојен или пак, закл'учуат во себе обшча борба за политична слободија.

Ако се пријимит на вид, оти таја обшча историјска судба, тије обшчи политични борби

стр. 131

и самостојнијот политичен жиот јет удел на једно исто словенско население и на једен и исти народ, то ке бидит јасно, оти, тврдејн'ето да Македонија не составуала

географска, етнографска и историјска целина јет осноано не на дејствител'носта, а на србцките есапи за Македонија.

Тој згорен поглед на историјата на Македонија ми се чинит, не само да покажуат, да није Македонците имаме своја историја и да сме народ, судбите на кој шчо се развијале во врска со судбите на друзите саседни нам народи, но и да имат во нашата историја много самобитно и својеобразно, као шчо јет да речиме самостојната Охридска архиепископија, со нејното работејн'е на полето на народното просветуајн'е.

Исто така тој историјски поглед покажуат, да готтоо во сите времијн'а се забележуат силно работејн'е на народнијо дух на културно-историјска основа, резултатот на која се јауваат образуајн'е на силна македонска држаа от цар Самуил и богата народна литература.

А ако Македонија до сега со мали исклучејн'а се јет развијала оддел'но од Бугарија и Србија, то она можит да чинит и за однапред, ушче поеке, шчо пропагандите: бугарска и србска употребуваат сите и дозволени и не дозволени стретства да искоренат во нашијот народен жиот сè самобитно, сè чисто македонско.

Самосталното политично развијајн'е на Македонија јет неопходност, као нешто, без које није не ке располагаме со доста стретства да се бориме со пропагандите за сочувуајн'е од ниф нашата национална самобитност.

Неколку зборои за македонскијот литературен јазик

стр. 132

Во четирите горни статији на оваа книга јас сакаф да обрнам погледите на мојите сонародници на нуждата од једно корено изменуајн'е на досегашнијот процес на нашето дуовно развијајн'е, као и на тоа, да мојите возгледи во тој случај не сет нешто ноо и безосновно, а сет само чекор напред во досегашното развијајн'е на нашето национално самосознајн'е и да сет затоа сосем природни и осноател'ни.

Се разбират, оти во једна мала книга, као шчо јет оваа мојата, не се можат подробно да се разгледаат сите задирнати прашајн'а.

За секоје од ниф би се можела да напишит по једна цела книга.

Но сега за сега от таквија подробни разгледуајн'а за задирнатите питајн'а се немаат ушче голема и неотложна нужда; за тоа требаше за сите од ниф да се кажит по неколку зборои, зашчо они једно без друго сет нејасни и неразбирливи.

Осем разгледуајн'ето на сите задирнати прашајн'а, за да бидит јасно појауајн'ето на книгата, сега ке требит да се кажит неколку зборои за својевременоста на книгата и нашијот литературен јазик.

Мнозина, можит, ке речат, оти вистина арно јет чоек да се позамислит над прашајн'ата, задирнати во таја книга, но сега ушче не му јет времето.

Со оваа книга, ќе речат они, се носит раздор и разјединуајн'е меѓу нас, на место сојединуајн'ето, које сега за сега ни јет така нужно.

За македонцка народност, македонцка литература и литературен јазик није ќе можиме да му мислиме само, кога ќе заживејеме једнаш слободен политичен жиот; а до тогај нам ни требит, није да сме сојединени и да остаиме на страна националното прашајн'е.

стр. 133

На тоа јас можам да одгоорам само ово: по мојето мислејн'е, сегашните, т. е. Мјурштегцките реформи сет максимум, шчо можа да ископчит од Европа револуцијата.

Револуцијата на пролет ќе бидит нај глупаото, шчо можиме није да напраиме.

Со револуцијата на пролет ќе се користат само нашите непријатели, који си имаат само есапи, противни на нашите национални интереси.

Револуцијата на пролет само ќе ни уништит совршено нас и ќе уништит плодоите, добијени од неја до сега, оти она ќе бидит напраена не против Турцко, а против него и Реформаторцките Сили, и оти тоа ќе бидит не по наши есапи, а по есапите на некоја Голема Сила и некоји мали балканцки држаји, који ќе нè натераат нас да се дигниме, а после ќе нè остаат на стред пат; нај после, оти није, ако против сите аргументи на здравјот смисл пак подигниме востаајн'е, ќе бидиме само осноа на дипломатцка борба меѓу реформаторцките држаи и некоја трек'а, која борба ќе се свршит само со нашето понишчуајн'е.

За тоа није, требит, да се откажиме от секоја мисл'а за револуција на пролет, ушче поеке, шчо реформите ќе се воведат, зашчо со ниф јет врзана честа на две Големи Сили, који сет во стајн'е да постаат сè на својето, – и да се зафатиме за ноа т. е. културна борба, во која прво место, ќе требит да зимат прашајн'ето за нашата народност и нашето национално-религиозно развијајн'е.

Значит, истом сега му јет времето да се мислит за јазико наш, нашата национална литература и воспитаајн'е во национален дух.

Сега настапуат време за интерес со национално-религиозни прашајн'а.

Тој интерес малу јет задоцнел, но от тоа ушче не следуат, да он си немаат сега место меѓу нас и да можит да ни напакостит.

Ако сме логични, то требит да признајиме, оти автономијата на Македонија, за која до сега револу-

стр. 134

ционерите се бореа имат смисл'а само во тој случај, ако револуционерите согледуваа во нашијот народ таквија качества и особини, који се немаат у друзите балканцки народи, а сет само наша характерна црта.

Само согледуајн'ето на тије својеобразни црти во характерот, нравите, обичајите, жиотот, предајн'ата и јазикот на нашијот народ јет важна причина да сме није против делејн'ето на нашата таткоина и за нејната автономија, зашто дележот ке ни искоренит сè, шчо ни јет мило и ке ни наврзит много противно нешчо на нашијот народен дух.

Само оддел'ното македонцко национално самосознаајн'е кај нас ни даат морално прао, да се бориме против барајн'ето на малите балканцки држаи, да се разделит нашата таткоина, и да се бориме против пропагандите, шчо готват почва за дележ.

А ако не можит да се добијет автономија, требит ли није равнодушно да гледаме на работајн'ето на пропагандите и да се бориме со једно ноо течејн'е, шчо јет напраено само против ниф, за тоа само, шчо тоа течејн'е ке ослабело нај силната пропаганда?

Никак не, зашто ни једна пропаганда, колку и да јет она силна, не можит да ни даит тоа, шчо очекуаме није од неја.

Сите пропаганди сеп пропаганди само на своји, но никак не и на наши интереси, и од ниф никоаш немало ништо особено за народот.

Спасејн'ето от пропагандите никој пат не ке ни дојдит, зашто, ако јет денеска једната по силна, утре ке се чинит и другата таква, а првата ке ослабнит.

Пропагандите само нај после можат да достигнат крајната своја цел'а – дележот, које не го сакаат и тије, шчо сеп против националнијот сепаратизм.

Значит, последнијот не јет неуместен во сегашните прилики, и можит да ни даит само арни плодои, но не и да ни напакостит.

Једно си имат местото националнијот сепаратизм, то требит да се пројавит он во милоста кон сè, шчо

стр. 135

јет народно, и на прво место, во милоста кон народнијот јазик.

Јазикот јет стредство, со које није познааме, шчо мислит, шчо осек'ат и шчо сакат нашијот собеседник.

Во јазикот се имаат оддел'ни гласовни знакои или зборои за сите мисли, осек'ајн'а и сакајн'а на једен чоек, за тоа јазикот на једен народ јет негоо дуовно богатство и наследство, во које се закл'учуваат, отпечатани во гласовни знакои или зборои, сите народни мисли, осек'ајн'а и сакајн'а, со који имат живено и живит једен народ и који се предаваат, као нешто свето от једно поколејн'е на друго.

Да сочуат некој својот народен јазик и да го бранит као светијн'а, значит, да останит он верен на дуот на својите предедовци и да уважаат сè, шчо имаат они напраено за својето потомство.

Да се откажит чоек от својо народен јазик, значит, да се откажит он и од народнијот дух.

Со тоа само се објаснуат сакајн'ето и усилијата на покорителите, да напраат покорените, да се откажат от својот јазик и да изучат на негоо место нивнијот; исто така со

тоа се објаснуат упорството на покорените народи да сочуваат сето своје духовно народно наследство, а особито јазикот.

Таква милост кон нашијо народен јазик требит да имаме и није, ако сакаме да останеме верни на дуот на нашите предедовци.

Милоста кон народнијо јазик јет наш долг и наше прао.

Није сме должни да милуаме нашијот јазик, зашто тој јет наш, исто така, као шчо ни јет наша таткоината ни.

Првите гласои, шчо ѝ имаме чуено, сет гласоите на нашите татковци и мајки, гласоите и збороите на нивнијот народен јазик.

Преко ниф није добифме нашата прва дуовна храна, зашто со ниф се осмисл’уаше сè, шчо видефме со нашите очи.

Со народнијот јазик није освојуаме психологијата на нашите татковци и предедовци и се чиниме нивни дуовни последници, као шчо сме со снагата нивни те-

стр. 136

лесни продолжаачи.

Ако се односуаме со презрејн’е кон народнијот наш јазик, није само врајк’аме со неблагоприятност на нашите родители за сето нивно дуовно гледајн’е и воспитајн’е.

– Није имаме и прао, осем долгот, да браниме нашијот јазик и тоа прао ни јет свешчено.

Секој, кој шчо напаг’ат на нашијот јазик, ни јет исто таков наш непријател’, као и нападачот на нашата вера.

Верата и јазикот, тоа сет душата на једен народ, со изменуајн’ето на који, једен народ праит коренен душевен преврат: он се откажуат от сè прег’ешно и земат сè ноо.

Тој коренен преврат, ако стаат постепено во течејн’е на цели векои не јет опасен, зашто једни делои од него се односуваат до једни поколејн’а, друзи до друзи поколејн’а, така да једни делои преминаваат по наслетство, као народно наследиде, и само некоји сет нои.

Тој коренен преврат не јет опасен само, ако јет резултат на самостојното развијајн'е на народот.

Но, ако једен народ изменуат својот јазик и својата вера во једно касо време и под силно чуздо влијајн'е, сам без сознаајн'е однесуајки се кон таја измена, то он се откажуат от сам себе и от негоите интереси и предаат и себе и ниф на једен по силен народ, кој шчо ке постапит со него и ниф, како шчо ке му се заблагорасудит.

Значит, да се откажит једен народ от својот јазик, се велит, да се откажит он и от сам себе и својите интереси; се велит, да престанит да гледат на себе со своји очи, да судит за себе и за друзите со својот ум и разум, а да чекат укажајн'е за сè от страна.

Једен народ, кој шчо изгубил својот јазик, мјасат на једен чоек, кој шчо изгубил патот и незнајит от кај идит и кај одит, и кој шчо не знајит, зашчо одит вамо а не онамо или тамо.

Колко во по скоро време једен народ изменуат својот јазик, толко по опасно и отчајано јет негоото положејн'е.

стр. 137

Опасноста, која угрожаат на нашијот народ и негоите интереси от страна на пропагандите, који шчо употребуваат сите и дозволени и недозволени стредства, за да исчистат од Македонија нашијот јазик и со него нашите дуовни интереси, и да насадат на нивно место нивните јазици со нивни интереси, не само нè задолжуат нас, но и ни даат полно прао да употребиме сите и дозволени и недозволени стредства, за да сочуаме нашијот народен јазик, и со него нашите народни интереси.

При тоа није не сакаме туг'о, а си браниме својето.

Јазикот јет акустичен резултат от физиолошко работејн'е на органите на чоечката реча, на кој шчо му се приписуат извесно значејн'е.

Главните елементи на јазикот или чоечката реча сет: органите на речата, нивното физиолошко работејн'е, слуот, псиолошкото воспријимајн'е на физиолошкото работејн'е на

органите преко слуот, и присојединуајн'ето кон воспријиманијот резултат на физиолошкото работејн'е на органите на речата или гласот, или зборот, некоје значејн'е. Значит, јазикот главно јет физиолошко-психолошка способност на чоека, и као таква зависит от сè тоа, шчо праит да се мени чоек, т. е. со развијајн'ето на једен чоек и једен народ се развијат и негоијот јазик, со нивното опаг'ајн'е опаг'ат и нивнијот јазик.

Чоек се мени во време и пространство: исто така се мени и негоијот јазик.

Променејн'ата во јазикот на једен народ во време состауваат историјата на јазикот на тој народ, а променејн'ата негои во пространство составуваат негоите современи вариацији или дијалекти, поддијалекти, гоори, подгоори и пр.

Секој народен јазик имат своја историја и своји современи вариацији или дијалекти, поддијалекти и пр.

Своја историја и вариацији имат и нашијот јазик.

По таја историја можит да се изучит, како сегашните вариацији се добија от по стари и последните од једен

стр. 138

общч македонцки јазик, а тој од једна јужно-словенцка група и пр.

Исто така по неја можит да се проследит на која вариација, или на кој диалект, во које време имало по голема литература.

Историјата, како на нашијот, исто така и на друзите јазици, ни покажуат, оти секој диалект, поддиалект гоор и подгоор, можит да се употребуат во литературни произведејн'а.

Таја привилегија на једен диалект, поддиалект и пр. – да бидит орган на литературна реча – по учејн'ето на историјата на јазиците, се даат ним, не по некакви особени естетични преимушчества, а по чисто практични причини, т. е. по стечејн'ето на историко-културните прилики.

Тије прилики денеска подигаат једно наречије на степен на литературен јазик, утре друго и пр.

Историко-културните прилики во создаајн'ето на литературни јазици господствуваа секоаш, господствуваат они и сега.

Благодарејн'е ним во нај ноо време се откажафме да си избериме једно од нашите наречија за наш обшч литературен јазик, а наместо тоа зедофме да се учиме и да пишиме на туг'ите саседни јазици, нај поеке на бугарцкијот.

Благодарејн'е на приликите сега није си избираме за обшч литературен јазик, централното македонско, т. е. велешко-прилепско-битол'цко-охридското наречије.

Који сет тије историјско-културни прилики, шчо нè застауваат: прво, да си создааме свој литературен јазик и второ, да избираме имено централното наречије? Ето који.

Није видофме колку сет народните интереси тесно врзани со јазикот, а последнијот со характерот и дуот народен.

Није видиме сега, оти три национални и религиозни пропаганди во нашата таткоина се борат једна против друга и сите заједно се борат против нас и нашите интереси, сакајки да им нанесат смртен удар и

стр. 139

да си ѝ потчинат под себе, зимајки со таја цел'а религиозното и сколијско работејн'е кај нас, во своји раци преко црквата и сколијата за да нанесат смртен удар на нашата народност, ни налагаат на нас нивнијот, наместо нашијот јазик.

Народните интереси ни налагаат за да ѝ заштитиме ниф, да браниме нашијот јазик от пропагандите.

Тоа бранејн'е ке бидит успешно и ке размрсит сите планои на пропагандите, ако бидит задружно и обшчо.

А за да бидит такво, требит со обшчо согласије да се изберит једно наречије за обшч македонски литературен јазик.

Согласије ке имат, ми се чинит, само ако секој од нас праит избор, не по некакви естетични сообрауајн'а и не по чисто местни причини, а од гледишче на обшчите интереси.

Последните пак налагаат: периферијските наречија, да отстапат место на централното.

Како што во една држава се имат државен центр, кој што најарно јет да се наог'ат во средината на државата, и кон кој што се собираат сите конци од државнијот живот, исто така и во јазиковните или области од сродни наречија треба да се имат једен центр, кој што по значејн'ето негоо треба да се односуат кон периферијските наречија и гоори, као што се односуат центрот и столицата на државата кон крајните окрази и околии.

Около централното наречије треба да се групираат сите наши научни и литературни сили, за да го очистат и обогатат со сокровишта од дружите македонски наречија и да создадат од него једен убав литературен јазик.

На него треба да се создадат једна богата скопијка, научна и убава литература, за да можат преко нив да се раширит низ цела Македонија во вид на литературен јазик, кој што ќе изместит од неја пропагандските јазии.

А заједно со измествајн'ето на пропагандските јазии и со создајн'ето наш литературен јазик, се измествуваат од Македонија и интере-

стр. 140

сите на балканските државици и нивното место ќе го застапат создадените со јазикот македонски интереси.

И така, користа, што ќе ни ја даат нашијот обшч литературен јазик, ни служи за мерило при избирајн'е наречије за таја цел'а, а она јет главнијот фактор при создајн'ето на нашијот нов литературен јазик.

При возвишавајн'ето на једно наречије на степен на литературен јазик, никога немаат играно важна рол'а негоите естетични својства.

Тоа јет једно, зашто практичните сообразу'ајн'а зимаат врв над естетичните, а друго, зашто последните сеп односител'ни и поеке субјективни.

По таја причина, по убави се чинат на чоека, гогоо само тије наречија и гоори, што ѝ слушат он или ѝ имат слушано по често.

За тоа и не можит да се зборит за естетичност во јазикот, диалектите и гоорите.

Значит, једен Македонец од источна, или северна, или јужна, или западна Македонија немаат прао да се противит да бидит избрано централното македонско наречије за литературен јазик само зато, шчо не им се чинело убао.

Немаат прао они да протестираат против централното наречије и за тоа, шчо јет оно централно као и зашчо изборот се праит по практични соображејн'а.

Сега да видиме, али избирајн'ето на централното наречије за литературен јазик се оправдаат от практично гледишче?

Битол'а се избират за резиденција на генералнијот инспектор за Македонија и негоите советници – цивилни агенти.

Она се обрајк'ат во престолнина за Македонија.

Таја ноа престолнина не јет далеку от старите: Преспа и Прилеп, и од седалишчето на до неодамна автокефалнијот Оридцки архиепископ.

Значит, централното наречије имат зад себе, така да се речит, историјцки праа.

Последните се осноаваат и на негоото централно положејн'е, које јет,

стр. 141

како во географцки, така и во етнографцки однос.

Централен град во Македонија ни јет Велес.

От тој центр географцки, није само мало се оддалечуаме, идејки преко Прилеп кон Битол'а и Орид.

Таков праец при оддалечуајн'ето од географцкијот центр се објаснуат со тоа, оти тије краишча сет от по големо историјцко значејн'е за Македонија, а од друга, сет по оддалечени и от србцкијот и бугарцкијот јазикои центрои, состауајки от себе македонцки јазиков центр.

И вистина диалектот велешко-прилепцко-битол'цко-оридцки јет јатката на македонцкијот јазик, зашчо на запад од него јет дебранцкијот (рока), на југ – костурцкијот

(ронка), на исток – источнијот или солунцкијот (рџка) и на север – скопцкијот или севернијот (рука).

Создаајн'ето литературен јазик јет дуовна потребност кај нас, со која се мислит да се клаит крај на злоупотребите на пропагандите со нашите интереси, и со која требит да се создаит свој литературен и научен центр, за да се немаат нужда од Белград и Софија.

А та тешка задак'а ке се достигнит само, ако Македонецот од северна Македонија подаит рака на својот брат од јужна Македонија и Македонецот од источна Македонија подаит рака на тој од западна.

Подадените раци ке се прекрстат околу Прилеп-Битол'а.

И така: стремејн'ето на Македонците да создадат свој културен центр; тоа, шчо сега Битол'а се чинит престолнина на Македонија; шчо Битол'а, Орид, Прилеп сет историјцки места за Македонците; као и тоа, шчо состауваат они географцки и јазичен центр; сите заједно праат да се пријимит, као обшч македонцки литературен јазик, централното македонцко наречије.

Откако се изберит наречијето, које имат да бидит македонцки литературен јазик, ке требит да се разгледат и прашајн'ето за македонцкијот праопис.

стр. 142

За праописот као и за праецот на нашето културно развијајн'е ке требит тука да се напраат неколку забелешки. Праописот на једен јазик, као и изработуајн'ето на једен литературен јазик можит да идит постепено и полусознател'но.

Једен чоек од једен народ, шчо немаат писменост, можит да изучит азбуката од једен народ по културен од негоијот.

Тој чоек можит да употребуат туг'ата азбука и за гласои од негоијот јазик, или да изложит своите мисли со помок'та на туг'а азбука.

Но ако во негоијот јазик се имаат гласои, који се немаат во јазикот, от кој шчо се позајмуат азбуката, тогај позајмуачот

на туг'ата азбука ќе напраит некои изменејн'а и дополнејн'а во неја, со који ќе бидит означена разликата во гласоите мег'у двата јазика.

Таја позајмена и преработена азбука се предаат от колено на колено и со предајн'ето сè се изменуат и се дотеруат до својствата на јазикот на позајмуачите.

Така постепено и неосетно се изработуваат азбуките у по некултурните народи од додир со по културни народи.

Но таква постепеност имат место, ако два саседни народи сет во не једнакви политични прилики, ќе се речит, једнијот, т. е. по културнијот народ господаруат, а другијот, по некултурнијот народ јет заробен, или нај малу немаат полна политична слободија.

Но инак одат работите, ако двата народи имаат своји држаи. Во таков случај позајмуајн'ата, особено културните, биваат по сознател'но и по скоро.

Така рисјанството и писменоста кај нас Македонците се имаат зафатено нај рано от сите словенцки народи.

Они се распространуваа со векои и идеа одоздолу на горе.

За тоа во историјата нишчо не се зборуат за покрстуајн'ето на нашијот народ.

Но со покрстуајн'ето секој пат имат идено и писменоста.

Со замолчуајн'ето на нашето покрстуајн'е се замолчуат и процесот на образуајн'ето на нашата писменост.

стр. 143

И така нашето дуовно препородуајн'е и просветејн'ето кај нас, па и изработуајн'ето на нашата писменост, заради географцките и историјцки прилики, имаат земено во првата ил'адогодишнина по Р. Хр. инаков ход, а у друзите праославни Словени инаков.

Кај нас то се извршуат постепено и незабележено, кај ниф брзо и со извесна тенденција.

От турцкото завојуајн'е на Балканцкијот Полуостров стана једна премена.

Турцкото госпотство ни пресече сите врски со нашата старина.

Нај тешко се отрази оно на Македонија, као централна провинција, па затоа во тоа време, кога у друзите праославни Словени постепено се изработуаше писменијот јазик и праописот, није сè поеке се обезличаафме и гогоо сосем се откажафме од нашијот јазик, као орган на литературна реча. Од време на време во течејн'е на цел XIX век није имаме опитуачки да се пишит на македонцки, но зарди некоји историјцки причини тије опитуачки не се овенчаа со успеф, каков би можело да се очекуат од ниф.

Литературните опитуачки на македонцките писачи во XIX век немаа за жалост таков значај, да задобијат последуачи, затоа, ако и сега во XX в. видиме некоји опитуачки да се пишит на македонцки, то тоа се не праит сознател'но и од некакви патриотични влечејн'а и цели, а само за забаа.

Во тоа се состоит разликата во нашето, т. е. македонцкото дуовно-национално возродуајн'е, от тоа на друзите праославни словенцки народи, со друзи зборои: као шчо по напред није постепено и први се просветуафме со рисјанство и со писмо, а друзите Словени – после нас и на брзо, така пак сега, во тоа време, кога сите праославни Словени постепено си изработија своји литературни јазици, своји богати литератури и постепено изработени праописи, није остааме назад от сите, туку речи, без литературни традиции, не зато, шчо 'и немаме, а зашчо заборааме својето, изучајки туг'ето.

стр. 144

Није сега со брзина ке требит да разработиме нашијот литературен јазик, да устаноиме нашијот праопис и да создадиме једна наша литература, која ке одгоарат на сите наши нужди.

Со нашето сегашно национално возродуајн'е није се протиостааме на друзите праославни Словени, као шчо се протиостаафме и напред: тогај бефме први во дуовното

препородуајн'е, које кај нас беше бавно, а кај ниф скоро, сега наопаку; тогај они нас сакаа да нè достигнат и работеа со извесна тенденција и брзина, сега наопаку.

Во зависност от тоа, како се имат развијано једен народ и негоијот јазик и праописот можит да бидит различен.

Ако једен народ само постепено си изработуат својето писмо и него го преработуат и при тоа во негоата историја се немаат таквија собитија, шчо ја преполоуваат и праат цела пропаст мег'у једната, т. е. старата и другата или ноата нејна половина, – писмениот јазик и праописот содржаат во себе много таквија особини, који немаат реална вредност во гласоите на сегашното стајн'е на јазикот.

Но, ако во историјата на културното развијајн'е на једен народ се имаат два периода, мег'у који се имат једен, као треки, но кој шчо јет период од застој и јет као непрелазна стена мег'у ниф, – тогај во новијот период на развијајн'ето на националното самосознаајн'е имаме препородуајн'е на народнијот дух, које стаат вистина на стара основа, но во него влизаат много нои начела, согласно со дуот на времето и со специалните потреби на народнијот жиот и негоите пројауајн'а.

Тоа препородуајн'е се одбележуат и во книжнијот јазик и праописот: како једнијот, така и другијот сет горе долу слободни од некоји традиции, који не сет согласни со современото стајн'е на разгоорниот јазик.

И така историјата на културното развијајн'е на народите, согласно со нејнијот ход, содејствуат: или на

стр. 145

чисто етимологијцки или историјцки праопис, или на бркан – етимологијцко-фонетичен или историјцко-фонетичен, или нај после на чисто фонетичен праопис.

Трите вида от праопис зависат от по големата или по малата приврзаност кон старото или ноото стајн'е на једен разгоорен или литературен јазик.

Једејн'от от трите праописа се усвојуат за једен литературен јазик у једен народ, шчо се возродуат, главно во зависност от та тенденција, шчо госпотствуат при народното возродуајн'е. Једно јет така, то и нашијот праопис и праецот на нашијот литературен јазик ке требит да бидат во полна заисност от та тенденција, која ке нè раководит нас при нашето национално возродуајн'е.

Каква можит да бидит таја тенденција се видит от таја книга. Но јас ке си дозвол'ам да повторам.

Она јет: прво, Македонија да се неутралисат за Бугарија и Србија и да се оддалечит једнакво од двете држаи и друго, она требит да се објединит на јазична основа.

Тије принципи ке ракоодат изработуајн'ето на литературнијот наш јазик; они ке ракоодат и праописот.

На тије два принципа одгоарат: 1, Прилепско – битолцкото наречије за литературен јазик, као једнакво далеко и от србцкијот и бугарцкијот јазици, и централно во Македониа. 2, фонетичнијот праопис со употребените во таја книга писмени знакои и со мали отстапки на етимологијата и 3, речничнијот материјал да јет собрајн'е от сите македонцки наречија.

Умни мисли

По степента на развијајн'ето на науката и литературата у једен народ се мерит негоата култура и по ниф се дел'ат народите: на културни и не културни; културните народи владејат, а не културните робуваат.

Културното работејн'е јет по мачно од револ'уционото, зашчо првото јет умствено, а второто поеке физическо.

А културнијот чоек, за да имат прао да се наричат так-ков, требит да созидат, а не да рушит.

Културното работејн'е јет по нравствено од револ'уционото, зашчо со првото интелегенцијата се чинит истинцки слуга на својот народ, а со револ'уцијата она се обрнуат во немилосрден експериментатор.

Нај после културното работејн'е јет разумно.

Интелегенцијата со него разјаснуат нај важните за себе и за народот прашајн'а.

А нај важни сет тија прашајн'а, шчо сет врзани со народното самосознајн'е.

Ако се допушчит за верна таја теорија, ке бидит јасно, оти једен народ не секога можит да устоит против натискот от туг'и саседни народи, а губи једен свој дел во корист, на по силнијот сасед, и друго, од неја се видит, оти народите можат да се состаат од два блиски народи, слиени во једно, као последица на историјцка необходимост.

Шчо имат бидено во стредните векои, зашчо да не можит да бидит и сега?

Кога историјцката непбходност категоријцки ни зајавуат: Македонци, или се сојединуајте мег'у себе и отчекнејте се од друзите балканцки народи, или готвејте се за дележ на таткоината ви! – сите искрени патрјоти Македонци ке приимат првото.

Па тоа го налагат на Македонците и чоешчината: зар јет чоечко сегашното стајн'е, во које ја имаат доведено Македонија пропагандите?

Во једна кук'а таткото јет од једна народност, једејн'от син од друга, друг'от от трек'а народност, и еден Господ знаит, до кога ке се продолжит да бидит така!

Чоешчината го барат од нас да се искоренит во татковината наша тоа ненормално стајн'е, и да се примират брат со брат, татко и деца.

Нај после за сочувуајн'е на националната целост мег'у Бугарија и Македонија, првата не ке се согласит, за общ литературен јазик на Македонците и Бугарите да се изберит македонското централно наречие, на место источно-бугарцкото.

Ето зашчо прашајн'ето које наречије требит да бидит общ литературен јазик за Македонците и Бугарите, ако првите и за однапред ке се вел'ат Бугари, – које, прашајн'е, сега не се постаат на дневен ред, зашчо умоите на сите Македонци сега сет зафатени со револ'уционото движејн'е, једен ден неминуемо ке поведит и без друзи причини кон једно расце-

пуајне меѓу Бугарија и Македонија, со создаајн'ето от последната свој литературен јазик.

А создаајн'ето, редом со србцкијот и бугарцки, одделен македонцки литературен јазик, не јет ли рамносил'но со оддел'уајн'ето на Македонците во оддел'на, ни србцка ни бугарцка, ами македонцка словенцка народност?

г' > ѓ; к' > ќ; л' > љ; н' > њ.

CIP – Каталогизација во публикација Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

611.163.3`373.45(038)

МИТЕВА, Димка

„За македонските работи“ од К. П. Мисирков [Електронски извор] / Димка Митева. – Скопје : Митева Д., 2020. – 172 стр. ; 30 см

ОПИС на изворот на ден 5. 10. 2020, 170 стр.

ISBN 978-608-4824-24-4

а) Мисирков, Крсте П. (1874–1926) – „За македонските работи“, 170 стр.

б) Македонското прашање – 19–20 век

COBISS.MK-ID 52142853

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“,
Скопје

811.163.3`373.45(038)

МИТЕВА, Димка

Речник на интернационализмите во делото на К. Мисирков „За македонските работи“ [Електронски извор] : (толковен, прав, обратен, фреквентен) / Димка Митева. - Скопје : Д. Митева, 2020

Начин на пристапување (URL):

https://59f99f4c-f124-4a4f-8eb3-b11c143b18d0.filesusr.com/ugd/57c175_25350d9e2f254bfdac2c55ea6777805a.pdf

- Текст во PDF формат, содржи 787 стр. - Наслов преземен од екранот.

- Опис на изворот на ден 05.10.2020. - Библиографија: стр. 783

ISBN 978-608-4824-24-4

1. Гл. ств. насл.

а) „За македонските работи“ -- Мисирков, Крсте Петков (1874-1926) --
Интернационализми -- Речници б) Македонски јазик
Интернационализми --
Речници

COBISS.MK-ID 52142853